

NAJSTAREJŠA SLOVENSKA REVIJA, KI ŠE IZHAJA

PLANINSKI

U E S T N I K

4
2022

TEMA MESECA

Nejc Zaplotnik

Z NAMI NA POT

Prenj

4,20 €

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – IZDELEK MESECA MAJA

PLANINSKI VODNIK DOLENJSKA, BELA KRAJINA, NOTRANJSKA, Roman Mihalič

Planinski vodnik *Dolenjska, Bela krajina, Notranjska* je vodnik za vse, ki imate radi lažje in označene planinske poti. Sega od Ljubljanske kotline do Kolpe, na Notranjsko meji z visokima planotama Krima in Blok, na severu in vzhodu pa na reko Savo.

Vodnik je izšel s podporo Fundacije za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Format: 120 x 160 mm; 160 strani, PVC ovitek, šivano s sukancem, okrogel hrbet

CENA: V času od 1. 5. do 31. 5. 2022 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 7,45 €* (redna cena: 14,90 €*).

*DDV je vračunan v ceno. Stroške poštnine plača naročnik.

-50%

NOVO V PLANINSKI TRGOVINI

SLOVENSKO PLANINSTVO SKOZI ČAS, Peter Mikša, Kornelija Ajlec

Po desetih letih od prve izdaje se je Planinska zveza Slovenije odločila, da izda predelano in dopolnjeno izdajo monografije z naslovom *Slovensko planinstvo skozi čas*, tokrat le v slovenskem jeziku.

Knjiga ni pisana (le) za poznavalce, v prvi vrsti je namreč namenjena najširši javnosti. V besedi in sliki bralce podrobneje seznanjajo z zgodovino najbolj množične slovenske športne organizacije ter s panogo, ki je del naše kulture in tudi nacionalne identitete.

Format: 230 mm x 300 mm; 132 strani, trda (italijanska) vezava

Cena: 29,90 €

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Ob železnici 30a, Ljubljana, v času uradnih ur (v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana • telefon: 08 380 67 30 • faks: 04 589 10 35 • e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJI IN ZALOŽNIK

Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja osemnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje. 122. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA

Planinska zveza Slovenije

Uredništvo Planinskega vestnika

Ob železnici 30a, p. p. 214

SI-1001 Ljubljana

T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91

E: pv@pzs.si

www.planinskivestnik.com

www.pvkazalo.si

www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl, Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate, Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Šteinbuch

ZUNANJI SODELAVCI

Peter Šilak, Mitja Filipič, Jurij Ravnik

LEKTORIRANJE

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško, Sonja Čokl, Darja Horvatič (korektorica)

OBLIKOVANJE

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

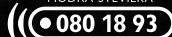
NAKLADA: 4300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni nujno tudi mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Ob železnici 30a, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu 080 1893 (24 ur na dan) in na naslovu: <https://clanarina.pzs.si/vestnik.php>.

MODRA ŠTEVILKA

Transakcijski račun PZS

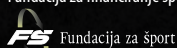
IBAN: SI56 6100 0001 6522 551

SWIFT: HDLSI22

DELAVSKA HRANILNICA D.D. LJUBLJANA

Naročnina 42 EUR, 66 EUR za tujino, posamezna številka 4,20 EUR, poletna številka 4,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25 % popusta na letno naročnino Planinskega vestnika (31,50 EUR). Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odgovore do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

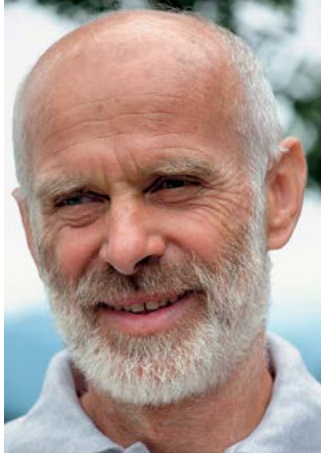

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI

Donikovi studenci v dolini Lučke Bele

Foto Franci Horvat

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Moji spomini na Nejca

Samo še položen greben, kjer so orkanski vetrovi razgalili njegova rebra, da dereze žalostno škripljejo po grobem grušču, naju loči od najvišje točke na Zemlji. Kraj želja in sanj toliko alpinistov, kraj, ki je bil še pred kratkim samo moja skrita želja, ki si je nisem upal zaupati nikomur, niti si je nisem drznil izraziti na glas. Zdaj pa je tu, tako blizu in čisto zares, ne samo kot privid iz otroških sanj, ampak kot dejstvo, ki ga ne more preprečiti niti naraščajoči vihar, ki iz minute v minuto bolj grozi, da naju bo pometel z grebena in naju pahnil v prostranstvo Zahodne globeli.

Nejc se nenadoma ustavi in mi pokaže, naj grem naprej. Ne ne, Nejc, ti si si zaslužil, da prideš prvi na vrh, se upiram. Toda Nejc vztraja. Na Gašerbrumu sem bil jaz prvi, zdaj si ti na vrsti. Pogovarjava se brez besed. Stopim naprej. Kdo bi si upal nasprotovati učitelju in vzorniku.

Bil je eden naših prvih sestankov alpinističnega odseka. Z bratom in prijateljem smo bili začetniki, polni negotovosti in nenavadnih predstav o alpinizmu. Stiskali smo se v kotu sobe, kjer je prevladoval vonj po plesni in je vlaga silila iz vseh kotov. Franci je kot načelnik pozval vse prisotne, naj povedo kaj o svojih doživetjih preteklega tedna. Po vseh mogočih zgodbah iz različnih šodrov je povzel Nejc. Z bleskom v očeh in pravšnje mero zanosa, brez bahavosti in omalovaževanja do drugih je govoril o eni zgodnjih ponovitev Direktne smeri v Stenarju, šestice, ki so jo prvi preplezali mojstranski mojstri plezanja v skali. To je bila takratna zgornja meja težavnosti. Pripoved je bila polna osupljivih podrobnosti s plezanja: majhnih in drobljivih oprimkov, trebušastih previsov brez pravega varovanja, slabih, napol zabitih klinov in prešernega veselja nad uspehom; preplezati človeku neprijazno steno, delček Lionelovega nekoristnega sveta, trepetati za svoje življenje, potem pa se ga še bolj veseliti ... Poslušal sem z odprtimi usti in si želel samo eno: nekoč postati tako dober alpinist! Na vrhu se objameva. Srečna sva. Solze sreče nama polzijo po licih in zamrznejo, takoj ko si najdejo pot pod očali.

"Na," mi Nejc pod nos pomoli svoje čevlje, "jaz jih v naslednjem letu ne bom potreboval." Čez dva dni je odšel k vojakom. Takrat sem plezal v nerodnih čevljih Alpina, katerih podplat je bil že v osnovi ukrivljen. Nejcju sem neizmerno zavidal njegove čevlje Nordica. Bili so črni in že na pogled bolj čvrsti, primernejši za plezanje. Zdelo se mi je, da plezajo kar sami, da bi v njih lahko plezal najmanj za eno stopnjo težje smeri. Verjamem, da je Nejc v mojih očeh prebral neizmerno hvaležnost, kajti vse besede zahvale so bile le bled odsev tega, kar sem takrat čutil. V času služenja vojaškega roka mi je pisal dvakrat. Neizmerno sem bil vesel teh dveh pisem. Spoznal sem sorodnost najinih duš, ko je napisal: "Včeraj sem imel še posebej težak dan. Po dolgem času se je zopet pokazalo sonce, gore so bile zasnežene, nebo pa tako čisto. Gore, gore! Brez gora življenje ni več tisto, kar je bilo." Spodbujal me je k plezanju in treniranju. "Nekaj govorijo o skrajšanju roka, tako bi bil že maja ali junija zopet na svobodi. Najprej bova ponovila nekaj težkih smeri, nato bova šla v Francijo, Švico ali Dolomite, ko se vrneva pa same prvenstvene (Draški vrh, Črna stena, Šite, Travnik, Loška stena itd.)."

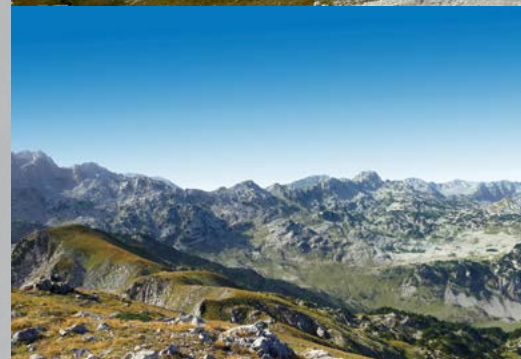

S prihodom na vrh so poplačani vsi napori, ves trud na gori in vsi treningi pred odpravo. Nejc iz krošnje izvleče radijsko postajo in se oglasi Tonetu: "Tone, sediva pri kitajski piramidi, pa ne veva kaj bil!"

Prebudim se v deževno jutro. Misel na trening v takem hladnem in deževnem jesenskem dnevu me navdaja z odporom. Hvala bogu močno dežuje, kar je zares dober izgovor za podpiranje lenobe. Nekdo pozvoni pri vratih. Stopim ven in zagledam Nejca. Ves premočen, priteknel je že od doma s Planine, stoji pri zvoncu ob betonskem steburu in se reži na vsa usta: "Greva, Everest je visok." Ne preostane mi nič drugega, kot da se preoblečem v trenirko, si obujem športne copate in grem z njim. Šmarjetna, Jošt, Mohor, po blatu, lužah in v močnem dežju. Spuščava se v Hornbeinov ozebnik. Čez nekaj ur bova srečno dosegla šotore tabora štiri. Najina zgodba o Everestu se bo kmalu zaključila. Nisem pa slutil, da se bo začela ločevati tudi najina alpinistična pot. Sedim za mizo pri Lovcu, v znani kranjski gostilni, kamor smo redno zahajali po sestankih AO. Več miz smo postavili skupaj in družba je vse bolj razposajena, čemur dobršen delež dodaja količina popitega piva. Nasproti mene sedi Nejc, ki je ves v ognju, in mi razlaga svoje trenutne poglede na alpinizem. Vse se mu zdi brez zveze; treningi, napihnjene mišice, pehanje za vedno težjimi smermi, kategorizacija ... Razlaga mi nekaj o filozofiji, človeški psihi ... Ničesar nisem razumel. Bil sem še premlad in preveč zagledan v gore in plezanje. Nejc pa je morda že takrat razmišljal o svoji knjigi in v glavi pisal poglavje Še pojejo ptice v gozdu.

Andrej Štremfelj

- UVODNIK**
- 1 Moji spomini na Nejca**
Andrej Štremfelj
- NEJC, LEGENDA Z RAZLOGOM**
- 4 "Tone, na vrhu sva!"**
Jure K. Čokl
- NEJC, LEGENDA Z RAZLOGOM**
- 8 Nejc**
Mojca Zaplotnik Jamnik
Tomaž Jamnik
Viki Grošelj
Tone Perčič
- NEJC, LEGENDA Z RAZLOGOM**
- 14 Med najboljšimi svojega časa**
Peter Mikša
- NEJC, LEGENDA Z RAZLOGOM**
- 16 "Usem bi rad dal ..."**
Primož Černilec
- INTERJUJ**
- 18 Anja Petek**
Marta Krejčan Čokl
- DOŽIVETJA**
- 23 Krvavec nad Ziljsko dolino**
Štefan Šmigoc
- DOLOMITI**
- 26 Sanje v rožnem vrtu**
Anka Rudolf
- Z NAMI NA POT**
- 30 Bosansko-hercegovski Julijci**
Mira Hladnik

¹ Tone Škarja, vodja odprave.

PLANINČKOV KOTIČEK

41 Trentarski konj, oslica in mula

Kristina Menih

ZGODOVINA POSOČJA

44 Pozabljena mlina in žaga v Velikih koritih Soče

Andrej Kregar

SPOMINI

49 Gora ni hotela

Lidija Honzak

UZGOJA

50 Užitno – ali le užitnemu podobno?

Mateja Pate

KATAKLIZMA

54 Zakleta češkoslovaška odprava v Peru leta 1970

Anka Rudolf

ALPINIZEM

57 Peuterey, velegreben Mont Blanca leta 1962

Franci Ekar

KONTEMPLACIJA

60 Samota, ki to ni

Vid Legradić

PLANINSKE KOČE

62 Ujšje cene nočitev in oskrbe

Zdenka Mihelič

UREME

64 Ko zapiha preko grebenov in dolin

Veronika Hladnik Zakotnik

GORSKO REŠEVANJE

66 Nesreče v gorah v letu 2021

Jani Bele

DOŽIVETJE

68 Pico na Azorih

Janez Mihovec

71 NOVICE IZ VERTIKALE

74 PLANINSKA ORGANIZACIJA

76 U SPOMIN

**USEBINE USEH
PLANINSKIH VESTNIKOV
OD LETA 1895 DALJE NA
WWW.PUKAZALO.SI**

**PD CELJE MATICA JE V DOBRIH DVEH LETIH OSTALO BREZ
KOCBEKOVEGA DOMA NA KOROŠICI IN FRISCHAUFOVEGA DOMA
NA OKREŠLJU, DVEH PLANINSKIH DOMOV
NA TRASI SLOVENSKE PLANINSKE POTI.**

**SVOJ DAR ZA NOVI FRISCHAUF OV DOM
LAHKO NAKAŽETE NA RAČUN**

NOVA KBM

0400 1004 7070 066.

DRUŠTVO SE ZAHVALJUJE ZA VAŠ PRISPEVEK.

NEJC,
LEGENDA Z
RAZLOGOM

Jure K. Čokl

"Tone, na vrhu sva!"

Fenomen Nejca Zaplotnika

*Nejc Zaplotnik na vrhu sveta,
fotografiral ga je Andrej Štremfelj.
Vir Slovenski planinski muzej –
Gornjesavski muzej Jesenice*

Zvezda Nejca Zaplotnika žari na slovenskem nebu z nezmanjšano svetlobo vse od tistega usodnega 24. aprila 1983, ko se je njegova življenjska pot na tem svetu končala. Njegovo ime je sinonim za slovenski alpinizem, misli, ki jih je zbral v knjigi *Pot*, pa so postale del kolektivnega spomina. Vsaka nova generacija, ki knjigo spozna, jo vzame za svojo. Kaj je torej tisto, zaradi česar je Nejc Zaplotnik brez slehernega dvoma največja ikona slovenskega alpinizma?

Jernej Zaplotnik - Nejc je svojo alpinistično kariero začel v času tako imenovane zlate dobe alpinizma in je bil tudi njen najbolj izpostavljen predstavnik. V času, ko so številni narodi iskali identiteto v določeni dejavnosti ali športu, smo znotraj nekdanje skupne države, Jugoslavije, temu trendu sledili tudi Slovenci. Slovenci, v Jugoslaviji znani kot narod smučarjev in hribolazcev, smo svoje športne junake zmeraj slavili in deležni so bili velike medijske pozornosti. Smučarke in smučarji tistega časa seveda bolj od alpinistov, saj so njihove tekme ves čas prenašali tako po radiu kot po televiziji in je bilo zanimanje zanje temu primerno večje, poleg tega pa je takrat na smučeh lahko stal skoraj kdorkoli, plezati v visokih stenah (predvsem Himalaje) pa je bilo nekaj povsem drugega.

Vendar je mišljenje, da je bil alpinizem v času največjih uspehov Nejca Zaplotnika in njegove generacije zapostavljen, zmotno. O dosežkih naših alpinistov so v tistem času na radiu in na televiziji redno poročali, veliko informacij lahko najdemo tudi v tisku.

Razlogi za to so bili jasni – šlo je za nacionalne odprave, ki so imele z vidika države velik promocijski pomen v mednarodni skupnosti. Z ideološkega vidika je zagotovo šlo tudi za dokazovanje sposobnosti nekega naroda, da lahko v ekstremnem športu dosega enakovredne rezultate kot večji narodi z daljšo tradicijo raziskovanja in osvajanja tako imenovanega nekoristnega sveta. Država je v to dejavnost vlagala tudi relativno velika sredstva, za kar pa je (posredno) zahtevala rezultate. O vseh odpravah so poročali osrednji mediji, ki so seveda poudarjali pomen kolektivnega pristopa k dosegu cilja, vendar pa so nekatera imena že uveljavljenih alpinistov vseeno izstopala. Tako so bili slovenski alpinisti, ki so tvorili velik del jugoslovanskih odprav, v tistem času znani tudi širši javnosti. Stane Belak - Šrauf, Marjan Manfreda - Marjon, Borut Bergant - Čita, Franc Knez - Franček, Janez Jeglič - Johan, Pavle Kozjek, Andrej Štremfelj, Jernej Zaplotnik - Nejc, Viktor Grošelj - Viki, Ivč Kotnik, Roman Robas, Bojan Pollak in še kdo ter brez dvoma karizmatični

V Himalaji. Nejc Zaplotnik sedi najvišje. Vir Slovenski planinski muzej – Gornjesavski muzej Jesenice

Zaplotnik s šerpo na eni od odprav
Vir Slovenski planinski muzej – Gornjesavski muzej Jesenice

vodja in organizator odprav Tone Škarja so bila v času največjih uspehov v alpinistični javnosti že znana imena. Poznala pa jih je tudi širša javnost, saj je šlo za nekakšno jugoslovansko alpinistično reprezentanco, ki se je z nekaj spremembami zbirala ob vseh velikih odpravah tistega časa.

Tudi v okviru teh zares velikih imen tistega časa je Nejc Zaplotnik izstopal – v samo slabih petih letih je stal na vrhu treh osemtisočakov, in to na vseh treh po prvenstveni smeri. Kot prvi Jugoslovčan je z Janezom Gradišarjem preplezal slovito steno El Capitan in v solo vzponu Varianto Aschenbrennerjeve smeri v Travniku. Vse odprave, ki se jih je udeležil, so bile praviloma uspešne, zato ne preseneča, da ga je javnost zlahka prepoznavala in ga v tistem obdobju upravičeno imela za prvo ime slovenskega alpinizma in himalajizma.

Odprava na Mount Everest je bila v Sloveniji eden izmed najbolj odmevnih medijskih dogodkov v letu 1979, morda pa tudi v daljšem obdobju. O njej so poročali ves čas, prav zaradi rednega obveščanja so bili člani odprave tudi dva radijska tehnika, ki sta

skrbela za hiter prenos podatkov, Matjaž Culiberg in Slavko Šetina, ter novinar *Dela* Marjan Raztresen, ki je skrbel za informacije, ki so prihajale iz baznega tabora na ledeniku Kumbu. O dogajanju so redno poročali v informativnih oddajah, ob novici, da sta Andrej Štremfelj in Nejc Zaplotnik dosegla vrh, pa so prekinili prenos nogometne tekme med Borcem in Olimpijo.

Slovenijo in pozneje Jugoslavijo je o uspehu na Mount Everestu v izredni novici obvestil takratni urednik Športnega programa na Radiu Slovenija, legendarni Franci Pavšer, z besedami, da je sedma jugoslovanska odprava dosegla svoj cilj: Jernej Zaplotnik - Nejc in Andrej Štremfelj sta stopila na najvišjo goro na svetu, 8848 metrov visok Mount Everest. Javnost v Sloveniji in v Jugoslaviji je zajela evforija, kakršnih ni bilo veliko. Ko so se člani odprave vrnili domov, so jih pričakali kot rokavske zvezdnike. Zaplotnik in Štremfelj sta bila najbolj izpostavljena kot prva Jugoslovčana na Everestu, kar jima je prineslo status športnih zvezdnikov. V Sloveniji, ki je svojo identiteto že takrat iskala in dokazovala v alpinizmu, še toliko bolj. O tem so govorili tudi naslovi številnih časopisnih člankov – Velik korak za alpinizem, Čomolungma je klonila!, Jugoslovanska smer na strehi sveta ipd.

Leta 1981, ko so številni znani alpinisti doma in po svetu o svojih vzponih in odpravah pisali zelo priljubljene in dobro prodajane knjige (predvsem Reinhold Messner), je Zaplotnik napisal knjigo *Pot*, ki je postavila standarde na področju domače gorniške literature. Slovencem, tudi sicer velikim ljubiteljem gorniške literature, je njegova *Pot* takoj prirasla k srcu in s prepletom življenjske filozofije, psihologije in izjemno napisanih reportažnih zapisov takoj postala stalnica na knjižni polici vseh, ki so jih vsaj malo zanimale gore. Morda bi celo lahko rekli, da je Zaplotnik s to knjigo ideološko opredelil pogled javnosti na alpinizem, ki ga po prebranem na noben način ni več mogla videti kot brezglavo tveganje brez jasno opredeljenega razloga, ampak ga je spoznala tudi z druge strani – kot zelo intimno spoznavanje sebe, lastnih meja, slabosti, a tudi tovarštva, sreče in veselja do življenja, kar je bil za širšo javnost povsem nov pogled na to dejavnost. To je njegov že tako zvezdniški status (seveda v okviru nekdanje države in predvsem v Sloveniji) še dodatno utrdilo. Knjiga je prerasla okvire alpinizma in kmalu postala (in je še danes) ena izmed tistih, v kateri Slovenci vedno znova iščemo tako razumevanje sveta kot tudi lastne identitete kot alpski narod. Kako zelo se je v kolektivno zavest vtisnila ta knjiga, govori tudi dejstvo, da so nekatere misli, ki jih je Nejc zapisal v njej, postale klasični citati ob številnih priložnostih, tudi takih, ki z alpinizmom sploh niso povezane.

V dokaj kratkem obdobju je opravil več kot 350 alpinističnih vzponov, od tega trideset prvenstvenih in celo vrsto zelo zahtevnih smučarskih spustov. Bil je mentor mladim plezalcem, gorski reševalec

in inštruktor v šoli za gorske vodnike v Nepal. Predvsem pa je bil Nejc Zaplotnik družinski oče in mož, hodil je v službo (delo v pisarni, učitelj športne vzgoje na Osnovni šoli Staneta Žagarja) ter študiral psihologijo na Filozofski fakulteti v Ljubljani in na takratni Fakulteti za telesno kulturo. Z njim se je zaradi tega po eni strani identificiral marsikdo, ki je lahko o dosežkih, ki jih je dosegal Nejc, samo sanjal. Slehernik, ki je iz množice izstopal zaradi svojih dosežkov in zaradi svoje skromnosti, je bil tipičen junak, kakršnega bi v kolektivni zavesti Slovencev lahko primerjali edino s športniki tistega časa – na primer z Bojanom Križajem, ki je še danes sinonim za uspehe slovenskega alpskega smučanja, čeprav se nam po drugi strani zaradi tragične usode morda celo bolj ponuja primerjava z Rokom Petrovičem. Kot Petrovičevo življenje med potapljanjem se je tudi Nejčevo življenje končalo mnogo prezgodaj, kar ga je, kot mnoge druge športnike, ki so se poslovili prezgodaj, dokončno postavilo na sam vrh največjih ikon slovenskega alpinizma. Brez dvoma je koncept smrti kot razlog za ikoničnost napačen, vendar je dejstvo in tega ne moremo zanikati – spomnimo se na primer nesreč Klementa Juga, Sandija Wišiaka in Tomaža Humarja. Ali morda še enega Petroviča, košarkarja Dražena, ki je po prav tako prezgodnji smrti postal ena največjih športnih ikon naše nekdanje skupne države.

Odgovor, zakaj ima Nejc Zaplotnik v slovenski kolektivni zavesti tako kulturno mesto, je treba razumeti z več vidikov. Kaj vse bi še lahko dosegel in kakšno bi bilo njegovo mesto v zgodovini slovenskega alpinizma, če bi bil še živ, ne bomo vedeli nikoli. Okoli njega in njegovih misli so se splekli miti, za katere včasih ni čisto jasno, ali držijo. Njegovo knjigo odkrivajo vedno nove generacije, ki citirajo njegove besede in občudujejo njihovo brezčasnost. Nove in nove generacije plezalcev se čudijo njegovim dosežkom, njegovim prvenstvenim smerem in plezajo v njih ob misli na človeka, ki je dal slovenskemu alpinizmu povsem drugo, duhovno dimenzijo. Njegove fotografije pa nemo pričajo o alpinizmu in družini predanemu preprostemu človeku s karizmatično osebnostjo ter za skromnostjo dobro skrito življenjsko filozofijo, ki je z Andrejem Štremfljem na vrhu sveta izrekel slovite besede: "Tone, na vrhu sva! Sediva pri kitajski piramidi, pa ne veva, kaj bi." ◉

Viri

Peter Mikša, Urban Golob: *Zgodovina slovenskega alpinizma*. Friko, Ljubljana, 2013.

Nejc Zaplotnik: *Pot*. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1981.

Večer, 14. maj 1979.

Večer, 15. maj 1979.

Planinski vestnik, junij 1979.

Arhiv Radia Slovenija.

Ob Nejčevem grobu
Arhiv Tomaža Jamnika

Nejc

Prijatelj, oče, mož

Mojca Zaplotnik Jamnik

Na začetku tega pisanja se želim zahvaliti uredništvu *Planinskega vestnika*, ki me je povabilo k razmišljanju o Nejcu. O Nejcu kot človeku, s katerim sem preživela dvanajst let in je bil moj iskreni prijatelj, soprog in oče najinih sinov.

Kadar mi spomini pohitijo v preteklost, se vedno znova ustavijo pri življenju z Nejcem. Bila sva dobra prijatelja, tudi mož in žena, predvsem pa ljubeča starša svojih sinov. Zelo mlada sva si ustvarila družino, mnogo premlada za vsakršen standard. Kdaj je to pametno in primerno? Pri naju je šlo vse zelo hitro, a ne brez ljubezni. Trudila sva se ustvariti prijazen dom, živeti v ljubečem odnosu do sinov, v spoštovanju do drug drugega. Mislim, da je bilo prav spoštovanje podlaga tistemu, kar je bil Nejc, kar si je želel biti in kar mu je omogočalo, da je vedno znova in znova stopal po samosvoji poti. A z nami, ki smo doma zanj stiskali pesti in si želeli, da se srečno vrne. Zelo rad je imel svoje sinove, igra z njimi ga je pomirjala in učila, da je življenje preprosto. Moje doživljanje Nejca se z leti spreminja, od primarnega življenja

Nejc in Mojca Zaplotnik ter Viki Grošelj na letališču v Zagrebu pred odhodom odprave Manaslu, marca 1983. Arhiv Tomaža Jamnika

v družini nekoč do današnjega pogleda nazaj. Vse oblike sobivanja sva preigrala; se ljubila, prepirala, pogovarjala in še pogovarjala, načrtovala, le na minljivost sva pozabila, ta pa je prišla kruta in nepričakovana.

Večkrat se sprašujem, kaj nas, tako Zaplotnike kot tudi druge ljudi, vedno znova in znova "lepi na Nejca". Žal je vedno več vprašanj kot odgovorov. Morda iskanje odgovorov sploh nima smisla in je najbolje, da mu rečem: "Počivaj v miru! Ko se nekega dne, četudi samo v sanjah, srečava, Te bom enako vesela kot pred petdesetimi leti. Povedala Ti bom, da Tvoje, četudi kratko življenje, ni bilo prezrto. Tvoja knjiga *Pot* pa je mnogim navdih vedno znova in znova."

Prijatelj, soplezalec, vzornik

Tomaž Jamnik

Kar naenkrat smo se zavedeli, da bi Nejc letos praznoval svojo sedemdesetletnico. Nikdar ne bomo vedeli, kako bi bilo videti praznovanje, prav mirno in tiho zagotovo ne bi bilo ...

Nejca sem spoznal na kranjskem alpinističnem odseku. Bil sem nekoliko starejši in morda resnejši, a kot kaže, mi je bilo prijetno v družini mlajših. Morda zato, ker smo bili vsi še zelo zeleni v alpinizmu, vendar pa pripravljeni na avanture, ki jih je obetalo lazenje po "nekoristnem svetu", kot je zapisal znani francoski alpinist.

Tedensko sestajanje na odseku je imelo svoj čar v druženju, v poročanju o zadnjih preplezanih smereh in načrtovanju novih podvigov. Ne vem, kdaj sva z Nejcem odšla na prvo skupno turo. Spominjam pa se, da sva hitro ugotovila, da imava podobne želje, podobne ambicije, podobne vzornike, predvsem pa sva uživala v gorah, gorah in še enkrat gorah. Moj alpinizem se je začel relativno pozno, potem ko sem zapustil tekmovalno smučanje in se pod sodelavčevim vplivom navdušil nad plezanjem. Nejc je bil kar štiriinajst let mlajši, toda hitro sva ugotovila, da bi lahko opravila kakšen vzpon v navezi, sploh ker so Nejca poleg letnih vzponov zanimali tudi zimski spusti s smučmi, meni so bili pa še posebej blizu zaradi pretekle športne zgodovine. Še nekaj naju je zblíževalo poleg ljubezni do gora in občudovanja slavni alpinistov, in sicer to, da sva imela enako stare otroke in sva podobno delila svoj prosti čas med družino in

gorami. Srečevali smo se tudi doma, predvsem zato, da sva midva razpravljala o plezanju, o znanih alpinistih, o znanih smereh in gorah. Sanjala sva o Himalaji, Karakorumu, Andih in se spraševala, kako si ustvariti možnosti za udeležbo na kakšni nacionalni odpravi, ki so občasno odhajale v Himalajo.

Nejc mi je bil kot mlajši brat z velikim vplivom na mojo nadaljnjo pot v alpinizmu. Rad sem sanjal o visokih stenah, o težkih smereh in bil hkrati prepričan, da je to prezahtevno zame. Nejc je bil seveda drugega mnenja, trdil je, da je treba sanje uresničevati, opozarjal na prepričanje znanega tržaškega alpinista Comicija, ki je trdil, da dokončno veš, ali je skalo mogoče preplezati, šele ko jo primeš. Nejc je bil boljši od mene, predvsem pa samozavestnejši in neskončno bolj sproščen. Vedel sem, da če ne bom zmozel jaz, bo zmozel on. Tako sem zmozel tudi smeri, ki so veljale za vstopnico v resni alpinizem.

Kot rečeno sva se veliko pogovarjala o jugoslovanskih odpravah v Himalajo in nekega dne je prišel s predlogom, da se prijaviva na odpravo Makalu 1975. "Daj, prijavi se," je vztrajal, "zanimivo bo in končno boš spoznal, kako je v Nepal. Ali ne bi bilo lepo, če bi bila na vrhu?" Prijavila sva se in bila izbrana, Nejc je stal na vrhu, jaz pa sem opravil koristno in zanimivo delo pri transportu opreme iz Ljubljane do gore in na njej. Odprava Makalu 1975 je bila moja najlepša in najbolj romantična odprava v Himalajo. Ob prijavi nisva vedela, kaj naju čaka, zanesti sva se morala le na hudo mušno Šraufovo pripovedovanje, ki je bil v južni steni Makaluja že leta 1972. Vsak dan odprave je bil nekaj posebnega, vsak dan novo presenečenje, nova srečanja z ljudmi, spoznavanje znamenitosti, o katerih smo prej samo brali. Šrauf je naše čudenje še spodbujal z zagotovili: "To ni še nič, boste videli ..."

Nejc ves čas dostopa ni skrival svoje blage duše in sočutja do okolja, do domačinov. V hudih nalivih je žrtvoval polovico svojega suhega ležišča za zavetje nosaču, skoraj otroku, ki ga je verjetno spominjal na njegove tri sinove. Ko smo morali prečiti naraslo reko, si je oprtal sod s tridesetimi kilogrami tovora in ga prenesel čez. "Jaz znam plavati, on pa morda ne," je komentiral, ko je izročal tovor začudenemu nosaču. To je bila Nejčeva himalajska romantika, tako jo je doživljal in hkrati nestrpno čakal na konec dostopa pod južno steno Makaluja in začetek vzpona. Še ena podrobnost mi je ostala v spominu. Nejc je med pristopom prenehal kaditi in se ni dotaknil cigarete vse do konca odprave. Toda že med vrnitvijo v Katmandu si je od nosačev izposojal njihove domače cigarete *birije* in si jih prižigal.

Uspešno odpravo sva tudi končala nekoliko romantično. Ker so najini otroci želeli opice iz Nepala, sva jim nabavila dva psička.

Oknjigi, ki jo je napisal in izdal, se nisva nikoli kaj prida pogovarjala. To je bila njegova izpoved, njegov svet, njegova intima, o kateri je razpravljal s svojo Mojco. Z izdajo knjige so se pojavila različna mnenja o njej, o njeni vrednosti, nekaterim je bila všeč, nekateri so

jo kritizirali, nekateri so mu očitali, da ne ceni dela, da je neodgovoren. Res ni kazal kakšnega posebnega navdušenja do pisarniškega dela, ki ga je opravljal v kleti Službe družbenega knjigovodstva, da je njegova družina povezala kraj s krajem pri stroških. Med pisarniškim delom je sanjal o svetu, ki ga je spoznal med svojimi alpinističnimi dogodivščinami. Odgovorno in resno se je oddolžil svoji Mojci s posvetilom v knjigi in se zahvalil za svobodo, ki mu jo je dajala. Sin Nejc je med razpravo o svojem očetu dejal: "Moj ati je živel svoje sanje, zanje je delal in verjel vanje."

Tomaž Jamnik in Nejc Zaplotnik v steni Makaluja
Arhiv Tomaža Jamnika

Najboljši med nami

Viki Grošelj

Kar verjeti ne morem, da je od tistega tragičnega aprila leta 1983, ko sta pred mojimi očmi v plazju pod Manaslujem umrli Nejc Zaplotnik in Ante Bučan, minilo že toliko let. Spomin na Nejca v vsem tem času ostaja enako živ. Tudi zato, ker mi je bilo dano preživeti z njim veliko lepih trenutkov ne le v gorah, ampak tudi pod njimi.

Rojena istega leta, Nejc je bil le dober mesec starejši, sva začela plezati ob koncu šestdesetih let in se do odprave na Makalu leta 1975 le bežno poznala. Vse, kar sva potem, skupaj z drugimi člani odprave, doživela v južni steni in na vrhu pete najvišje gore sveta, je v nama utrdilo tisto redko prijateljstvo, ki ne glede na okoliščine traja vse življenje. Prijateljstvo, ki ga hude preizkušnje v gorah, pa tudi v dolini, le še krepijo. Tudi zato so najine gorske poti po letu 1975 postajale vse bolj skupne.

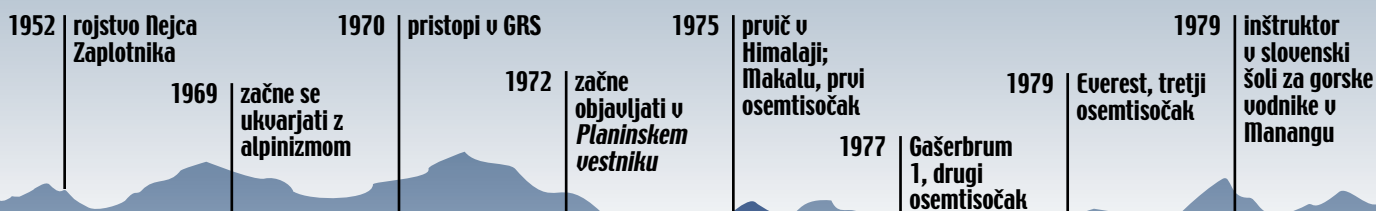
Nejc Zaplotnik in Viki Grošelj v bazi pod Makalujem oktobra 1975. Za njima Zoran Bešlin. Arhiv Vikija Grošlja

Že leto po Makalaju sva šla plezat v Zahodne Alpe, skupaj z Denom Cedilnikom in Ivčem Kotnikom. Preplezali smo severno steno Matterhorna. Kmalu za tem sva se z vsemi močmi vključila v odpravo odprav – Everest 1979. Dve leti smo živeli samo za ta veliki cilj in na koncu je prav Nejcu skupaj z Andrejem Štremfljem uspelo osmisлити naše skupne napore. Po Everestu sva z Nejcem odkrivala takrat novo zvrst alpinizma, plezanje v zaledenelih slapovih. Skupaj z Andrejem smo pod Češko kočo preplezali Vikijevo svečo. Pozimi na Komni in poleti na Vršiču sva na republiških tečajih mlade učila osnovnih alpinističnih veščin. A najini pogovori nikoli niso ostali le pri gorah. Dotikali so se vsega, literature, družine, študija,

filozofije, religije, športa, dela, ljubezni in spet literature. Še bolj kot zanesljiv soplezalec je name vplival s svojimi razmišljanji in etično držo. Zanj sta bila prijateljstvo in pomoč sočloveku daleč najpomembnejša. Leta 1981 sva odpotovala na tretjo skupno odpravo v Himalajo. Spoprijeli smo se z južno steno Lotseja. Dobre tri kilometre visoki ledeni in granitni zid je še danes eden največjih problemov Himalaje. Šestinsirideset dni smo se borili za vsak meter v njenih prepadnih vesinah. To je bila moja najtežja odprava v Himalajo, in kot mi je pozneje zaupal Nejc, njegova tudi. Steno smo preplezali, vrh je žal ostal nedosežen. Poleg veliko dragocenih izkušenj je odprava prinesla zanimivo spoznanje, da na neuspešnih odpravah še veliko bolj in dlje preizkušaš meje svojih sposobnosti kot na uspešnih.

Vrnitev z Lotseja je bila zame precej nesrečna. Poškodba hrbtenice, ki sem jo staknil na odpravi, je bila tako huda, da sem moral na operacijo. Po njej ni bilo čisto jasno, ali bom sploh lahko še normalno hodil, kaj šele plezal. In v tisto malodušje se je nekega popoldneva prisrejal Nejc, ves sijoč in žarečih oči, ter mi podaril svojo pravkar natisnjeno *Pot*. Ne bi mogel priti v primernejšem trenutku. Prebral sem jo na dušek, potem pa še nekajkrat počasi. Bil sem očaran. Napisal jo je zase, zame in za vse nas, ki podobno čutimo, doživljamo in živimo. Navdušenje nad knjigo je bilo res veliko, nihče pa ni mogel slutiti, da bo tako globoko segla v dušo ne le gornikom, ampak vsem Slovencem.

Leta 1983 sva s splitskimi plezalci odšla na četrto skupno odpravo v Himalajo. Dobro smo napredovali in bili že več kot sedem tisoč metrov visoko, ko je plaz usmrtil Nejca in Anteja. Nejčeva smrt je bila zame šok. On, najboljši med nami! To vendar ni mogoče! Ob vsej nedoumljivosti tragedije pa je prišel čas, ko se je Nejc iz svoje fizične prisotnosti, s katero je med nas vnašal otipljivo energijo in z njo polnil prostor, kamor koli je stopil, umaknil v naša srca in spomine. Danes, dobrih štirideset let po prvem natisu in številnih ponatisih je Nejčeva *Pot* enako zanimiva in aktualna tudi za generacije, ki prihajajo. Pretečeni čas je to mojstrsko besedilo, ki Nejca prikazuje v vsej njegovi iskrenosti in veličini, le še požlahtnil. Prav tako pa tudi spomin nanj.

Dragi prijatelj!

Tone Perčič

Prebral sem tvoj dnevnik, ki ga je iz pozabe iztrgala Mojca in sem ji zato zelo hvaležen. Veliko misli mi je ob tem privrelo na dan. Najprej zagotovo spomini in podoživljanje vsega, kar sva preživela skupaj. Potem tvoj način pisanja; čeprav so v dnevniku le hitri dnevni zapisi, so v neverjetno lepem in bogatem jeziku. Zdaj mi je jasno, zakaj si s svojimi spisi že v gimnaziji očaral najstrožjo profesorico slovenščine. Ne nazadnje pa me je presenetila globina tvoje predanosti svobodi, naravi, prijateljem in še posebno goram. Toliko let sva bivala skupaj, pa nisem nikoli občutil, da so gore tvoj dom, ki si ga vsakič težko zapustil. To, da si bil neustrašen, neustavljiv "motor" za iskanje novega, da si šel čez največje težave brez omahovanja, to sem poznal. Pred očmi se mi odvija zgodba o tem, kaj vse se je zgodilo do tvojega prvega zapisa v dnevnik.

To leto mineva sedemdeset let od dne, ko sva prijokala na ta svet, najprej ti, jaz pa mesec in pol za tabo. Še pred tem dogodkom sta morali najini mami preživeti zimo, ko je naenkrat zapadlo skoraj dva metra snega in so ljudje morali na obvezno kidanje po dvoriščih in cestah. Rodil sem se kot sedmi otrok, ti pa kot tretji, najmlajši v družini. Do sedmega leta sva živela vsak v svojem družinskem okolju, ti v vasici Rupa, slab kilometer od mojega doma pri Vodovodnem stolpu. Pozneje sem izvedel za tvojo hudo bolezen takoj po rojstvu, ki pa si jo srečno prestal.

Začetek osnovne šole je prinesel tudi najino prvo srečanje. Tvoja pešpot v šolo je vodila mimo naše hiše, zato sva zadnji del poti velikokrat prehodila skupaj. Najini družini sta imeli krščanske korenine, zato sva že v prvem razredu osnovne šole začela ministrirati v oddaljeni glavni kranjski cerkvi sredi mesta. Prišel si do nas in že zgodaj zjutraj sva skupaj nadaljevala pešačenje k jutranji maši ob šestih. Zanimivih dogodkov ni manjkalo. Ne morem pozabiti, kako sva hudi kranjski *mežnarici* spustila zračnice na kolesu in sva jo komaj odnesla brez bušk. Ali ko sva se po koncu zvonjenja oprijela vrvi, ki naju je nevarno dvignila visoko nad tla, v želji, kdo bo šel više. Na koncu sva še zvezala vrvi, da sva naslednjemu, ki je zvonil, naredila

Nejc Zaplotnik in Roman Robas
Vir Slovenski planinski muzej – Gornjesavski muzej Jesenice

pravo *štalo*. Spoznala sva krog prijateljev, s katerimi smo skupaj preživljali zgodnjo mladost. Razposajeni smo bili tudi v šoli. Spomnim se, kako si med šolskim odmorom obrnil šolsko klop, trije smo skočili nanjo, drugi pa so nas vozili po širokih hodnikih. Šolski zvonec je prehitro zazvonil in skoraj smo povozili prihajajočo učiteljico. Že pri takih dejanjih sem opazil tvojo *korajžo* in nobenega strahu pred posledicami. Najini družini sta bili preprosti in prav nič gorniški, zato niti nisva imela možnosti za odhod v hribe. Kranjski kaplani pa so organizirali pohode v gore. Najprej na Kofce, nato Storžič, na Krvavec in celo večdnevni pohod na Triglav. To so bila najina prva skupna srečanja z gorami. Nepozaben je bil vzpon na

1981 izide knjiga *Pot*

1981 udeležba na odpravi na Lotse

1983 odprava na Manastlu, umre v podporu serakov

2003 posthumno častni občan Kranja

2009 knjiga *Pot* prevedena v hrvaščino (*Put*)

2011 postavljen Zaplotnikov doprni kip v Kranju

2020 knjiga *Pot* prevedena v italijanščino (*La Via*)

2022 knjiga *Pot* prevedena v nemščino (*Das Weg*)

V smeri Centralni kamini v Paklenici.
Z leve proti desni:
Franjo Inamo, Nejc Zaplotnik in Tone Perčič.

Foto Drago Šegregur

Grintovec s tvojim očetom. To ni bilo preprosto, ker je bil oče kar obilen in sva težko prenašala počasno hojo. Velik zagon za gore si dobil pri svojem bratranču, gospodarju velike gorske kmetije Suhadolnik pod Grintovcem. Skoraj vsake šolske počitnice si preživel pri njem in se nalezal svobodnega gibanja po brezpotjih. Dodatni zagon pa so bile knjige. Sledil sem tvojemu zgledu in prebrala sva vse knjige o gorah, plezalcih, vzponih doma in v Himalaji, glavni junak zate pa je zagotovo bil Herman Buhl.

Zdi se mi, da sva spontano dozorevala v zahtevna planinca ali celo nenasitna gornika. Ideja o plezanju je bila pri tebi kaj kmalu prevladujoča. V Kranju sva našla stene stavbe Hortikulturnega društva ob Prešernovem gaju, ki so bile zidane iz kamnja in visoke do tri metre. To je bil najin prvi plezalni poligon za treniranje, dovolj, da se je vnela želja po plezanju. Proti koncu osnovne šole sva že iskala brezpotja v gorah in poskusila premagovati skalne pragove. Iskala sva sorodne duše, ki bi se ukvarjale s plezanjem, da bi razširila znanje in dobila osnovno opremo za plezanje.

Novembra 1968 sva se le ojunačila in prvič obiskala Alpinistični odsek Kranj. Želela sva "legalizirati" svoje početje. Prišla sva do prve, takrat še konopljene vrvi in nekaj vponk ter klinov, kar je bilo dovolj za napredovanje v plezanju. Spoznala sva plezalni vrtec v Preddvoru. Redno sva začela trenirati v njem, dodatno pa še v Tacnu pod Šmarno goro. Spoznala sva tudi starejše prijatelje alpiniste, Marjana, Slavca,

Poldeta, Janija, ki so bili pripravljene plezati z nama. Bil si precej bolj družaben in komunikativen in si zato hitreje pridobil prijatelje za plezanje. Tvoje znanje o plezanju in izkušnje z njimi sva izkoristila za prve samostojne vzpone. Za vedno mi bo ostal v spominu vzpon po SZ-grebenu Kočne takoj po valeti. Prvič sva se sama navezala, zabila prvi klin in srečno preplezala ne preveč zahteven greben.

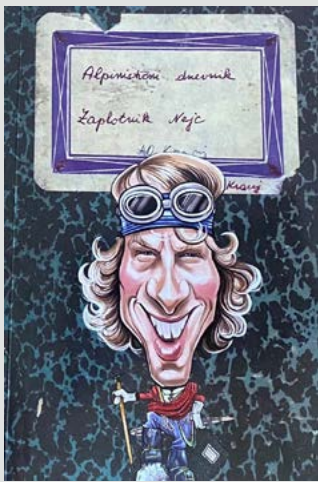
Sledilo je najino najplodnejše alpinistično delovanje v letih od 1969 do 1973. Vse si zelo lepo zapisal v dnevniku, začeni s prvim alpinističnim dejanjem – zimski pristop na Stol. Spomnim se, kako sva se bala graničarjev, ki so pozimi preverjali ljudi. Opravila sva krajsje in zahtevne vzpone v Kalski gori. V začetku poletja 1969 pa te je ustavila bolezen (klopni meningitis), a ne za dolgo. Po mesecu dni okrevanja sva šla na šestdnevno potepanje po naših gorah. Zdravnik ti je odredil gibanje samo v senci. Kot vem, te to ni nič bremenilo in si se prepustil vremenu, kakršno je bilo. Tura je bila ogrevanje za nadaljnjo *plezarijo*.

Plezala sva v vedno zahtevnejših in dolgih smereh. Vesela sva bila vsakega uspešno zaključenega težkega vzpona. Kako srečna sva stala na vrhu Špika po preplezani najdaljši Krušičevi smeri, nepozabne trenutke sva imela na vrhu Mawenzija v Kilimandžaru, ko sva po dveh dneh negotovosti srečno preplezala prvenstveno smer. Najtežji trenutek zame je bil tvoj padec v Šitah v smeri Belač-Zupan. Plezanje niti ni bilo težko, ampak usoden je bil star klin, ki se ti je izpulil in si poletel mimo mene kot vreča cementa. Vse se je dobro končalo. Kljub mojemu opečenemu vratu in dežju sva preplezala smer do konca. Zdaj razumem, da so te take težke situacije ali nepričakovane neugodne razmere samo okrepile. Niti za hip nisi pomislil na sestop. Vsak neizogibni umik iz stene je bil zate poraz in hkrati klic k takojšnji *revanši*.

Zapisom v dnevniku nimam česa dodajati. Opisani so vsi vzponi, ki si jih opravil do 8. septembra 1972. Kot predzadnje si zapisal smer Steber Šit, ki je bila moja najtežja smer in sva jo premagala v dveh dneh z enim bivakom. Zakaj si po tem prenehal pisati, bo večna uganka. Domnevam pa, da je dnevnik postal zate nezanimiv. Svoje misli si usmeril v prihodnost, v nove načrte. Skupaj sva preplezala še prvenstveno smer Steber revežev v Mojstrovki, prvenstveno smer v Nad Šitom glavi in bila aktivna na kranjskem AO. Najino plezalno druženje se je po odpravi na Kilimandžaro leta 1972 počasi nehalo. Moja vizija ni bila tako ambiciozna kot tvoja. Tvoja želja je bila Himalaja in si zato celotno življenje podredil temu cilju, jaz pa sem si življenje uredil bolj tradicionalno. Tako sva se "plezalno" razšla brez vsakih zamer. To, kar si si izbral, sem ti privoščil iz vsega srca.

Pot v Himalajo se ti je odprla in se v letih do prehitre tragične smrti, 24. 4. 1983, strmo dvignila. Šele trideset let po tvoji smrti mi je uspelo priti v bližino tvojega groba. Takrat sem začutil tvojo Himalajo, mogoče bolj zato, ker sem bil prvič tam. S prijatelji smo se ti poklonili in obudili spomine. Pozabil te ne bom ... ●

Nejc Zaplotnik je med letoma 1969 in 1971 v osebni dnevnik temeljito, iskreno in doživeto zapisoval svoje alpinistične vzpone in gorske dogodivščine. Pisati je začel že v srednji šoli, praktično na začetku svoje alpinistične poti. V svojem značilnem pisateljskem slogu omogoči bralcu vpogled v svojo neizmerno ljubezen do gora, osebne svobode in precejšnje ambicioznosti pri zastavljanju ciljev v lastnem življenju. Dnevnik, ki so ga za knjižno izdajo pripravili člani PD Kranj, je poln hudomušnih prigod s soplezalci, citatov znanih alpinistov, ki so mu bili pri srcu, vsebuje tudi ilustracije legendarnega Jožeta Trobca in do zdaj še neobjavljene fotografije. Nejčev dnevnik bo zagotovo zanimal vsakogar, ki ima rad planinstvo, alpinizem in gore ali pa je prebral njegovo večno aktualno knjigo *Pot*. Sredstva, zbrana s prodajo knjige, bodo namenjena Odseku Nejca Zaplotnika za ljudi različnih zmožnosti.

Knjiga bo kmalu na voljo v spletni prodajalni PD Kranj.

Povzeto po spletni strani PD Kranj na Facebooku

RTV
SLO

PRVI

V navezi –
razgled na gore
vsako prvo nedeljo
ob 14.30 na Prvem

POPOLN
SPREMLJEVALEC

HANWAG TATRA LIGHT BUNION

Navsezadnje smo le našli rešitev za pohodnice z deformacijo nožnega palca – Tatra Light Bunion prilagojeni za osebe s hallux valgus stopalom ponujajo več prostora v delu palca in tako preprečujejo nastanek žuljev in neprijetnih pritiskov. Seveda pa so ti lahki pohodni čevlji narejeni po najnovejših anatomskih standardih in tehnologijah. Stopalo zaradi nižje postavljenega petnega dela leži globlje v čevlju, kar pripomore k boljšemu oprijemu in močni stabilnosti na vseh terenih.

MADE IN
EUROPE

WWW.HANWAG.COM

Med najboljšimi svojega časa

Zaplotnik, Messner, Kukuczka

O veličini Nejca Zaplotnika ter njegove ne samo alpinistične zapaščine v kontekstu Slovenije in tudi naše nekdanje skupne domovine Jugoslavije ne more biti nobenega dvoma. Če pa ga postavimo ob bok Reinholdu Messnerju in Jerzyju Kukuczki – dvema najboljšima plezalcema v Himalaji konec sedemdesetih in v prvih osemdesetih letih (ali celo vseh časov), pridemo do zanimive primerjave, ki nam o veličini avtorja legendarne *Poti* pove še nekoliko več.

Nejc Zaplotnik v
Vratih
Foto Andrej Štremfelj

Italijan oziroma Južnotirolec Reinhold Andreas Messner in Poljak Józef Jerzy Kukuczka – Jurek sta največja svetovna himalajca v času zlatih let slovenskega odkrivanja Himalaje oziroma osem-tisočakov. Leta 1986 – Messner – in 1987 – Kukuczka – sta pristopila na vse osem-tisočake na svetu ter za to leta 1988 kot zadnja dobila olimpijsko medaljo za dosežke v alpinizmu, Prix olympique d'alpinisme. Tretji z vsemi štirinajstimi osem-tisočaki je bil Švicar Erhard Loretan šele leta 1995!

Za razumevanje in primerjavo z Nejcem Zaplotnikom nista izbrana naključno. Reinhold Messner prihaja iz Južne Tirolske oziroma iz Italije, ki je bila v alpinizmu vedno med vodilnimi državami in je v odprave v Himalajo vlagala znatna sredstva, še posebej v primerjavi z Jugoslavijo ali Poljsko. Poleg tega je bil Messner

kmalu tudi medijsko zelo prepoznaven, pisal je med bralci zelo dobro sprejete knjige in predaval, kar mu je prineslo status pravega zvezdnika in finančnih težav z odpravami ni imel več. Za lažje razumevanje: med letoma 1970 in 1980 je Messner napisal kar petnajst knjig in dva priročnika. Za odprave v Himalajo ni potreboval nobenih posebnih dovoljenj italijanske vlade, zato so bile organizacijsko manj zahtevne, pa tudi šteje niso toliko članov kot jugoslovanske. Te so bile takrat izbor najboljših alpinistov iz vse države, ki jih lahko primerjamo z reprezentančnimi akcijami. Nihče izmed članov jugoslovanskih reprezentanc se ni ukvarjal z alpinizmom poklicno, ampak so bili zaposleni, čeprav so bile njihove službe večinoma prilagojene njihovim treningom in so imeli v primerjavi s sodelavci veliko privilegijev. S tega vidika je imela v teh časih jugoslovanska država za vrhunski šport kljub vsemu dovolj poslušna, čeprav se z zahodno-evropskimi državami seveda nismo mogli primerjati. Zelo krivično bi pa bilo to primerjati s situacijo, v kateri so bili poljski alpinisti. V času, ko so tamkajšnji alpinisti šele začeli svoj pohod na (zimsko) osvajanje osem-tisočakov, je bilo v državi pomanjkanje celo osnovnih dobrin. Vizumi za obisk Himalaje so bili izjemno težko dosegljivi, Poljaki tudi niso imeli tako močne podpore v krovni organizaciji, kot je bila pri nas Planinska zveza Slovenije. Velik del denarja za odprave so člani zbrali in zaslužili sami, Kukuczka je na primer svoje alpinistično znanje uporabil za pleskanje tovarniških dimnikov, da je zbral dodatni denar za odpravo. Seveda je tudi on s svojimi drznimi vzponi in uspehi sčasoma dosegel status zvezdnika tako doma kot po svetu, vendar se z Messnerjem ni mogel nikoli primerjati. Če v ta kontekst uvrstimo Nejca Zaplotnika, lahko ugotovimo, da za plezanje ni imel tako idealnih pogojev kot Messner, a tudi ne tako težkih kot Kukuczka.

Tako je lažje razumeti in predvsem primerjati dosežke vseh treh do leta 1983, ko se je Zaplotnikovo življenje žal prezgodaj končalo.

Ključna primerjava je v številu preplezanih osem-tisočakov, kar je takrat veljalo za cilj vseh najboljših alpinistov na svetu.

Reinhold Messner

Gora	Leto vzpona	Prvenstvena smer
Nanga Parbat	1970	da
Manaslu	1972	da
Gašerbrum 1	1975	da
Mount Everest	1978	ne
Nanga Parbat	1978	da/solo vzpon
K2	1979	ne
Mount Everest	1980	da/solo vzpon
Šiša Pangma	1981	ne
Kangčendzenga	1982	da
Gašerbrum 2	1982	ne
Broad Peak	1982	ne
Čo Oju	1983	delno

Jerzy Kukuczka

Gora	Leto vzpona	Prvenstvena smer
Lotse	1979	ne
Mount Everest	1980	da
Makalu	1981	da/solo vzpon
Broad Peak	1982	ne
Gašerbrum 1	1983	da
Gašerbrum 2	1983	da

Nejc Zaplotnik

Gora	Leto vzpona	Prvenstvena smer
Makalu	1975	da
Gašerbrum 1	1977	da
Mount Everest	1979	da

Messner (rojen 1944), Zaplotnik (rojen 1952) in Kukuczka (rojen 1948) so začeli svoj himalajski opus v približno petletnem razmiku. Messner leta 1970, Zaplotnik 1975 in Kukuczka 1979. Morda se pet let ne zdi veliko, vendar so v tem času na najvišje vrhove sveta vodile nove in nove smeri, kar je tistim, ki so jih ponavljali, predstavljalo znatno manjši izziv kot tistim, ki so jih preplezali prvi. V tem kontekstu je Nejc Zaplotnik na vrhove, ki jih je osvojil, prišel po izključno prvenstvenih smereh, izmed katerih izstopa Jugoslovanska, ki še danes velja za najtežji vzpon na Mount Everest. Kukuczka je v tem času po prvenstvenih smereh na vrh pripeljal štirikrat, Messner pa šestkrat in enkrat delno, kar pomeni naslednja razmerja pri preplezanih prvenstvenih smereh na vrhove osem-tisočakov: Zaplotnik 100 % (3/3), Kukuczka 66,6 %

(4/6), Messner 58,3 % (7/12; od tega Mount Everest in Nanga Parbat oba po dvakrat).

Če pogledamo na vse tri malo širše, a še vedno s plezalnega zornega kota, bi lahko rekli, da sta bila Messner in Zaplotnik bolj vsestranska alpinista od Kukuczke, ki se je "specializiral" za Himalajo. Messner je do leta 1970 opravil več kot petsto vzponov, večino v Dolomitih. Preplezal je veliko prvenstvenih smeri, zelo uspešen je bil tudi kot solo plezalec, na ta način je preplezal smeri v Droites, Civetti, Marmoladi idr. V kontekstu naše tokratne zgodbe pa je najpomembnejše to, da je prav Messnerju šinila v glavo zamisel, da bi se na najvišje gore sveta lahko vzpenjali enostavneje in bolj športno, tako kot v Alpah. In 1975 – ko sta se Messner in Peter Habeler na takšen način povzpela na osem-tisočak Gašerbrum 1 – je nastal "alpski način" plezanja v Himalaji. Nejc Zaplotnik je ob Himalaji opravil še več kot 350 vzponov v Evropi, Afriki in Severni Ameriki. Med drugim je preplezal slovito smer Salathé v južni steni El Capitana, kar še danes velja za vrhunski dosežek. Prav tako je opravil veliko solo vzponov (npr. Varianto Aschenbrennerja), več kot trideset prvenstvenih vzponov doma in v tujini ter bil tudi uspešen ekstremni smučar (opravil je prva smučanja z Jalovca, po Kačjem jeziku, po severni steni Mlinarskega sedla idr.).

Pod črto tej statistiki in geopolitičnim razmeram, v katerih je bila takrat Jugoslavija, lahko Jerneja Zaplotnika - Nejca brez dvoma uvrstimo med največje svetovne himalajce tistega obdobja. Ugibanja, kaj vse bi še preplezal, če bi ostal živ, so odveč. Njegov opus je veličasten ne glede na to, da se je takrat, ko ga je bilo konec, v resnici šele zares začel. Ali pa ravno zato. ●

Viri

Bernadette McDonald: *Iskalci svobode*. Sidarta, Radovljica 2015.

Reinhold Messner: *Zivljenje na skrajnih mejah*. Učila International, Ljubljana, 2006.

Reinhold Messner: *All 14 eight-thousanders*. Seattle: Mountaineers, 1999.

Peter Mikša, Urban Golob: *Zgodovina slovenskega alpinizma*. Friko, Ljubljana, 2013.

Nejc Zaplotnik: *Pot*. Cankarjeva založba, Ljubljana, 1981.

Viki Grošelj: *Velikani Himalaje*. Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, 2013.

Spletna stran friko.si.

Desno sedi Nejc Zaplotnik, ob njem je Stipe Božič.

Vir Slovenski planinski muzej – Gornjesavski muzej Jesenice

"Vsem bi rad dal ..."

Odsek Nejca Zaplotnika

Vse življenje sem rad pomagal ljudem, če so potrebovali pomoč, sploh kadar je šlo in kadar gre za prijatelje. Energije za tako delo mi nikoli ne zmanjka, dobro dajem in dobro dobim. Od prijateljeve nesreče, zaradi katere je oslepel, postajam vedno boljši človek – boljši do drugih in do sebe.

S Sandijem Novakom, slepim maratoncem, sva od njegove nesreče naprej skupaj na poti, polni ciljev, vzponov in padcev. Tudi zato sem vedno bolj vpet v delo na področju športa. V okviru svojega dela v šoli sem pomagal že mnogo učencem z gibalno oviranostjo. Med njimi najbolj izstopa paraplavalec Patrik Jagodic. Udeležil se je veliko tekmovanj, prireditvev in bil izbran za najperspektivnejšega športnika. Zdaj sem že dobri dve leti predsednik Planinskega društva Kranj, vodim pa tudi mladinski odsek. Moje delo v odseku med drugim zajema sodelovanje s planinskimi krožki na dvanajstih osnovnih šolah v okolici Kranja. Planinski krožek je na osnovnih šolah prava uspešnica, povprečna udeležba na izletih in taborih je več kot sto učencev. Hoja v hribe je najbolj naravna oblika gibanja. Pa tudi najcenejša in primerna za vsakogar. Prava stvar torej tudi za gibalno ovirane.

Planinsko društvo Kranj deluje že 123 let, ob 120. obletnici delovanja smo z bratoma Štremfelj, gorskimi reševalci GRS Kranj, vodniki in prijatelji na najvišji slovenski vrh peljali tri slepe osebe. Vse bolj se je v meni prebujala dolgoletna želja po ustanovitvi odseka za osebe s posebnimi potrebami in kmalu smo odsek – z namenom organizacije tur, druženj, tečajev ipd. za ljudi, ki zaradi svoje invalidnosti težje hodijo v gore – tudi ustanovili. Po legendarnem kranjskem alpinistu se imenuje Odsek Nejca Zaplotnika za ljudi različnih zmožnosti. Za načelnika odseka smo izbrali paraplavalca Darka Đurića. S ponosom povem, da odsek podpirajo in pomagajo voditi tudi vsi člani Nejčeve družine.

*Nejc in Mišo na vrhu Jalovca
Foto Drago Šegregur*

*Srečen ...
Arhiv Tomaža
Jamnika*

Med ustanavljanjem odseka se je ponudila še ena enkratna priložnost, skrbno spravljen in neprebrana. Mojca Zaplotnik Jamnik je imela shranjen Nejčev alpinistični dnevnik. Skupaj smo se odločili, da ga izdamo v obliki knjige. Mojca nam je velikodušno odstopila avtorske pravice in tokrat imamo priložnost k slovenski planinski kulturi dodati še eno, do zdaj neobjavljeno pisno delo kranjskega alpinista. Svoj alpinistični dnevnik je začel pisati že v srednji šoli, na samem začetku svoje alpinistične poti. V njem opisuje svoje prve plezalne vzpone po hribih v okolici Kranja. Poroča o tem, kako sta se s prijateljem vpisala v Planinsko društvo Kranj, da bi si pridobila več plezalnega znanja, nato pa zelo slikovito opisuje številne bolj ali manj zahtevne ture, ki jih je sam, večinoma pa s prijatelji, opravil v najbolj strmih stenah, ki jih je našel na Gorenjskem. V svojem značilnem pisateljskem slogu da bralcu vpogled v svojo neizmerno ljubezen do gora, osebnih svobode in precejšnje ambicioznosti pri zastavljanju ciljev v lastnem življenju. Dnevnik je poln hudomušnih prigod in citatov znanih alpinistov, ki so bili Nejcu pri srcu. Nejčev dnevnik bo zagotovo zanimal vsakogar, ki ima rad planinstvo, gore ali pa je prebral njegovo večno aktualno knjigo *Pot*. Cilj izdaje dnevnika ima tudi dobrodelno noto. S prodajo knjige se bodo v posebnem skladu zbirala sredstva za Odsek Nejca Zaplotnika za ljudi različnih zmognosti.

To bo zagotovo še ena lepa in uspešna zgodba. Nejc in Mojca sta imela izredno močno željo pomagati

Nejc Zaplotnik v bazi pod Everestom, 1979
Arhiv Tomaža Jamnika

Nejčev spust z Jalovca
Foto Drago Šegregur

ljudem v Katmanduju in to se zdaj uresničuje v malo drugačni obliki. Sandi Novak je imel močno voljo in motivacijo, zato je uspel. Sam imam močno voljo uspešno voditi Planinsko društvo Kranj, vsi, s katerimi delam, so mi navdih, največja podpora in zavetje je moja družina in vse to se pozna pri mojem delovanju v športu.

"Na vrvi sva dva, koliko jih je pa še doma. Vsem bi rad dal vsaj delček teh svojih najlepših trenutkov. (27. IX. 70 na vrhu Travnika)"¹

¹ Navedek iz Nejčevega dnevnika.

Sandi, Sabina in Jažko, trije slepi na Triglavu
Foto Primož Černilec

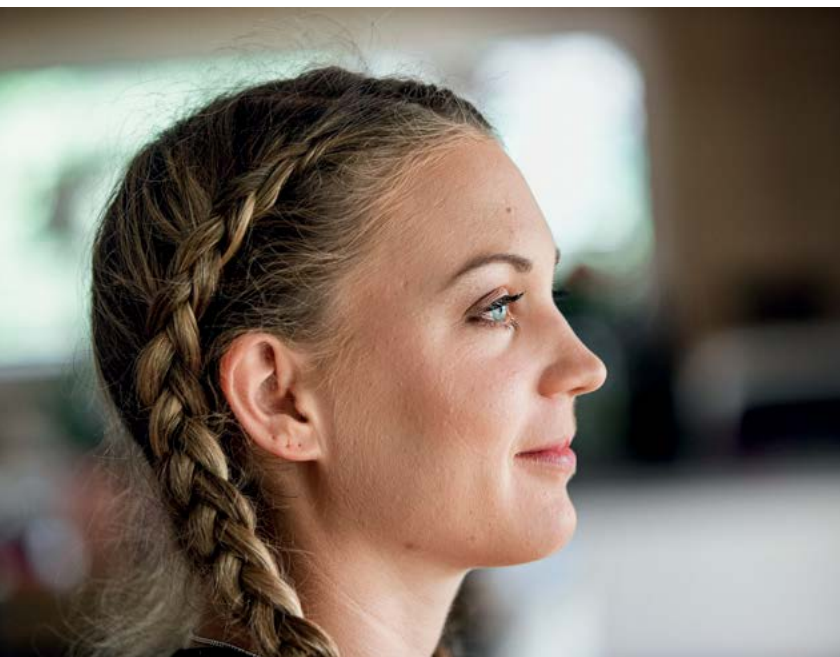

Marta Krejan Čokl

"Duracelka"

Pogovor z Anjo Petek, alpinistko leta 2021

Sedemindvajsetletnice iz Zgornjesavinjske doline se je vzdevek Duracelka prijel zaradi njene neustavljivosti, predvsem neustavljive volje. Pa najbrž ne samo zaradi hribov – Anja iz AK Rinka namreč tudi sicer dnevno kroži med različnimi dolžnostmi: ali študira (ravno zaključuje študij Družinske in relacijske terapije na Teološki fakulteti v Ljubljani), pomaga doma na kmetiji, opravlja višinska dela, s čimer si služi kruh, ali pa se na svoj način psihofizično uri.

Anja Petek
Foto Katja Mrkonjič

Po nesreči s kosilnico, ki ji je kot dvajsetletni zmrcvarila nogo, jo je po mnenju zdravnikov čakala plastična opornica. Za zmeraj. Ampak ... Anja je namesto tega zaupala v dobro, lahko bi rekli verjela v čudež, ki se je zares zgodil, saj je po osmih mesecih okrevanja le še blago šepala. Dobro leto dni po poškodbi je osvojila prvi cilj, ki si ga je zadala med okrevanjem, in stopila na vrh 7134 metrov visokega Pika Lenina. Anja Petek je 24. marca letos prejela naziv alpinistka leta. Prestižna priznanja za vrhunske dosežke v alpinizmu, športnem plezanju in turnem smučanju vsako leto podeljuje Planinska zveza Slovenije.

Če bi se morala predstaviti kot del alpinistične opreme, katerega bi izbrala in zakaj?

Zabavno vprašanje, upam, da sledijo sama taka (*smeh*). Hm, recimo, da bi izbrala dobro zabit klin. Ker se mora človek kar potruditi, da me prestavi, ko se odločim za življenjsko pot, za katero čutim, da mi je namenjena in zame dobra. Ampak tako kot vsak dobro zabit klin se da tudi mene predstaviti, če nisem na pravem mestu.

Prihajaš iz okolja, kjer alpinizem verjetno ni bil visoko na lestvici prioritete. Kaj te je zvalilo v tako imenovani nekoristni svet?

Na to vprašanje nimam enoznačnega odgovora. Rekla bi, da nas pri odločitvah za poti v življenju redko zaznamuje le ena stvar ali dogodek. Če se poglobim, bi lahko govorila o zgodnjih (otroških) primanjkljajih, ki človeka usmerijo v iskanje samega sebe ali iskanje načina zadovoljevanja potreb, ki takrat niso bile izvedene (pa bi morale biti). Tega se lahko vedno lotiš sam, ko najdeš način. Izbrani načini niso nujno vedno primerni ali zdravi. Tudi v alpinizmu poznamo vzgibe, ki so nezdravi. Če sem površinska, bi bil najbolj iskren odgovor premagovanje same sebe. Zopet: zakaj premagovanje sebe? Če sem duhovna, bi bil odgovor, da obstaja neki namen in zdaj raziskujem, kakšen. Lahko pa sem splošna in rečem, da sem ob prvem stiku s hribi ugotovila, da me res privlačijo, ker se tam misli tako hitro sprostijo, intenzivno so prisotna občutja notranjega ponosa, hvaležnosti, in spoznanja, da nič ni samoumevno. Z vsakim prihodom domov sem bogatejša za kakšno spoznanje več.

Kako so se na to odzvali tvoji najbližji?

Sprva sem svoje potikanje po hribih izvajala skrivaj; z vsakim mojim odhodom v hribe so bili tisto dopoldne namreč prikrajšani za ene delovne roke. Živimo na veliki kmetiji in pri nas doma je vrednota delo. Študij, prosti čas, konjički, druženje so bili še pred kratkim stvar velikih očitkov. Se pa stvari počasi spreminjajo, čeprav starše danes laže razumem in sem jim za delovno vzgojo hvaležna.

Ko so zvedeli za prvo odpravo, so razumeli, da mi morajo biti v oporo, da sem lahko ob koncih tedna redno nabirala *višince* v Alpah. Doma je bilo takrat zaznati veliko razumevanja, da mora biti človek pripravljen za tak podvig, kot je vzpon na sedemtisočak. Od takrat naprej sem imela veliko bolj prosto pot v hribe, govorim le o manjših očitkih. Med prvo odpravo se je oče zelo bal zame, mama pa mi je pokazala najboljšo možno oporo s tem, ko je sprejela to, da grem, in zaupala, da se tudi vrnem.

Marsikdo se je v navpični svet zaljubil zaradi branja knjig o njem. Obstaja knjiga o plezanju ali plezalcu/-ki, za katero bi lahko rekla, da je bila tvoj navdih?

Seveda, knjiga *Pot* Nejca Zaplotnika.

Ko sva ravno pri navdihu – kje iščeš svojega?

Ne iščem ga, pride sam. Na začetku, ko še nisem vedela, kaj je alpinizem, sem o njem vseeno veliko brala. Iz prebranih (kar nekaj) alpinističnih knjig izhaja tudi razlog, zakaj sem se prijavila na odpravo Pik Lenin, čeprav sem bila pri enaindvajsetih še nezkušena in brez znanja uporabe ustrezne opreme. Ampak zanimalo me je, kaj pomenijo tisti bazni tabori, višinske težave, ustavljanje po desetih korakih in globoko dihanje, medtem ko tiščiš glavo k tlom globoko v sneg ... Toliko neznanega, a hkrati prijetno vznemirljivega, da si želiš to izkusiti. Podobne zgodbe se mi dogajajo tudi danes. Po kakšni prebrani knjigi, filmu, debati o preplezanih smereh s starejšimi pa tudi mlajšimi alpinisti/-kami, še prej pa po kakšnem prebranem zapisu slovenskih alpinistov izpred več let mi določene ideje ostajajo nekje v spominu. In pride dan, ko mi začnejo polniti misli, in bolj ko čutim, da sem jim kos, bolj so intenzivne. Ko se ideja *skristalizira*, pa se zadnji vzgib za "višji" cilj, skriva v vložnem trudu. Če ne vložim dovolj, navdiha za tisti cilj ne čutim nujno.

Alpinizem je v tem času močno prodril tudi na družbena omrežja. Tudi sama rada objavljaš fotografije s plezanja. Kaj je glavni motiv za to?

Objavljanje na družbenih omrežjih je postal svojevrsten konjiček. Če sem bila pred časom glede tega

ozkogleda in zaprta, danes menim, da objave niso nujno slabe, lahko so tudi koristne. Vprašanje, ki si ga lahko postavimo, pa je, kaj je koristna objava za druge in za nas. Menim, da je to odvisno od tega, kako je objava posredovana in s kakšnim namenom. Tudi zame je to svojevrsten konjiček, le da ne vidim potrebe in koristi v tem, da bi moralo vse pristati na spletu. Kvečjemu se mi to zdi ne le škodljivo za naš um, ampak v določenih okoliščinah, če se to izvaja med samo aktivnostjo, tudi nevarno. Imam obdobja, ko objavim kakšno stvar več ali pa tudi nič. Želim si, da bi bile moje objave bolj kakovostne in informativne narave, npr. zapisi na spletni strani AK Rinka. Torej tudi svojih objav ne dojemam kot koristne ali informativne ... Vendar naša spletna stran že nekaj let ne deluje, a jo bomo letos spet aktivirali.

Kaj te pri tem motivira?

Moj motiv je odvisen od dneva. Če govorim o "ženskih" dnevih, potem ne prepoznam motiva; verjetno gre za potešitev osamljenosti v tistih dneh (*sneh*), se pravi dolgčas. Kadar to niso, motiv prihaja iz mene – vprašam se, kakšna objava bi mene pritegnila in morda motivirala. Vsekakor pa moram priznati, da so kdaj tudi dnevi, ko pozornost ob vzponu, na katerega si sam ponosen, spodbudno dene.

Kje je po tvojem mnenju meja med komercialnim objavljanim vsebin, povezanih z alpinizmom, in želje po deljenju doživetij, ki so dostopna le redkim?

Mislím, da je ta meja nekako v vsakem izmed nas do neke mere že prisotna. Namreč četudi boš napisal vrhunski zapis o turi in o doživetju, na papir (na splet)

Na vrhu Alpamaya,
5947 m
Foto Boštjan Humar

Anja z Marušo
Orel v Planjavi
Arhiv Anje Petek

ne boš zapisal tistega svojega, kar si doživljal na turi. Mogoče je razlika le v tem, koliko smo povezani s temi čutenji, ki se dogajajo v nas, in celostno prisotni v tistem trenutku, to pa je zagotovo povezano s tem, koliko prostora temu damo; ali na turi razmišljamo še o tem, kaj bomo drugim pokazali in povedali o turi, kakšen bo njihov odziv itd. Če so naše misli zaposlene s tem, potem ne moremo biti toliko v stiku s tistim, kar se dogaja v nas, kar je dostopno le nam "tu in zdaj" (In to naj bi bil prvotni namen tega udeleženstva, kajne?). So doživetja, ki jih ne moreš izraziti s slikami in besedami, če jih želiš začutiti in razumeti, jih moraš doživeti.

Škotsko pokušanje
Foto Marija Jeglič

Ali slediš plezalkam in plezalcem na družbenih omrežjih? Katere objave te najbolj pritegnejo?

Sledim plezalcem in plezalkam, da, predvsem našim. Najbolj me pritegnejo objave ljudi, ki jih osebno poznam.

V zlatih letih alpinizma je skoraj vsak plezalec, ki je "dal kaj nase", prej ali slej napisal knjigo. Danes očitno mladi bolj gledajo, kot berejo. In vendar – katero knjigo, povezano z alpinizmom, si nazadnje prebrala in zakaj?

Nazadnje sem prebrala knjigo Pavleta Kozjeka *Življenje alpinista*. Pred tem sem o njem slišala veliko navdušujočega, že preplezala katero od njegovih smeri. Zanimal me je kot oseba in kot alpinist. Na splošno pa so moj motiv za branje knjig avtorji, ki so skovali bogato pot slovenskega alpinizma s svojim neverjetnim pristopom – garaštvom. Tam je veliko motivacije in morda tudi smernic, kako se lahko mlajše generacije pripravljamo, urimo. Od starejših alpinistk in alpinistov se lahko mladi veliko naučimo, zato so ta čtiva tako dragocena. Prebrana knjiga pa – po mojih izkušnjah – prebudi tudi več domišljije in posledično motivacije ter zanimanja kot pogledan film. Iz Pavletove knjige sem lahko črpala tudi informacije o predeh sveta, kamor sem šla plezat in zopet odhajam.

Najprej so alpinisti težili k osvajanju najvišjih vrhov, potem so jih skušali osvojiti s čim manj dodatne pomoči, predvsem kisika, sledilo je iskanje najtežjih linij in zimskih vzponov. Kaj privlači tvojo generacijo in kaj so zate največji izzivi v alpinizmu?

Predvidevam, da trenutno alpiniste privlačijo vzponi s pristopom *light and fast*, kar pomeni, da ne nosiš na ramenih pretirano težkega nahrbtnika oz. se na turo odpraviš s čim manj nepotrebne opreme, hrane, skratka teže, ter da turo opraviš čim hitreje. Meni tovrstni vzponi niso vedno prioriteta, se jih pa oprijemam čedalje pogosteje, saj so mi izziv tudi kompleksnejše, težje ture, kjer ta pristop pride precej do izraza. Načelno mi je bolj kot način izpeljave pomemben pristop do izpeljave ture. Kako pristopaš do zelenih ciljev, še preden jih izvedeš. V smislu: ali je bilo pred turo vložena dovolj truda zanjo, kajti potem se bo že nekako izšlo, ne glede na to, ali bo z *light* ali brez njega, ali bo *fast* ali ne (*smeh*).

Zame so največji izzivi smeri, o katerih imam malo informacij ali nič. Predvsem zato, ker se je treba zanje še bolj potruditi, zanje moraš biti celostno prisoten in vzbudijo še več raziskovalnega duha.

Kje v sodobnem alpinizmu se še skriva tisti raziskovalni duh, ki je tej dejavnosti tako svojstven? Kje najdeš prvine raziskovanja pri izbiri smeri, v katerih plešaš?

Premalo se poglobljam v tovrstna razmišljanja, da bi imela svoj odgovor glede sodobnega, starega ... Menim, da je raziskovalni duh v hribih vedno prisoten, sploh če se lotimo poti ali smeri, po kateri še nismo hodili ali plezali. Raziskovanje po teh naravnih

tvorbah je vedno znova impresivno. Narava sama nas lahko vedno navduši, če si damo to priložnost, in to v vseh letnih časih na nešteto načinov.

Udeležila si se kar nekaj plezalnih taborov. Če bi povzela to dogajanje, kakšne so smernice, po katerih želite plezati mladi plezalci?

Kaj pa vem ... Mislim, da je to odvisno od posameznika. Tudi v to se ne poglobljam pretirano.

Že nekaj časa ni bilo odmevnejših vzponov, ki bi jih opravile slovenske alpinistke. Kje naj iščemo razlog za to?

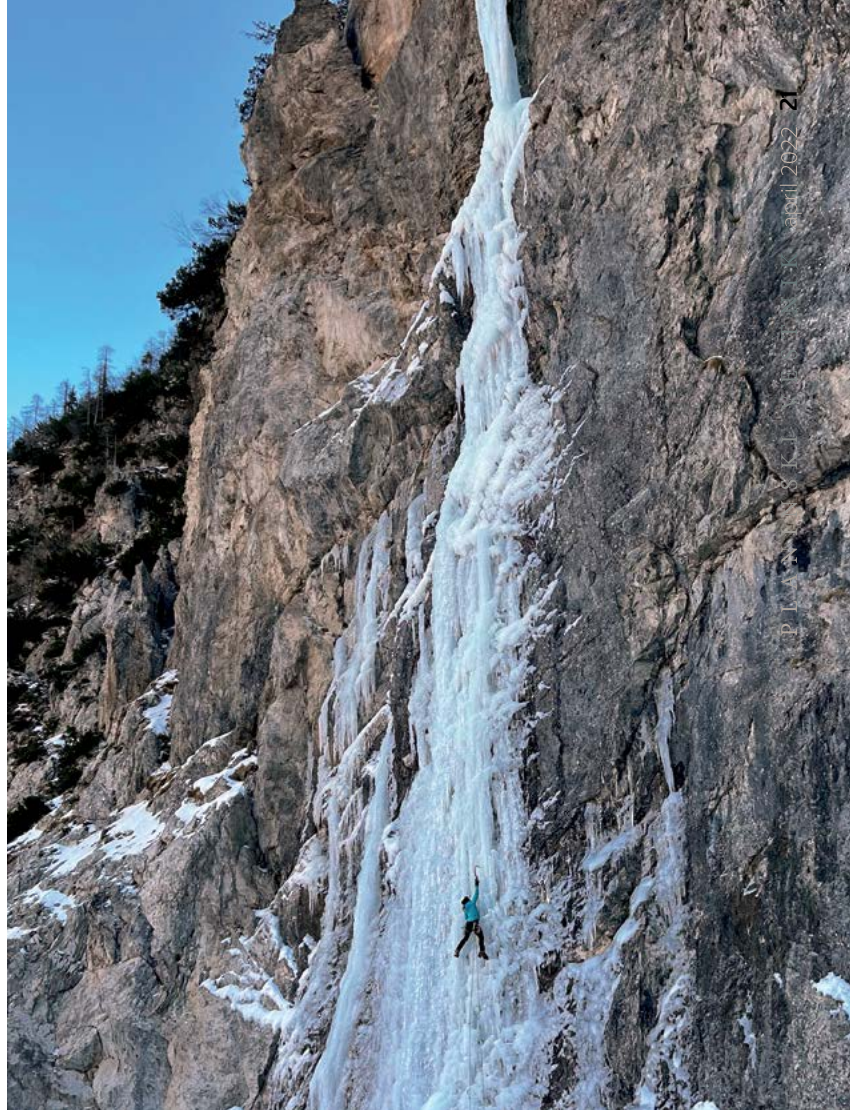
Sprašujem se, kakšen naj bi bil odmevnejši ženski vzpon. Menim, da sta med aktivnimi predstavnicami Marija Jeglič in Sara Jaklič kot vrhunska ženska naveza ženskemu alpinizmu v Sloveniji tlakovali zelo spodbudno pot. In njuni vzponi so odmevni, le da velikokrat nimata potrebe vsega deliti javno, kolikor ju poznam. Radi namreč plezata zase. Ne moremo pa se enačiti z moškimi – *po defaultu (smeh)*.

Mlade plezalko imate znotraj alpinističnih odsekov v primerjavi s prejšnjimi generacijami veliko boljše pogoje za razvoj. Zakaj je žensk v alpinizmu še zmeraj manj kot moških?

Po mojem mnenju je razlogov več. Morda je glavni razlog ravno ta, da so imele že predhodnice slabše pogoje in tudi vemo, da je bilo to družbeno, kulturno pogojeno. To ni tako hitro izbrisljivo, do neke mere je to še vedno prisotno. Saj bo, še malo ... *(smeh)*.

Veselo na delo!

Foto Andrej Pahovnik

Vendarle si preplezala nekaj zares izjemnih, težkih smeri. Katera se ti je najbolj vtisnila v spomin in zakaj?

Smeri, ki so se mi najbolj vtisnile v spomin, niso bile najtežje, so pa po končani turi to postale najboljše zgodbe. Z Neli Penič sva preplezali Slovensko smer v Crozzonu di Brenta in občutek po preplezani smeri je bil prav zgodovinski ...

Zakaj?

Zaradi Neli, zaradi Kozjekove smeri, zaradi ambienta in spleta okoliščin ter tudi romantičnega bivakanja na vrhu Crozzona.

Zanimivo se mi zdi izbiranje soplezalcev za vzpone. Le redkokd (na vrhunski ravni) ima namreč redne soplezalce, večinoma jih najboljši izbirajo glede na cilj, ki ga želijo doseči. Je pri tebi enako?

Dejansko je res odvisno od izbire cilja ter tudi od tega, kako se s kom povežeš. Na srečo imam malo ali nič slabih izkušenj s soplezalci, tako da me ta razlog (še) ne ovira. Z določenimi soplezalci/-kami se dogovorimo, kaj si želimo preplezati in na podlagi tega se lahko za izbran cilj pripravljamo tudi večji del sezone, lahko tudi leto, dve, tri in potem poskusimo izpeljati dogovorjeno turo. Kadar gre za idejo, ki me prešine "z danes na jutri", npr. da bi šla čez konec tedna pre-

Centralni Brezovski slap je bil letos zelo zahteven.

Foto Matic Grojzdek

Na slovesni prireditvi
(z leve): načelnik
Komisije za alpinizem
PZS Oto Žan, Petra
Klinar Stražar, žena
naj alpinista 2021
Luka Stražarja,
najuspešnejša
alpinistka
2021 Anja Petek,
najperspektivnejši
alpinist 2021 Krištof
Freljih in predsednik
PZS Jože Rovnan
Foto Irena
Mušič Habjan

plezat nekaj težjega v Triglav, je izbor soplezalca/-ke odvisen od smeri – kaj ta zahteva. Na podlagi zahtevnosti smeri potem izberem soplezalca/-ko, s katerim/-o bo tura najbolj varno in optimalno opravljena. Res pa je, da včasih ne veš, kaj bo zahtevala tura; včasih si želiš malo raziskovati in preizkušati samega sebe in če imaš ob tem soplezalca s podobnimi interesi, se greš *met fajn*. V tem kar najbolj uživam (*smeh*).

Alpinizem je neizogibno povezan s tveganjem, nevarnostjo. Kje je zate meja, čez katero ne bi šla nikoli?

Težko odgovorim na vprašanje ... Mislim, da se ne smeš siliti, če zelo dvomiš, da nekaj ne bo šlo; če te ne bo na cedilu pustilo telo, te bo glava. Čez to telesno ne bi mogla. Česar si pa res ne želim doživeti, je resničen strah pred smrtjo – ko si na meji padca in veš, da če padeš, te najverjetneje ne bo več. Mogoče nekaj takega, kar trenutno doživljam v plezališčih, le da ne gre za realen strah (*smeh*).

Anja Petek z
nečakinjo
Foto Katja Mrkonjič

Ta meja je po mojem mnenju najbolj pogojena s splošno psihofizično pripravljenostjo ter *uplezanostjo* in seveda tudi dejavniki, na katere sami nimamo vpliva.

Katera je bila tvoja največja napaka, povezana z alpinizmom, in kaj si se iz nje naučila?

Največja napaka je bila slaba priprava na turo. Naučila sem se, da se lahko izogneš drgetanju čez celo noč, če ob pripravi verjameš vremenski napovedi ...

Seveda se ne ukvarjaš samo s plezanjem. Naj te vprašam drugače – kaj bi počela, če ne bi plezala, in kaj počneš, kadar ne plezaš?

Morda zveni, kakor da veliko časa namenjam plezanju. Trenutno ga res, a se zavedam, da ne obstaja samo to, niti ne želim, da bi. Če bi bila intenzivno usmerjena le v eno stvar do konca, bi bila prikrajšana za mnogo lepih stvari. Veliko jih je, predvsem se skrivajo v zdravih človeških odnosih in tudi ti terjajo svoj čas. Če ne bi plezala, bi zagotovo našla neko dejavnost v naravi. Zelo me privlačita gorski tek pa kolesarjenje, predvsem spomladi in jeseni. Ampak če pustimo aktivnosti pri miru, mi trenutno prioriteto predstavlja študij, v katerem sem se zelo našla. Sicer pa bi si želela še več brati knjige, predvsem pa bi z velikim zanimanjem raziskovala tudi zgodovino slovenskega naroda. Izjemno zanimivo se mi zdi raziskovanje, od kod prihajamo, kdo so bili naši predniki ter bistveno – kako so živeli. Tu je veliko neraziskanega in hkrati skritih bogatih odgovorov na še neodgovorjena vprašanja o tem, kdo pravzaprav smo in zakaj smo to, kar čutimo in doživljamo. Slutim, da me v prihodnosti vse to še čaka, lahko že kmalu, ko se mi malo spremenijo prioritete.

Naziv najboljša alpinistka leta te je verjetno prese- netil (nas ni) ...

O, hvala ... Drži, zelo presenečena sem ... In hvaležna za naziv naj alpinistke. Ta mi namreč predstavlja veliko priznanje za vložen trud. ●

Krvavec nad Ziljsko dolino

Tudi to se zgodi

Včasih se zdi, da različne človeške skupnosti še najbolj določajo zgodbe, ki si jih njihovi člani pripovedujejo med seboj. Tudi v skupni zavesti vsake hribovske družine se sčasoma izoblikujejo številne štorije in anekdote, bolj ali manj resnične, ki se potem – kot iz roda v rod – ustno prenašajo in nadgrajujejo in predstavljajo gradbeni material brezštevilnih internih šal.

Prav gotovo ima vsak od nas, ki se že vsaj nekaj desetletij potikamo po goratem svetu, "na vesti" cel kup nerodnih, včasih tudi nevarnih situacij, ki so nam nepovabljene prišle naproti. Ali pa smo si jih priklicali kar sami. Kljub določenemu znanju in izkušnjam – ali pa prav zaradi njih. S temi nas potem radi dražijo hribovski prijatelji, in kadar se vse dobro konča, smo lahko zadovoljni, če nam od njih ostane le kakšno "partizansko" ime.

Vsi ljudje smo do neke mere čredna bitja, radi imamo občutek, da pripadamo skupini; delimo se na tiste, ki smo znotraj nekega zaključenega kroga, in na tiste drugačne, za katere menimo, da ne spadajo vanj. Izletniki, pohodniki, planinci, gorniki ali alpinisti – naš trenutni položaj v dejanski ali namišljeni hribovski hierarhiji pri tem ni bistvenega pomena – vsi smo do neke mere podvrženi enakim človeškim lastnostim in slabostim. Prav zato so za nastanek novih neurbanih legend vedno najprikladnejše prigode, katerih glavni akterji so tisti "drugi" obiskovalci gora, za katere menimo, da se ne držijo za nas merodajnih, napisa-

nih ali nenapisanih pravil – bodisi jih ne poznajo ali pa jim zanje preprosto ni mar.

Zgodba v nadaljevanju je ena izmed teh, katerih nastanek sem imel priložnost spremljati v vlogi gledalca iz prve vrste, in tudi ena izmed tistih, ki se mi najpogosteje prikličejo v spomin. Na Gorenjskem, kjer se dogaja precejšen del aktivnosti naše hribovske družbe, se je pogledu na v njej "udeležene" gore namreč kar težko izogniti, pa tudi v bližnjem sosodstvu je podobnosti dovolj.

Spust po Hanzovi na Razor

Hanzova na Prisank je zaradi svoje dolžine, odmaknenosti in kompleksnosti ena resnejših označenih poti v Vzhodnih Julijskih Alpah in zagotovo najmanj obiskana od vseh nadelanih poti na to goro. Obisk se je v času vseprisotnosti družabnih omrežij zaradi njene všečkabilnosti sicer povečal, pa vendar se ti lahko tudi v visoki sezoni in lepem vremenu zgodi, da boš na njej sam. Takrat je najlepša, dobra priložnost za sodobnega "omreženega" človeka, da se malo

Dobrač nad Ziljsko dolino je zlahka prepoznan po svojem 164 m visokem oddajniku, iz Ljubljane pa je mnogo bolj oddaljen kot smučišče na Krvavcu, ki se ponaša s tretjino nižjim RTV-oddajnikom.

Foto Štefan Šmigoc

*Zadnji del zelo zahtevne zavarovane poti na Prisank
Foto Štefan Šmigoc*

izklopi in nekaj samotnih ur prakticira čuječnost ter uživa v lastni majhnosti.

Pred nekaj leti – bilo je eno redkih let, ko se poleti za prečenje snežišča na tej poti ni nujno potrebovalo zimske opreme – sem se tudi sam namenil nanjo. Trasa je speljana tako, da te kmalu popelje od vršiške civilizacije – s številnimi kočami in za konec tedna neprekinjeno kačo avtomobilske pločevine – v odmaknjen, prvinski svet, ki prebudi še tako zakrnele čute otopelega in pomehkuženega urbanega človeka. Od vstopa, z ikonično tablo na skali, čez neizogibno tuširanje pod od vetra preganjanimi curki bližnjih slapišč, že omenjenega snežišča, pa do nadaljevanja skozi temačen, skoraj gotski ambient, po stezi, speljani pod prepadnimi stenami, nato mimo Hudičevega stebra, 2237 m, ter do zadnjega, zavarovanega dela, ki sicer v primerjavi s sodobnimi športnimi feratami ni zelo zahteven, je pa izpostavljen in se skoraj navpično vzpne proti izstopu na vrh.

*Pogled na Vršič s
Hanzave poti
Foto Štefan Šmigoc*

V vzponu in naporu sem nemalo užival, opazujoč izjemni ambient, skozi katerega se je gibalo telo, in

predvsem notranji tok zavesti, misli in ideje, ki se porajajo ob takih priložnostih, neovirane od peze dolinskih skrbi. Malo naprej od sedelca ob Hudičevem stebri me je iz hribovske meditacije predramil nekakšen hektičen trušč. Najprej sem mislil, da sem prestrašil kakšno žival, saj na takšnih poteh sestopajoči ljudje niso ravno pogosti, potem pa sem zagledal planinca, ki jo je, oblečen v tesno prilegajoče se primerke najnovejše hribovske mode in obut le v superge, skoraj v teku prašil navzdol. Še pogleda ni dvignil in komaj je uspel odzdraviti, ko sem ga ogovoril nekako v slogu, češ, tebi pa dobro gre, a zdaj pa že navzdol? Na te besede se je za hip zaustavil in mi z neprikrito važnostjo navrgel nekako čez ramo: "Ja, itak, saj grem zdaj še naprej na Razor!"

Najprej je ta informacija hitro kot on zletela mimo mene, v naslednjem trenutku pa sem sam sebe in njega zaustavil z iskreno začudenim: "Čakaj malo, kako to misliš, Razor?" Kdor je že hodil tam ali pa vsaj malo s pogledom ošvrknil planinsko karto, mu bo hitro jasno, da se tako na Razor bolj težko pride. Če nič drugega, je smer diametralno napačna. Preveril sem, kar se mi sicer ni zdelo verjetno, če se misli spustiti na Vršič, pa potem daleč naokoli čez Kriške stene ali prečno nad Mlinarico, pa je rekel, da ne, da on gre samo naprej, pa bo že prišel, saj mu je na vrhu nekdo zagotovil, da lahko tukaj nadaljuje na Razor. Po tem mi je bilo hitro jasno, da ne ve dobro, ne kje se pravzaprav nahaja ne kam ga bi pripeljal sestop, zato sem se čutil odgovornega, da ga nekako prepričam in obrnem nazaj na vrh Prisanka, pa naj se tam odloči, ali bo nadaljeval skozi Zadnje okno proti Razorju ali sestopil navzdol na Vršič. Ni se pustil zlahka odvrniti od svojega načrta, a ko sem mu tudi na zemljevidu dokazal, da je namenjen v napačno smer, se je iz njega vsul plaz sočnih kletvic, seveda namenjen vsemu svetu, samo sebi ne, nato pa se je brez pozdrava obrnil in zdirjal nazaj, od koder je prišel.

Malo sem se umaknil v stran, da ne bi bil deležen katerega od kamnov, ki jih je brezobzirno prožil, nato pa sem le resignirano zmignil z rameni in se tudi sam počasi odpravil naprej. Ta pa je pojava, sem se zahlahjal pri sebi, saj mi ne bo nihče verjel, če mu tole povem. Nisem pa vedel, da je to le uvod v zgodbo tega dneva in da me na vrhu čaka morda še zanimivejše nadaljevanje.

Ko se mi je po izteku Hanzove poti odprl pogled na drugo stran, sem najprej doživel pravi kulturni šok. Kot kontrapunkt samoti in tišini prehojene poti me je pričakal pogled na za dva avtobusa ljudi, ki so se na goro povzpeli po eni od običajnih poti z Vršiča. Bila je pisana, glasna množica ljudi, razkropljena po prostornem vrhu in naključno sestavljena iz članov nekaj planinskih društev, manjših družb, samohodcev in sezonskih turistov od vsepovsod. Tega, ki je na Hanzovi iskal Razor, ni bilo videti nikjer, zato sem hitro pozabil nanj, se malo nadihal in si poiskal prostor za zasluženo malico in počitek.

To je pa Krvavec!

Še preden sem uspel zagristi v sendvič, mi je na uho prineslo zanimiv razgovor bližnje družbe, ki sta jo sestavljali dve mladenki in že malce priletni in zajetni gospod, stereotipna pojava klenega hribovca tradicionalne sorte. Nič mu ni manjkalo, od žametnih pumparic, težkih usnjenih gojzarjev in rdečih volnenih nogavic, do kariraste srajce, gromkega glasu in planšarskega klobuka iz filca, polnega značk. Nisem se mogel upreti prisluškovanju in kmalu mi je postalo jasno, da se je možak dekletoma, ki sta okoliške vrhove malce nesporno poskušali prepoznati po aplikaciji na telefonu (takrat še niso bile tako dodelane in zanesljive, kot so zdaj), ponudil, da jima jih kot poznavalec razkaže sam. Zavzeto sta spremljali kazalec njegove roke, ki je določal posamezne vrhove. Tam spodaj je Trenta, tukaj vidita Jalovec in Mojstrovke ... je brez napake tekla njegova razlaga in jima goro po goro razširjala razgibano obzorje. Kmalu so se tako skupaj obrnili proti severu in uspešno prepoznali verigo Karavank, nato pa se je zapletlo. Eno od deklet je vprašalo: "Aha, Karavanke, kaj pa je potem tista razpotegnjena gora, tamle, še bolj levo zadaj?" in pokazalo na podrti Dobrač.

"Ja, to je pa Krvavec!" je suvereno izstrelil gospod.

Mladenki sta se spogledali, na obrazih pa se jima je zarisal dvom. "A ste prepričani? Na Krvavcu sva že večkrat smučali, pa se mi zdi, da mora biti nekje bolj blizu Ljubljane," je na glas podvomila druga.

"O ne, to je zagotovo Krvavec, pa saj vidita, da ima anteno na vrhu, ne more biti drugega!" se ni dal omajati. Pri tem ju je gledal kot general navadnega desetnika, ki si drzni podvomiti o njegovem ukazu. Še danes ne vem, ali je bil omenjeni gospod najboljši igravec na svetu in se je poskušal malo pohecitati na njun račun, pa tega ni z ničimer izdal, ali pa je v svojo teorijo o anteni resnično verjel. Sta pa po tej izjavi dekleti očitno izgubili nekaj zaupanja vanj, se

mu izvili in se prestavili nazaj do svojih nahrbtnikov, vsaka v varno zavetje svojega telefona.

Škoda le, da se še Triglava ne vidi!

Čez kakšnih petnajst minut, potem ko sta se s telefoni ovekovečili v vseh položajih, sta si oprtali mala pisana nahrbtnika, s pogledi še malo popasli naokoli, dahnilo v eter še vsaka ah in oh – in se počasi odpravili navzdol. A ne, preden sta uspeli dodati še neprecenljivi kamenček v mozaik zgodbe tega zanimivega dne: "Joj, a ne, res je lepo, prav božansko, kaj vse se vidi od tod! To je pa čisto drugo kot Šmarka ali Krim, res bova morali še kdaj na kakšen dvatisočak!" je malo preveč naglas ušlo prvi.

"Obvezno! Res se je splečalo priti danes sem gor!" se je še malo glasneje strinjala druga. Nato pa skorajda otožno pristavila: "Samo, nekaj je pa vseeno škoda."

"Ja? Kaj pa?" se je zadržano sapo obrnila k njej prva. Ni me sram priznati, da sem jima ob tem še bolj pozorno prisluhnil, pa zagotovo ne edini.

"Ja, saj veš, škoda je le ... da se od tukaj ne vidi še Triglava! To bi šele dobro zgledalo na fotki."

Zadnji grizljaj sendviča se mi je kar zataknil v grlu. Triglav, katerega vrh je izza Razorja naravnost pred nami kipel v nebo, pa je pošteno zardel in zdelo se mi je, da se mu je na licu pojavil podoben izraz, kot ga dobi nekdo, ki si je po nesreči stisnil sok limone v oko. Zvečer sem doma na enem od družabnih omrežij zasledil njuni objavi. Seveda sta bili predstavljeni zgodbi naravnost popolni, perspektivni študentki prvega letnika medicine pa sta bili za podvig – od spletnih avtoritet – proglašeni za nesporni hribovski "carici" in poželi vse pričakovane pohvale in vščeko.

Od takrat se nasmehnem vsakemu hribu z anteno in mu rečem Krvavec; Krvavcu, pod katerim sem odrasčal, pa ljubkovalno kar Dobrač. Da o Hanzovi poti na Razor in o Triglavu, ki ga ni, sploh ne govorim! Živemu človeku se vse primeri, hribovcu pa očitno še kaj več. ○

*Razgled z vrha
Prisanka na bližnji
Razor in Triglav
Foto Štefan Šmigoc*

Zgornja dolina
Vajolet in stolpi
Vajolet, priljubljeni cilji
plezalcev
Foto Anka Rudolf

Sanje v rožnem vrtu

Catinaccio/Rosengarten

V rdečini zahajajočega sonca je na svojo liro igrala nežne melodije. Ko jo je Oswald uzrl, je v sreči nehote dahnil njeno ime: "Antermoia". Takoj je vedel, da je to konec. Le odblesk groze je še videl v njenih očeh, ko ji je izpod nog bruhnila voda. V naslednjem hipu se je že izgubila pod gladino jezera, ki je zalilo krnico pod Catinacciom. V strašnem besu je strtega srca zgrabil liro, hoteč ji raztrgati strune. A nastala je najlepša pesem bolečine, kar jih je slišal ta svet.

Drobni tisk in Koča Antermoia

Čeprav je jesen trkala na vrata in v tem delu sploh še nisem bila, sem vedela, da bom kratek dopust preživela v rožnem vrtu. Moj cilj je bila zahodna skupna Dolomitov Rosengarten,¹ velik rožni vrt z zelenomodrim ledeniškim jezerom. Prva jutranja zarja mu je rdečila ograje nad mestom Mazzin v dolini Fassa. V nahrbtniku sem imela vse za večdnevno vrtnarjenje. Moj prvi cilj je bila Koča Antermoia, ki me je čakala ob jezeru istega imena. Kako prikupno ime – nekaj mojega. Vsi navijači teka na smučeh najbrž bolje poznamo jezero podobnega imena Anterselva. Kaj vse bom še uspela spoznati v njegovi bližini, sem prepusčila sprotnim navdihom. Pot me je vodila po dolini Udai, strašno ranjeni po vetroloemu, ki je tu bil nedavno. Vsa v pričakovanju spo-

znavanja nove dolomitske skupine, o kateri krožijo prikupne legende, sem brez pomisleka sledila tabli za Kočo Antermoia. Da je imela še pripis v drobnem tisku, sem videla šele kasneje. Pot se je spodobno dvigala skozi redek gozd, se ogibala gruščnatih grap, prečila zaraščena melišča in se ovijala mimo sten. Na sitnem prehodu sem srečala prva pohodnika, ki sta se v športnih copatah in nahrbtniku, ki se zadržne le s štrikcem, vsa slabe volje že vračala. Prav bevskaajoč vsak v svojo brado sta odšepala mimo. Še očesnega stika nismo uspeli vzpostaviti. Vsakdo ima lahko slab dan.

Nad stenami so se začeli pravi gorski travniki, tu pa tam še vedno cvetóci. V posebno zadoščenje mi je, da včasih razpoznam cvetje le po listju, po semenu ... V tem študiju me je preblisnilo, da bi bil že skoraj čas, da dospem do koč. Tri ure s še eno dodatka za botaniziranje in občudovanje razgledov so zagotovo že

¹ Nemško ime za Catinaccio.

mimo. Hvaležna sem si, da sem se priučila osnovne uporabe spletnih aplikacij. Takoj sem videla, da sem precej zunaj moje začrtane poti. Nič hudega, izzivi so mi v največje veselje in na ta način bo dan še bolj raziskovalen. Pot je bila, čeprav le z bolli rossi,² dobro markirana in peljala me je, čeprav precej levo, v pravo smer. V trenutku, ko ne bo več dovolj "lepa" zame, obrnem, to je vedno moj izhod v sili. Tudi avstrijski par, ki je malical ob poti, je že ugotovil, da naša pot ni ta, ki skozi dolino Udai vodi do koč. Da se zaradi tega res ne vznemirjamo, smo si bili enotni, le prijateljice megle, ki je začela objemati vrhove nad nami, nismo bili preveč veseli. Nadaljevala sem čez z balvani posuto pobočje, srečala vračajočo se družino, ki je tudi "sbagliato"³ in ker ima gospa raje poti bolj "tranquillo"⁴, so obrnili. Dosegla sem sedlo, prečila do drugega in se povzpela na širok peščen greben. Aplikacija mi je sporočala, kar mi oči pač niso, da sem tik ob vrhu Crepes de Laussa, 2766 m, pred sedlom Laussa, kjer sem ujela markirano pot. Kljub megli sem šla pozdravit možica na vrhu, se spustila do sedla, kjer me je kažipot povabil, da bom v 45 minutah že pri Koči Antermoia. Prekrasno!

Koča res ni bila daleč in z roba platoja, po katerem sem se spuščala, sem kmalu uzrla jezero. Dolomitskega samotarjenja je bilo za ta dan konec. Jezero so občudovale četice pohodnikov, enako je bilo ob koči in na vseh poteh do nje. Povsem hladno me je gazda koč zavrnil, da so vse postelje zasedene. Pa naj bo, odločitev je bila takojšna: današnje turo bom zaokrožila po poti, ki sem jo nameravala uporabiti gor grede. Ob jezeru sem si poiskala miren kotiček za uživanje. Krnico obdajajo čudoviti vrhovi: Croda del Lago, Croda dei Cirnei in najvišji v tej skupini Catinaccio d'Antermoia, vsi tako visoki, da so njihove glave že tičale v oblaku. Tako krnica kot jezero sta ledeniškega nastanka. Modrino napaja podzemni tok Ruf de Antermoia, ki se kasneje pod koč spet prebije na plano in čez stene v slapu smukne v več sto metrov nižjo dolino Udai.

Pri vrnitvi čez sedlo Dona sem iz četice pohodnikov le jaz odvila desno na kopastega soseda Mantel, 2567 m. Čeprav z meglo omejeni razgledi, so mi vseeno odkrili sosede Sassolungo, skupino Sella in seveda Marmolado z njenimi kompanjoni. Vračanje po dolini Udai je bilo spet samotno. Pri jutranjem odcepu za koč sem šele videla, da ima kažipot pripis, da je to pot Paola EE (Sentiero Paola). Pot je bila opuščena zaradi plazu leta 1993, a nostalgiki so ji ravnokar spet vdihnili življenje z rdečimi pikami.

Po dolini Vajolet

Namesto večernega meditiranja v gorski samoti sem kuhala makarone v dolini in študirala zemljevide. Dana mi je bila dodatna možnost zajeti Rosengarten še z večjo žlico.

² Rdeče pike.

³ Zmotiti se.

⁴ Mirne poti.

Lesena Koča Principe na istoimenskem sedlu
Foto Anka Rudolf

Raziskovalna mladina v gorah vedno uživa.
Foto Anka Rudolf

Nahrbtnik je ostal enako velik, vrnitev spet odprta, ko sem se naslednji dan iz Pere di Fassa s prvo sedežnico dvignila na skoraj dva tisoč metrov visok Pian Peccei. Družbo mi je delala množica hitrih pohodnikov. Po začetnih cestnih kilometrih v dolino Vajolet sem le kimala džogerjem, ki so me prehitevali kot za šalo. Pot do prvih koč v dolini Vajolet je pot legend in tudi postanki ter branje mi je vzelo kar nekaj časa, še več mi je zaposlilo moje misli. Precej boljše volje sem bila, ko smo za Kočo Gardecchia stopili v prvi resnejši klanec. Nadaljevala sem v enakem tempu, mnogo mojih sopotnikov pa je bilo z vsakim korakom bolj zadihanih in zariplih v obraz. Pravzaprav mi je ta dolomitska moda lahkih pohodnih poti, trajajočih do treh ur in z možnostjo kadar koli obrniti, res všeč. Narava je prijateljica vseh.

Obpotne pripovedke so mi povedale, kako je nastalo jezero Antermoia. Živel je mladenič, a zaljubljenca v

*Stolpi Vajolet nad
Kočo kralja Alberta
in krnico pod
Lavrinovim vrhom
Foto Anka Rudolf*

glasbo je vklenil strašni urok: vsak instrument, ki se ga je dotaknila njegova roka, se je zlomil. Nesreče bi ga rešila le velika žalost. Tavajoč po gorskih travnikih je na gori Malignon srečal prelepo vilo, ki je igrala na liro. Kaj drugega, kot da sta se zaljubila. A tudi ona je nad seboj nosila prekletstvo. Nikoli je nihče ni smel poklicati po imenu. Oswald je neke noči naključno opazil divje prebivalce gozdov, ki so si ob ognju pripovedovali zanimive zgodbe. Iz pogovora je razbral, kako je ime njegovi ljubi.

Kako se je zgodba razpletla, nam povedo uvodne besede. Oswald je zlomljenega srca, a rešen uroka celo življenje taval po svetu in igral čudovite žalostne kantate, ne da bi še kdaj našel trenutek prave sreče. Mi pa, če smo res pozorni, ob tihih večerih, ko sveti polna luna na obrežju jezera, zaslišimo mile zvoke lire.

Sredi doline Vajolet se pred nas postavi skalna stopnja, na njenem izpostavljenem robu pa je Koča Preuss v podobi cerkvice. Kar zaigralo mi je srce – to bi bilo pa imenitno prenočišče. A žal spet košarica – zasedeno. Nemudoma sem stopila čez dvorišče do druge mnogo večje Koče Vajolet, kjer so bili mojega obiska prav veseli. Rek: V tretje gre rado, pa le ne drži vedno.

Bilo je šele dopoldne, rešena sem bila vseh skrbi, ostal mi je še ves dan. Nadaljevala sem po zgornji dolini do koč na sedlu Principe. Prijetna lesena koč, stisnjena pod previsno steno, se ogleduje proti zahodu. Na sedlu je tudi začetek ferate na najvišji vrh skupine

Catinaccio d'Antermoia s svojimi 3006 metri. Po njegovi desni strani pelje pot na prelaz Antermoia, ki je že zelo blizu sedla Laussa, kjer sem bila prejšnji dan. Nad sedlom sem pofočkala kar tri "Triglave": Cimo de Laussa, 2876, Cima del Larsec, 2861 m, in Cimo Scalieret, 2887 m. S prvega na drugi in tretji vrh sem kar preplesala, tako blizu skupaj so. Seveda z očmi vseskozi na razgledih okrog in okrog. Na dlani sem imela velik del Dolomitov, tja do Tofan in vseh glavnih veljakov Antelaa, Pelma, Civette in Marmolade, skupine Sassolunga, Sella, San Martina ... Z zadnjega sem iz radovednosti sledila grebenski stezici proti jugu do sedla Pope. Nemarkirano nadaljevanje proti mojemu prenočišču sem želela le pokukati, če je morda dovolj "lepo" zame. Seveda, tako kot vedno v raziskovanju, ni šlo brez: rukzak dol, očala na nos, zemljevid in telefon v roke; izohipse so preveč skupaj, niso tako goste ... prehod bo ali ne bo plezalen ... Ker sem ravno prav stara, bi brez očal mojega okulista Igorja morala vse preizkusiti kar v živo – z otipom. Ob zadnjem obisku me je prijazno pokaral, da je že čas, da spet prebere kaj mojega v *Planinskem vestniku*. Brez bralcev bi bili sodelavci revije kot ptice brez kril, verjemite. Pot je bila prijazna z menoj in lepo sem jo prismukala za servisno delavnico ob Koči Vajolet. Lep krog je bil sklenjen, sonce se je ravno poslavljalo in stene okoliških vrhov so zažarele v škrlatu. Zagotovo je vso to predstavo z nami občudoval tudi njegov glavni vrtnar – kralj palčkov.

Kajti tu skrit med temi gorami je v prekrasnem rožnem vrtu s svojimi podaniki nekoč živel kralj Lavrin. Ni bilo zanj večje sreče kot skrb za prelesto cvetje. Seveda se vsaka srečna zgodba tudi zaplete. Kralj Lavrin se je zaljubil, in ker ni šlo drugače, je svojo drago ugrabil. Ne kot ujetnica, kot kraljica je bivala z njim v njegovem vrtu, v velikih dvorinah s čudoviti mi zakladi. Njene srojce je v vrt zvabilo cvetje in njega sloves. Ob tem so jo našli. Kljub Lavrinovemu pasu, ki mu je dajal moč dvanajstih mož, in plašču, ki ga je naredil nevidnega, je bil premagan. Lavrin je svoj vrt prekel in ga z lastnimi rokami opustošil, rekoč, naj ga ne podnevi in ne ponoči ne vidi več človeško oko. Pozabil pa je na jutro in večer in zato ob sončnem vzhodu in zahodu spet zacvetijo njegove rdeče vrtnice v stenah gora.

Za konec še pod stolpe Uajolet

Naslednji dan mi je ostal še obisk zahodnega in južnega dela skupine. Zjutraj sem se mimo alpinistom svetovno znanih plezalnih stolpov Uajolet (Torri del Uajolet) dvignila do Koče Re Alberto Primo ali Gartlhütte. Najbrž so bile tu sobane kralja Lavrina, vrh Croda di Re Laurino varuje njegovo severno stran. Po krnici sem nadaljevala na sedlo Santner z istoimensko kočo. Tam je bila v sencah Cime del Catinaccio, 2981 m, že prava slana. Po Unescovi geo poti čez sedlo Zigolade, 2553 m, sem pokukala v pobočja Rode di Vaël, 2806 m, ki je v jeziku nemško govorečih

Trebushate zvončice
Foto Anka Rudolf

prednikov Rotwand. Krasna gora dolgega grebena in prepadnih sten se ogleduje v jezeru Carezza. Mimo parih gorskih koč sem sestopila do sedežnice, ki me je dan prej tako lahkotno postavila v samo naročje rožnega vrta. Loveč zadnjo vožnjo sem si regeneracijski hmeljev napitek privoščila šele v dolini.

Tri dni vrtnarjenja v zame novem delu Dolomitov je presešlo vsa moja pričakovanja. Izpopolnjena turistična infrastruktura v svoje nedra vabi mnogo pohodnikov vseh starosti le peš. Rožni vrt še ostaja zaprt za mnoge civilizacijske domislice, mir in ubranost divjine je pravi turistični adut. ●

Z zahodnega dela skupine Rosengarten se nam odpre pogleda na kraljico Dolomitov – Marmolado.
Foto Anka Rudolf

Bosansko-hercegovski Julijci

Prenj

Ko smo pred leti na pohodu z naslovom Kekec v gorah Balkana¹ prečesavali travnate vrhove Vranice, Pogorelice in Bitovnje z izhodiščem v mestu Fojnica, nas je vodnik, zdaj že pokojni Zoran Šimić² mimogrede navduševal še za Prenj. Vedel je, da Slovenci potrebujemo tudi nekaj skalnatega, strmega in visokega.

Pred dvema letoma sva se ga z Miranom končno lotila. In pred kratkim še enkrat. Pred odhodom je bilo nekaj nelagodja zaradi minskih polj iz zadnje vojne, toda z nasveti novih prijateljev, po-

znavalcev bosanskih planin, ki so se prijazno ponudili v pomoč po FB-strani PD Borašnica - Konjic, so strahovi spuhneli. Le označenih poti se je treba držati, kar pa zna razočarati ljubitelje brezpotij.

Splošne značilnosti območja

Pogorje Prenj se razteza v obširnem trikotniku velikosti 463 km² med Glavatičevim, Mostarjem, Jablanico in Konjicem. Čezenj poteka ena od treh tras Vie Dinarice. S severne in zahodne strani ga obliva reka Neretva, blizu slikovitega mesteca Konjic sta Jablaničko in Boračko jezero. Raj za raftanje in druge vodne športe. Planinarjenje med domačini ni ravno množično, so pa planinski navdušenci poskrbeli, da so pomembnejše poti lepo markirane in varne, po-

¹ Oddelek za slovenistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani že 40 let organizira planinske pohode z imenom Kekčeve poti.

² Zoran Šimić (1964–2017) je bil planinski publicist (napravil je npr. zemljevid pogorja Vranice), predsednik PD Bitovnja v Kreševu, ustanovitelj 3foka (Outdoor foto & film festival Kreševo), v njegov spomin rojaki organizirajo spominski pohod, po njem je poimenovan bivač na Visočici.

stavili so nekaj koč, dejavni so na družabnih omrežjih. Žal zemljevidov pohodnih poti v Konjicu ni bilo mogoče kupiti. Isakovičeva karta za Prenj iz leta 2014 je namreč razprodana. Če si ne naložiš kart (ki pa niso natančne) na telefon pred vzponom, si ne bo gljen; tam daleč stran od civilizacije ni signala, pretok podatkov je pregrešno drag, pa tudi elektrike za polnjenje baterij ni. Midva sva si pomagala z zemljevidi AlpineQuest, Locus Map, Windy Maps in Maps.Me. Ime Prenj izhaja iz imena staroslovanskega boga gromovnika Peruna, v rimske čase pa datira latinsko poimenovanje Mons Daversus. V Prenju so vrhovi gora ostri, slikoviti in v marsičem spominjajo na naše alpske lepote. V BiH je 78 dvatisočakov, od tega jih je deset v pogorju Prenj: najvišja Zelena glava, 2103 m, sosednji Otiš, 2097 m, Velika kapa, 2004 m, Botini, 2050 m, Lupoglav, 2102 m, Osobac, 2024 m, Herač, 2042 m, Vjetrena brda/Erač, 2088 m, Ovča,

Prenjsko pogorje
Foto Miran Hladnik

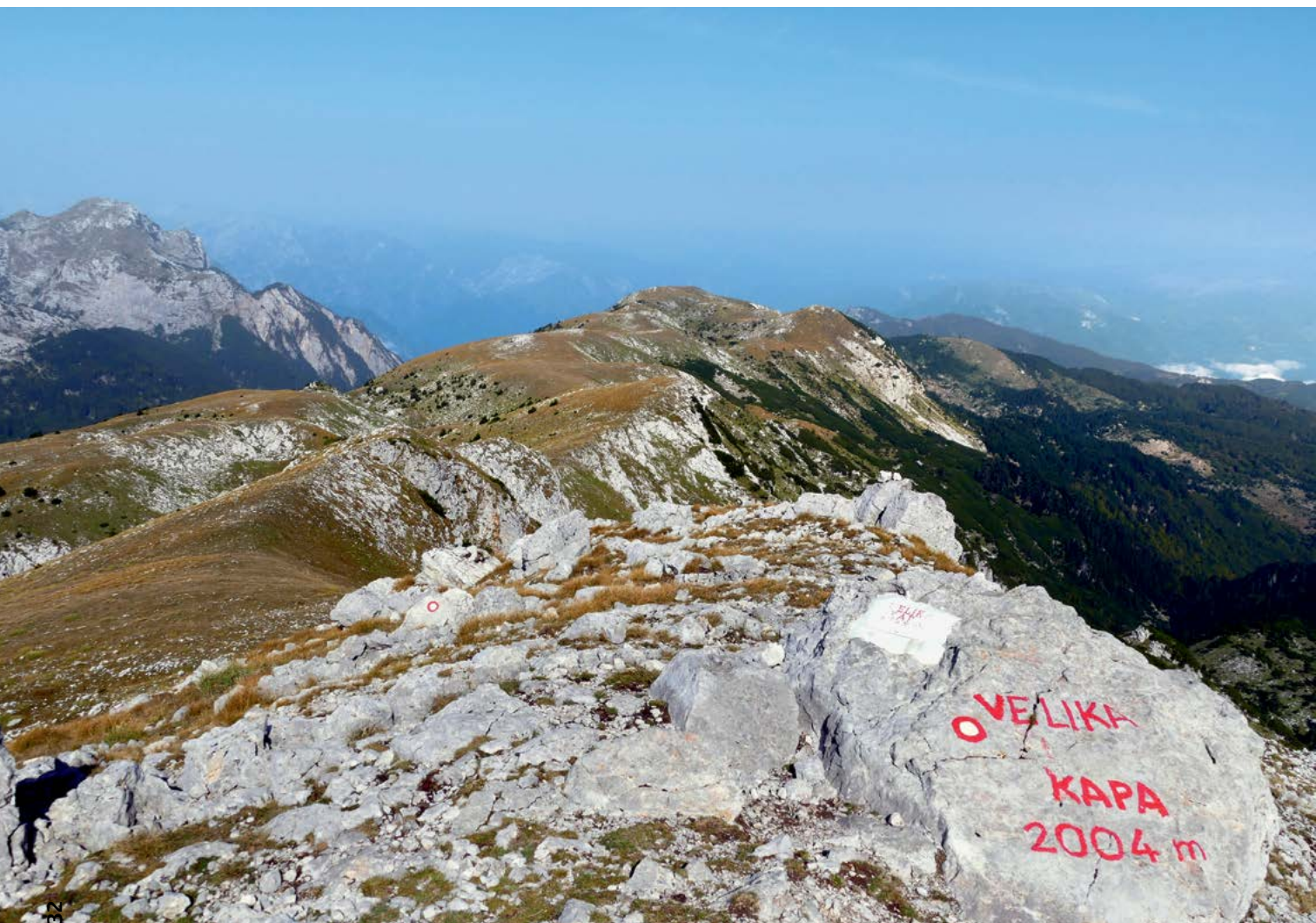
2021 m, Vidina kapa, 2032 m. Posebne ošiljene oblike je Zubac/Zubci, 1916 m, ki ga domačini imenujejo kar bosanski Matterhorn. Pogosteje je obiskan malo nižji Taraš, 1742 m, ker je kljub strmim pobočjem časovno bolj obvladljiv (40 minut od bivaka Jezerce; pot ni markirana, je pa od bivaka dobro vidna – gre po levi strani in pod vrhom zavije desno). Na Osobac je speljana en kilometer dolga *ferata* težavnosti B in C; pri Planinski zvezi (Planinarski savez FBiH) se je treba pred vzponom pozanimati, v kakšnem stanju je. Izhodišče Konjic (268 m, 26.381 prebivalcev) si s starim otomanskim mostom čez Neretvo in drugimi znamenitostmi zasluži vsaj enodnevni postanek. To severnohercegovo mesto, približno 60 kilometrov jugozahodno od Sarajeva, se razprostira na obeh straneh reke Neretve. V bližini je Titov bunker, zgrajen leta 1953 kot zaklonišče jugoslovanskemu vodstvu pred morebitnim sovjetskim napadom po prelomu Tita s Stalinom leta 1948; od leta 2011 je odprt za obiskovalce in po besedah mnogih vreden ogleda.

Športno razpoloženi obiskovalci lahko izbirajo med raftanjem na Neretvi, lovom, plavanjem v bližnjih jezerih, kolesarjenjem; vzpon z gorskimi kolesom na najvišje ležeče naselje Lukomir (1500 m, 30 km od Konjica) je menda nekaj nepozabnega.

Na vrhu Velike kape
Foto Miran Hladnik

Po geografskem položaju pa tudi po geološki sestavi spada Prenj v veliko gorovje Dinaridov. Je apnenčasto pogorje v severovzhodni Hercegovini in je del Dinarskega gorstva oziroma visokega krasa z vsemi kraškimi pojavi – s številnimi vrtačami, jamami, špiljami,

škrapljami, žlebiči ... V ledeni dobi je bil Prenj odet v debelo ledeno odejo. Ledeniki (ledenik pod Otišem je meril okrog 6 km, ledenik v dolini Tisovice približno 5 km) so za sabo pustili morenske nanose grušča, balvane, krnice, koritaste doline ...

Na podnebje Prenja vplivajo bližina morja, razgibanost terena in nadmorska višina. Z juga se vpliv sredozemskega podnebja širi po dolini Neretve skoraj vse do Konjica. Gorski vrhovi na severu preprečujejo prodor hladnih gmot iz notranjosti celine, na jugu pa zaustavljajo prodor sredozemskih tokov v notranjost. V gorovju te zračne mase trčijo skupaj, kar povzroča pogoste in nenadne spremembe vremena. Ena od takih sprememb je bila kmalu po drugi svetovni vojni usodna za dve Slovenki.

Na lep sončen dan, 19. avgusta 1949, sta se s taborjenja ob Boračkem jezeru skupaj z vodičem domačinom

odpravili na Prenj članici planinskega društva Kranj, poslovoalkinja Ada Modic (roj. 1916) in študentka Marica Hribar (roj. 1925). Okoli treh popoldne se je razbesnela nevihta s strelami, zapihal je močan mrzel veter, v kratkem je zapadlo pol metra snega. V bližini

*Cetina iz doline Neretve
Foto Zehrudin Isaković*

*Otomanski most na Neretvi v Konjicu
Foto Miran Hladnik*

*Spomin na tragedijo leta 1949
Foto Miran Hladnik*

Med vojno v Bosni v letih od 1992 do 1995 je skozi prensko pogorje potekala frontna črta, težki boji so se bili nad dolino Bijele in na pobočjih nad Konjicem. Še vedno so vidne posledice spopadov, porušene in poškodovane hiše, spomeniki padlim, sem in tja naletimo na rdečo tablo z opozorilom pred minami,¹ spomini na ta čas so med ljudmi boleči. Nazobčana panorama Prenja se nam od severa najprej pokaže s prelaza Makljen, kjer ne moremo spregledati zbombardiranega ogrodja nekoč veličastnega spomenika NOB; eni izmed vojskujočih strani je moral biti spomin na partizane hudo v napoto. Ko se za mestom Prozor-Rama vzdolž Jablaničkega jezera približamo Jablanici, se nam prikaže mogočno ostenje prenske Cetine.

¹ Le 60 % minskih polj je bilo identificiranih do 2020, odstranjenih pa še dosti manj; glej *BiH Minefield Maps* na spletu.

doma Jezerce sta poletno oblečeni dekleti zaradi slabe vidljivosti zavili s poti in zatavali po gori. Po dveh urah je posijalo sonce, toda planinki nista preživeli, njunemu spremljevalcu pa je po čudežu uspelo najti pot v dolino. Nedaleč stran od bivaka Jezerce je plošča v njun spomin. Tudi večina poznejših nesreč s smrtnim izidom je bila posledica podcenjevanja muhastega in surovega vremena ter snežnih plazov. Žalostna usoda kranjskih alpinistk ter divje lepote tega pogorja so bile navdih za Avčinovo pesnitev *Prenj plánina*, objavljeno v drugi številki *Planinskega vestnika* leta 1955, kjer je na strani 64 tudi fotografija Jože Čopa s hercegovskimi planinci na Zeleni glavi.

Bivak Jezerce
Foto Miran Hladnik

Na prenjški planoti je le nekaj vodnih izvirov in jezerc – gorskih očes, ki ostanejo vodnata celo leto, npr. pri bivakih Jezerce in Vrutak. Kljub obilnim padavinam je kraški teren presušen, saj vse ponikne v globine. Pozimi zapade precej snega, ki se na številnih mestih pod vrhovi obdrži tudi poleti. Neskončne snežne planjave privabljajo vse več turnih smučarjev, snežna odeja omogoči dostop tudi do terenov, ki jih še niso utegnili pregledati zaradi min. Na *Youtubeu* si lahko ogledamo spust lokalnih turnih smučarjev z Zubcev pozimi 2020. Nekatere agencije, ki se poleti ukvarjajo z raftingom po Neretvi in vodenjem po planinah, pozimi organizirajo turne smuke.

Rastline in živali

Na Prenju prevladujejo bukovi gozdovi. Nad Boračkim jezerom je na majhnem območju kar 96 različnih drevnih vrst. Glavna grožnja tem raznolikim sestavam so požari, ki vsako leto uničijo precej gozdnih površin. Na pečinah nad Neretvo uspeva črni bor (*Pinus nigra*), višje je veliko tise (*Taxus baccata*) ter munike – endemne vrste bora s svetlejšim lubjem (*Pinus heldreichii*). Kar 33 rastlin, vključno z muniko, je značilnih samo za Prenj: prenjška osivnica (*Oxytropis prenja*), prenjška kamenika (*Saxifraga prenja*), Frejnov nagelj (*Dianthus freynii*), encijan (*Gentiana lutea prenja*), hercegovski zvonček (*Campanula hercegovina*), dinarska svetilka (*Euphrasia dinarica*), hercegovska lazarkinja (*Asperula hercegovina*) itd. Ker v zadnjem času ni več toliko paše, so nekatere teh rastlin pred izumrtjem; ovce, konji in krave so namreč včasih pomulili agresivno vegetacijo, ki sedaj vedno bolj izriva endemite. Kje so volkovi, medvedi, kače, pred katerimi nas tako radi strašijo? Midva nisva videla nobene večje živali,

Dolina Tisovica, zadaj Otiš in Zelena glava
Foto Zehrudin Isaković

Dom in Raptih
Foto Miran Hladnik

Prenja se lahko lotimo z več strani:¹

- Iz Jablanice mimo Glogošnice z avtom do Čatrnje; Čatrnja–Milanova koliba 2 h, Milanova koliba–Grede 1.30 h, Grede–Cetina 1.30 h, Grede–Lučine 1.30 h, Lučine–Lupoglav 3 h
  - Iz Jablanice do Tretišta z avtom; Jablanička Bijela–Vidrine grude 2.30 h, Vidrine grude–Cetina 4 h
  - Iz Jablanice do Glogošnice z avtom; Glogošnica–Glogovo 4 h, Glogovo–Veliki Prenj 2.30 h, Veliki Prenj–Lučine 1 h, Lučine–Lupoglav 3 h
  - Iz Čelebićev po dolini Idbar z avtom do Nuhićev; Nuhići–Bukov laz–Zminjac–Tisovica 3 h (markacije do doline Tisovica so zbledele, tako da najde pot le poznavalec ali vodnik)
  - Iz doline Konjičke Bijele do Doma Senad Muhibić – Dundo (Rapti), in dalje do gorske doline Tisovica z avtom; Dom Rapti–Velika kapa 2.30 h, Tisovica–Zelena glava in Otiš 3.30 h
  - Iz vasi Borci med Konjicem in Boračkim jezerom po grobi gozdni cesti mimo odcepa levo za Rujište naprej ob potoku Boračka draga do končnega obračališča pod Crnim poljem z avtom; Crno polje–bivak Jezerce 3 h, bivak Jezerce–Zelena glava 2 h
  - Iz kraja Potoci pred Mostarjem do Rujišta z avtom; Rujište–Bijele vode 2 h, Bijele vode–bivak Jezerce 2 h, Bijele vode–Zelena glava/Otiš 3.30 h
  - Iz Mostarske Bijele na Lupoglav 6 h
- Časi, zapisani na kažipotih, so malo daljši, kot velja za povprečnega hodca. Neredko so toponimi v virih za-

pisani različno (Ruište/Rujište/Rujišta, Borak/Borci, Sevadija/Sevadije/Sivadija, Zubac/Zubci, Rapta/Rapti), malo variirajo tudi podatki o višinah vrhov. Zemljevid Prenja mi je na prošnjo poslal avtor Zehrudin Isaković. Za pregled darila je slovenska carina potrebovala deset dni in zanj zaračunala pet evrov – kot da smo se vrnili v čase, ko so na slovenski meji budno prežali na sumljivo literaturo, ki pa je takrat prihajala z zahoda. Avtorju, ki je poznani promotor bosansko-hercegovskih gora,² hvala za informacije o Prenju, saj bi bil brez njih iz tega nastal le navaden doživljajski spis.

Še pomembno opozorilo glede telefona: dokler ne bodo začeli ponujati ugodnih posebnih paketov (npr. operater A1 ga za BiH takrat ni imel), raje ne uporabljajte mobilnih telefonov, ker bo račun nerazumno visok; že prvi dan naju je uporaba mobilnih podatkov stala več kot 200 evrov! Potem sva mobilne podatke izklopila in se na internet priključila le, kjer je bil na voljo internet, zastonj pa sva klicala po Viberju. Morala bi si kupiti lokalno kartico.

¹ Povzeto po Isakovičevi karti Prenja.

² Zehrudin Isaković je komunikolog, v letih 2014–2018 je predsedoval Planinski zvezi BiH, je predsednik društva Zemlja Dinarica in podpredsednik PD Treskavica – Sarajevo (društvo je včlanjeno v Planinsko zvezo Slovenije). Je avtor več dokumentarcev *Vrhovi Balkana* in vodnika *Planine Bosne i Hercegovine*.

Prenj ni gora

Prenj ni gora, visoko mesto vil je, selišče bogov je bogomilov davnih: še vedno čas brazde po čelu mu orje; divje v njem se Dobro in Zlo bije.

Prenj ni gora, velikanov je hiša, po kateri bitka besni vedno večja in hujša: vojna naših vrlin z našimi hibami, boj v še bolj divjih prsih barbarskih.

In Prenj stoji. – Ves je iz enega kosa; krvav je, ko sonce v meglo zahaja; v dnevih jesenskih kot žolč rumeni, grozen, ko rohni, strašen, ko molči.

Prenj ni gora, žrtveni je kamen, ki čaka, da sveti očisti ga plamen, in Beli Svečenik k njemu enkrat pride, pa k Zvezdam in Soncu. sebe in nas dvigne.

Vladimir Nazor

Iz zbirke *Pjesme partizanke*, 1943, Wikivir.

Zelena glava z Otiša
Foto Zehrudin
Isaković

nobenega gamsa, tudi kače ne. No, na nekaj mestih je bilo razrito od divjih prašičev, volkovi pa se menda pojavijo le, ko je na planinah dovolj drobnice. Midva sva se v nedrje Prenja obakrat podala iz mesta Konjic in obakrat v zgodnji jeseni. Prvič sva se po precej obupni gozdni cesti od Borcev zapeljala do

³ V pogorju so kar tri doline z enakim imenom Bijela; po domačinih povzemamo poimenovanja glede na lokacijo, tj. Konjička Bijela, Jablanička Bijela in Mostarska Bijela. Na zemljevidu je v vseh treh primerih samo Bijela.

Crnega polja, od tam pa peš do bivaka Jezerce. Naslednje jutro sva se povzpela na Zeleno glavo. Na sedlu tik pod vrhom je močno pihalo, zato sva sosednji Otiš izpustila, čeprav je bil na dosegu noge. Neoskrbovani bivač Jezerce je odprt celo leto, prenočišče brezplačno, le spalno vrečo moraš prinesiti s sabo. Tiste noči sva bila v njem edina gosta. Za gostoljubje sva se odložila tako, da sva novi bivač temeljito pospravila. Drugič sva se čez Konjičko Bijelo³ po razdrti cesti z navadno kio prirnila do Doma v Raptih, s podvozjem sva podrsala po tleh samo enkrat. Vsi drugi avtomobili na parkirišču so bili na štirikolesni pogon in ko sva izstopila, so nama gostje zaploskali. V lopah ob novi koči so goreli ognji, vsaka skupina planincev je imela svojega, žar in žur sta tu očitno neločljivi element planinskega doživetja. Za marsikoga je koča končni planinski cilj; očitno je za adrenalin v dovoljšnji meri poskrbela že voznja do koč.

Naslednje jutro sva se vzpela na Veliko kapo. Sprehodno, ležerno, skoraj premalo truda za občutek, da sva prelepe razglede res zaslužila. Na celotni poti sva srečala le eno skupino pohodnikov – dva mlada Nizozemca z vodnikom in njegovo družino. Po vrnitvi sva se z enim od domačinov zapletla v pogovor, politični kakopak. Z laškim pivom po en evro v roki. Z resignativno vdanostjo je najin sogovornik, humanist po izobrazbi, tiho sklenil, da bodo, če se srbske odcepitvene strasti ne umirijo, pač spet prisiljeni prijeti za orožje. Na strani Planinarenje.ba so sledi (*tracks*) za vseh 78 dvatisočakov BiH. V pogorju je vsaj devet bivakov ("kontejnerjev"), veliko zapuščenih pastirskih stanov za prenočitev v sili in tri koč (Rapti, Rujšte, Bijeje vode), v Konjicu, Jablanici, Mostarju in okolici je na voljo dovolj nastanitev ter restavracij.

Informacije

Dostop do izhodišč: Najbližja cestna povezava do Konjica je trasa Ljubljana–Zagreb–Slavonski Brod–Zenica–Sarajevo–Konjic (633 km, 7.15 h). Za vzpon na Lupoglav iz Mostarske Bijeje se pripeljemo z glavne ceste Sarajevo–Mostar in po približno 27 km iz Jablanice zavijemo levo. Po makadamski cesti se peljemo do konca umetnega jezera na Neretvi. Do Glogošnice pridemo tako, da z glavne ceste Sarajevo–Mostar v Donji Jablanici pri restavraciji Kovačević zavijemo levo čez most v Glogošnico, kjer je parkirišče, ali pa se zapeljemo še 10 km po slabi makadamski cesti do Čatrnje/Bunara.

Literatura: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine* (multimedijski vodič). Advantis (edicija Outdoor B & H), 2020.
Radivoj Simonović: *Prenj planina u Hercegovini*. *Priroda* (Sombor) 1926, št. 5–6.

Spletne strani: <https://trail.viadinarica.com/en/hut/mountain-hut-jezerce/14825193/>
<https://trail.viadinarica.com/en/hut/mountain-lodge-senad-muhibic-duino/24970767/>
<https://trail.viadinarica.com/en/hut/mountain-hut-vrutak/14825507/>

Zemljevid: Zehrudin Isaković, Bakir Sujoldžić: *Prenj – planinarsko-turistička karta*, 1: 40.000. KPZ Planet, 2014.

Zelena glava, 2103 m

Prenj

Zelena glava je najvišji vrh gorskega masiva Prenj, nekateri viri navajajo višino 2115 m, drugi 2103 m, na vrhu pa piše 2155 m. Za Zeleno glavo si je najbolje vzeti dva dneva: prvi dan do bivaka Jezerce, kjer prenočimo, naslednji dan se vzpne-

mo na vrh Zelene glave in mimogrede še na sosednji Otiš. Planine in doline pod prenjskimi vrhovi so ena sama obsežna zelenina, obdana z vencem skalnih, nazobčanih grebenov. Vzpenjamo se polagoma in bolj strmo šele v zadnjem delu.

Zelena glava s sedla; vrh je na desni. Foto Miran Hladnik

Zahtevnost: Zahtevna (vršni del) označena pot

Oprema: Planinska oprema za visokogorje, zaščita proti vetru, dežju, vročini, čelna svetilka, dovolj tekočine in hrane, še posebej če ostanemo več dni.

Višinska razlika: 803 m

Izhodišče: Crno polje, 1352 m. Iz Konjica vozimo 15 km vožnje proti vasi Borci/Borak, tj. 4 km pred Boračkim jezerom, zavijemo desno, smer Rujište. Od tod dalje je priporočljivo imeti terenski avto. Pazimo, da s ceste ne skrenemo ne desno proti Borašnici in prav tako malo pozneje ne na levo proti Luki in Rujištu, tj. v smer Mostarja. Držimo se ceste ob potoku Boračka draga. Po kakih 10 km precej napete vožnje prispemo do obračališča, kjer pustimo avto.

WGS84: N 43,531096°, E 17,974691°

Bivak: Bivak Jezerce, 1655 m, info@pborasnica.com (odprtega tipa, brezplačen, prijava ni potrebna, kapaciteta do 20 oseb, priporočena spalna vreča, voda izvir Jezerce 5 min stran)

Velika kapa, 2004 m

Prenj

Veliko kapo opazimo že od Doma Senad Muhibić - Dundo v Raptih, ki je izhodišče. Je najvišja točka razvlečenega travnatega hrbitišča Bjelašnica. Vožnja do kočice zna biti po deževju problematična. Prvih deset kilometrov ceste od Konjica do konca doline Bijela je asfalt,

nato pa je do doma 10 km dolge razdrapano gozdne ceste, ki se nadaljuje v dolino Tisovica. Terensko vozilo bi prišlo zelo prav. Z Velike kape se vidi daleč naokrog po prenjških dolinah, planotah in vrhovih. Zelo lepi tereni za dolge pohode in turno smučanje.

Pogled na Veliko kapo od Doma v Raptih Foto Miran Hladnik

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot

Oprema: Običajna planinska oprema, dovolj tekočine – na poti ni vode.

Višinska razlika: 638 m

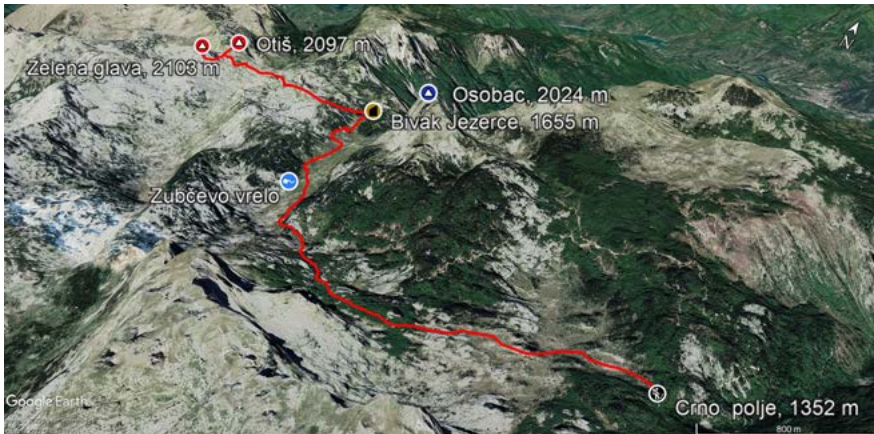
Izhodišče: Dom Senad Muhibić - Dundo v Raptih, 1406 m. Iz Konjica se usmerimo proti Borcem in Boračkemu jezeru; po štirih kilometrih v kraju Polje Bijela pri žagi zavijemo v dolino Konjička Bijela.¹ Za Boračko jezero se cesta odcepi levo navzgor, mi pa se peljemo naprej po asfaltirani cesti mimo Mladeškovićeve in po šestih kilometrih pridemo do Rakovega laza na koncu doline. (Pri zapornici v Rakovem lazu se začne markirana, polčetrto uro dolga strma pešpot do bivaka Jezerce.) Mi zavijemo desno, lovimo kolesnice po vedno bolj razriti ovinkasti cesti in upamo, da nam

¹ Na zemljevidu najdemo samo Bijela, toda ker so v bližini kar tri Bijele, jih po zgledu domačinov poimenujemo glede na bližnje mesto: Konjička/Jablanička/Mostarska Bijela.

Zelena glava, 2103 m

Prenj

Časi: Izhodišče–bivak Jezerce 3 h
Bivak jezerce–Zelena glava 2 h
Zelena glava–izhodišče 3 h
Skupaj 8 h

Sezona: Vsi letni časi; zime so bogate s snegom, torej nevarnost plazov.

Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine* (multimedijski vodič). Advantis, 2020.

Zemljevid: *Prenj – planinarsko-turistička karta*, KPZ Planet, 1 : 40.000.

Vzpon: Pot vodi od parkirišča najprej v isti višini skozi mlad listanati gozd, nato po pašnikih mimo Crnega polja na naši desni. Ostajamo na označeni poti, rdeče table opozarjajo na možnost min na brezpotju. Na levi je greben Sivadija. Počasi se dvigamo in tudi malo spuščamo po potki med pašniki in grmičevjem in nato spet skozi gozd, ves čas proti zahodu. Po skoraj dveh urah prispemo do razpotja

(levo pot proti Belim vodam in naprej do Rujišta; blizu se skriva izvir Zubčevo vrelo). Zavijemo desno severozahodno, se povzpneemo čez planino Lasin do do bivaka Jezerce. Na desni se dviguje Osobac, 2024 m.

Z bivaka Jezerce pot vodi jugozahodno, med Kopilico in Malo Kopilico, nato proti sedlu med Otišem, 2097 m, in Zeleno glavo, 2103 m, kjer se nam z leve pridruži še ena pot z Bijelih vod. Pot, ki vodi do vrha po apnenčastem kršu, je občasno varovana z jeklenico.

Sestop: Z vrha sestopimo po poti vzpona do sedla in se vzpnemo še na Otiš (kar vzame dodatno uro). Na Jezercih se spočijemo in vrnemo po poti vzpona.

Mira Hladnik

Velika kapa, 2004 m

Prenj

rodea ne prekine pregloboko korito ali preveč nanošenega peska. Že precej visoko se pri razpotju odcepi kolovoz proti Ljubini in dalje v dolino Idbar (le za pohodnike in gorske kolesarje). Na edinem cestnem razcepu zavijemo levo in se po nekaj sto metrih ustavimo na čistini z novim planinskim domom pod vrhom Rapta. Od Konjica do Tisovice je skupno 25 km. WGS84: N 43,607156°, E 17,895812°

Koča: Dom Senad Muhibić - Dundo v Raptih, 1406 m, telefon +387 61 741 797, e-pošta info@pdborasnica.com, seadribic@yahoo.com (med sezono je odprto ob vikendih in po potrebi)

Časi: Izhodišče–Velika kapa 2.30 h
Velika kapa–izhodišče 2 h
Skupaj 4.30 h

Sezona: Vsi letni časi; pozimi zaradi obilnega snega obstaja nevarnost plazov.

Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine* (multimedijski vodič). Advantis, 2020.

Zemljevid: *Prenj – planinarsko-turistička karta*, KPZ Planet, 1 : 40.000.

Vzpon: Z izhodišča se pot najprej malo spusti, nato vodi skozi grmičje, po desni obide dolinico in pripelje na hrbet z razpotjem (navzdol do Tisovice, od tam pa bodisi proti bivaku Vrutak bodisi dalje v dolino Idbar vse do Čelebičev ob Jablaničkem jezeru). Mi pa sledimo markacijam levo. Orientacija ni težka, saj se vse do vrha držimo hrbta Bjelašnica, vendar zna biti v megli kljub vsemu sitna. Razgledi so na vse strani: od desne proti levi se nizajo Cetina, Herač, Vidina kapa, Lupoglav, nižji Kantar tik nad Tisovico, Otiš, Zelena glava, Taraš, Osobac, Sivadija, Zubci, Borašnica.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. (Z vrha Velike kape vodi uro dolga pot preko Krune do bivaka Vrutak, ki je primerno izhodišče za kar nekaj vrhov.)

Mira Hladnik

Lupoglav, 2102 m, iz Mostarske Bijele

Prenj

Lupoglav je ena najlepših prenjških gora, kulturni vrh bosanskih alpinistov. Po prvem poletnem vzponu leta 1936 (opravil ga je Drago Šefer) so se nanj prvič v zimskih razmerah leta 1970 odpravili izkušeni alpinisti Ilija Dilber, Zijah Jajatović in Milorad Stjepanović, vendar so se ob sestopu

smrtno ponesrečili. V spomin na te žrtve in na prvo zimsko osvojitve Lupoglava vsako leto okoli 14. februarja planinska društva BiH organizirajo pohod na ta vrh. Lupoglav je dobro viden z vseh strani. Na severozahodu se nad dolino Lučine vzdiguje njegova mogočna masivna stena, ki

dela goro s te perspektive najbolj vabljivo – še posebej pozimi, ko so skale okovane v sneg in led. Do Lupoglava je mogoče pristopiti z več koncev, vendar noben pristop ni enostaven. To so večinoma večurne, kondicijsko naporne pohodniške ture. Toda za ves trud smo na koncu pošteno nagrajeni.

Lupoglav s severa Foto Zehrudin Isaković

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot.

Tura je zaradi dolžine in premagovanja velike višinske razlike naporna, pripočljivo je prenočiti v bivaku Barni do.

Oprema: Planinska oprema za visokogorje, zaščita proti vetru, dežju, vročini, čelna svetilka, dovolj tekočine in hrane, še posebej če ostanemo več dni.

Višinska razlika: 1902 m

Izhodišče: Mostarska Bijela, 200 m.

Z glavne ceste Sarajevo–Mostar po približno 27 km iz Jablanice zavijemo levo. Po makadamski cesti se peljemo do konca umetnega jezera na Neretvi. Naravna razširitev omogoča prostor za parkiranje.

WGS84: N 43,483855°, E 17,809231°

Cetina/Cvitina, 1991 m, iz Glogošnice pri Jablanici

Prenj

Nekateri štejejo Cetino med dvatisočake – navajajo višino 2000 m. Tudi če je kak meter manj, so razgledi z vrha na Jablanico, dolino Neretve in na druge vrho-

ve Prenja nepozabno doživetje. Cetina se najlepše vidi iz Jablanice. Obsijana z rdečkasto svetlobo zahajajočega sonca daje celotnemu ambientu navdih neresnič-

ne lepote. Iz Donje Jablanice, visoko nad akumulacijskim jezerom Grabovica, se kaže v obliki dveh impozantnih pečin, ki se odsevata na gladini jezera: na levi Cetina in na desni Izgorjela gruda. S Čvrnsnice je mogoče občudovati njeno ogromno severozahodno steno.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot.

Tura je naporna zaradi dolžine in velike višinske razlike.

Oprema: Planinska oprema za visokogorje, zaščita proti vetru, dežju, vročini, čelna svetilka, dovolj tekočine in hrane, še posebej če ostanemo več dni.

Višinska razlika: 1771 m (iz Glogošnice), 1031 m (od Čatrnje)¹

Izhodišče: Glogošnica, 220 m. Z glavne ceste Sarajevo–Mostar v Donji Jablanici pri restavraciji Kovačević zavijemo levo čez most v Glogošnico, kjer parkiramo. Mogoče pa se je zapeljati naslednjih 10 km po slabi makadamski

Cetina z vzhoda Foto Miran Hladnik

¹ Čatrnja v bosanščini pomeni cisterna, bunar je vodnjak, do je dol.

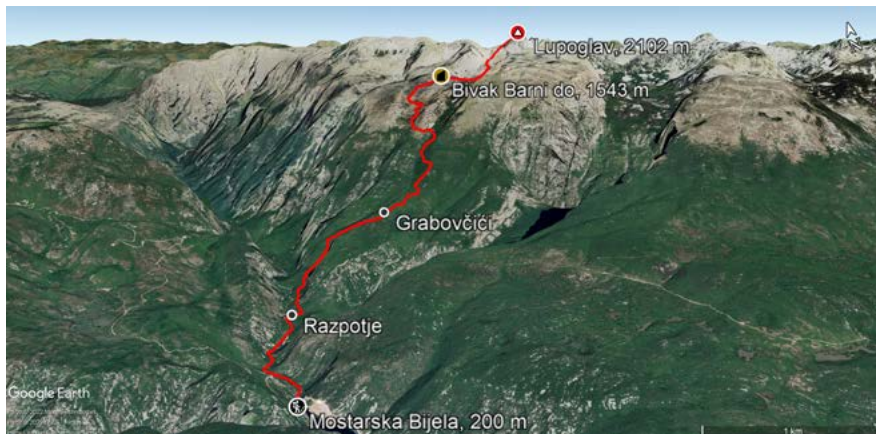

Lupoglav, 2102 m, iz Mostarske Bijele

Prenj

PLANINSKI VESTNIK | april 2022

Bivak: Bivak Barni do, 1543 m (stalno odprt, brezplačen, najava ni potrebna, uporaba spalne vreče)

Časi: Mostarska Bijela–Grabovčići 1 h
Grabovčići–Barni do 2.30 h
Barni do–Lupoglav 2.30 h
Lupoglav–izhodišče 4–5 h
Skupaj 8–11 h

Sezona: Vsi letni časi; zime so bogate s snegom, torej nevarnost plazov.

Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine*

Bosne i Hercegovine (multimedijski vodič). Advantis, 2020.

Zemljevid: *Prenj – planinarsko-turistička karta*, KPZ Planet, 1: 40.000.

Vzpon: Z izhodišča nekaj kilometrov hodimo po makadamski cesti po položnem terenu, čez improviziran most prečkamo potok Bijela in nato zavijemo desno navzgor v gabrov gozd. Naslednjih 400 metrov višine se v oklučkih vzpenjamo do zapuščenih hiš vasi

Grabovčići. Pot je markirana in dobro vidna, tako da z orientacijo ni težav. Čez približno pol ure hoje gabrov gozd počasi preide v visok bukov gozd, v naslednji uri pa se neopazno znajdemo med čarobnimi munikami in drugimi zimzelenimi drevesi – zaporedje, ki je v dinarskih gorah običajno. Že malce utrujeni prispemo v Barni do, 1543 m, kjer prenočimo.

Pot od Barnega dola dalje nas vodi skozi nizko borovo grmičje in čez skalne prehode, nato po levi čez široko melišče na greben Lupoglava (pridruži se nam pot s Kantarja in iz doline Tišovice). Zavijemo desno in po širokem strmem pobočju nadaljujemo še zadnjih sto metrov do vrha.

Planinca očarajo najbližji vrhovi Erač, Vidina kapa in Ovča. Malo naprej sta večno zaljubljeni par Zelena glava in Otiš. Za njima se pne Osobac, pod Kapljučem in Plavcem pa leži mistična Poljiška dolina.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

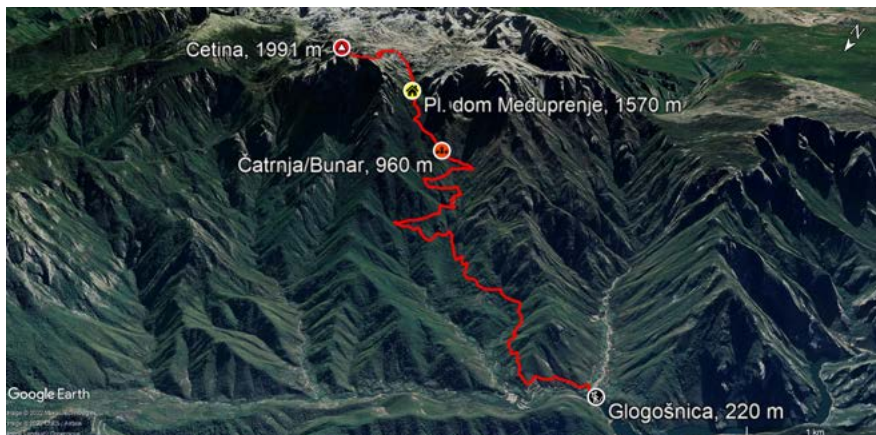
Zehrudin Isaković

Cetina/Cvitina, 1991 m, iz Glogošnice pri Jablanici

Prenj

PLANINSKI VESTNIK | april 2022

cesti do kraja Čatrnja/Bunar, 960 m, od koder je še poldruga ura do planinske kočice Međuprenje.

WGS84: N 43,62197°, E 17,762624°

Koča: Planinarski dom Međuprenje, 1570 m, telefon +387 61 499 320 (v bližini je vedno odprta stara lovska koča, t. i. Milanova koliba za prenočevanje (z vodno cisterno, vodo pred uporabo prekuhamo).

Časi: Izhodišče–Čatrnja 2.30 h
Čatrnja–Međuprenje 1.30 h
Međuprenje–Cetina 1.30 h
Cetina–izhodišče 5 h
Skupaj 10.30 h

Sezona: Vsi letni časi; zime so bogate s snegom, torej nevarnost plazov.

Vodnik: Zehrudin Isaković: *Planine Bosne i Hercegovine* (multimedijski vodič). Advantis, 2020.

Zemljevid: *Prenj – planinarsko-turistička karta*, KPZ Planet, 1: 40.000.

Vzpon: Iz Glogošnice gremo po markirani poti, kombinaciji ceste in poti, približno deset kilometrov do planinske kočice Međuprenje, ki se nahaja na sedlu med Cetino in Izgorjelo grudo. Zadnje uro se vzpenjamo med visokimi starimi munikami – pričami dogodom iz časov, ko so bili ti kraji še pod Avstrijo.

Od kočice nas markirana pot pripelje globlje v nredje gore. Naslednje uro se vzpenjamo po poti med travami in skalami, s pogledom na Izgorjelo grudo. Kmalu smo na prelazu Greda, od koder se nam končno odpre čudovit razgled na Prenj. Po kratkem razgledovalnem predahu zavijemo levo in se čez travnato pobočje dvignemo na vrh Cetine.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Zehrudin Isaković

Trentarski konj, oslica in mula

"liaaa iiaaa iiaa," se je navsezgodaj zaslišalo polglasno riganje iz Micinega hleva.

Oglašal se je najmlajši član v družini konja Aleksandra in oslice Rože, ki sta pred dobrim mesecem postala starša ljubke male mule Mele. "Le kaj bi spet rada," se je med zehanjem vprašal zaspani očka, mamica pa je takoj vedela, da se je malčica zbudila, ker je lačna, zato ji je brž ponudila svoje vime. Prav nič si ni želela obiska in hudega pogleda njihove lastnice Mice, ki je zelo rada spala vsaj do svita. Do tega pa je takrat manjkala najmanj ura, če ne še več.

Mala mula Mela se je z užitkom oprijela maminega seska in riganje brž zamenjala za sesanje sladkega mleka. V hlevu je ponovno zavladata tišina, Mica se je v svoji postelji obrnila z desnega na levi bok in mirno spala naprej. Niti sanjalo se ji ni o Melini glasni lakoti, dolina Trente pa se je že prebujala. Takoj za Melo je namreč sosedov petelin s svojim prodornim kikirikanjem prebudil ves kokošnjak. Kokoši so zaprhutale s krili in z vreščočim kokodakanjem zbudile koze, tudi ovce so zablejale in trentarski psi zalajali, da je že ob prvem svitu postalo še bolj glasno, kot je danes v kakšnem živalskem vrtu ali računalniški igrici o kmetiji.

Ja, v tistem času je bilo v Trenti in po vsej Soški dolini še veliko domačih živali in med njimi kar nekaj oslov, konjev in mul. Tudi kakšen mezeg se je znašel v tej pisani družini, saj še ni bilo helikopterjev in žičnic, ki bi živež, kurivo in ostale potrebščine tako kot dandanes vozili do planinskih koč v visokogorju. Še bolj nazaj niti tovarnjakov in vlakov niso poznali, da bi prevžali vse potrebno iz kraja v kraj, zato so to delo opravljali osli, mule, mezgi in konji. Domačini so potrebovali denar za življenje, zato so se mnogi, podobno kot Martin Krpan, ukvarjali s tovarništvom in vleko.

Starša male mule sta bila znana poletna tovarnika na Dolič; spomladi in v jeseni pa sta tovor prenašala tudi čez Predel na Laško in čez Vršič na Kranjsko. Mama oslica je veljala za pametnejšo od očeta konja, mula, ki jo je skotila, pa naj bi postala celo pametnejša od nje. "Mule smo

bolj modre od oslic, oslice pa ste bolj pametne kot konji," ji je nekoč povedala sosedova mula Mirna, kateri je naša Roža zelo zaupala.

"Če ne bo tudi bolj trmasta od mene, ji ne bo hudega na tem svetu, drugače pa se bo morala privaditi palici, kot sem se jaz," je med dojenjem o bodočnosti svoje hčerke tuhtala mlada mamica. Mica res ni hranila palice za vrati v hlevu, kot jo je njen sosed Matevž, ki je bil bolj mehkega srca. Ona je takoj, ko je otovorila oslico, pritaknila leskovo šibo za sedlo, da bi jo uporabila ob osličini trmi, saj se je ta večkrat izkazala za zelo motečo in bolečo. Roža je namreč imela neprijetno navado, ki bi se ji lahko reklo napad trme. Kdo bi vedel, kaj jo je takrat pičilo, da se je bliskovito ustavila, zahrzala, živčno zastrigla z uhlji, napenjala ušesa in stekleno pogledovala pred seboj. Stala je vkopana v tla, da se je zdela kot živ spomenik, premaknila pa se ni niti, ko ji je Mica pod smrček pomolila slastno korenje. Stala je tam, odrevenela in mirna, dokler ni lastnica izvlekla šibe, švrknila z njo čez Rožin hrbet in jo na ta način spet vrnila v sedanjost. Roža je presunljivo zarigala, se malo stresla in že je spet strumno korakala naprej, kot da prejšnjega trenutka sploh ni bilo. Pa to še ni bilo najhujše, kar je Roža zakuhala.

"Enkrat ji je kdo-bi-vedel-kaj švignilo skozi njene oslovske možgane, da je kot nora zdirjala po stezi. Divjala je kot furija, da sem jo komaj dohitevala. Vihrala je, vse dokler se ni spotaknila in se s tovorom vred zgrudila na tla. K sreči se

žival ni poškodovala, so se pa ob padcu seveda razbile vse steklenice z vinom, pivom, radensko in oranžado, da sem morala škodo potem plačati iz svojega žepa. Oh, ja ... Niti misliti si ne morete, v kakšni žalosti sem se znašla. Brez moža, sama s tremi majhnimi otroki in s polnim košem razbitega stekla sem morala seči globoko v denarnico in s težko prisluženim denarjem nabaviti novo pijačo," je Mica vedno znova pripovedovala že ničkolikokrat povedano zgodbo vsakemu planincu, ki se je zapletel v pogovor z njo. Ja, take je znala kuhati mama Roža, ki se je zdaj upravičeno bala za svojo edinko. Kajti tudi pri oslih in konjih poznajo rek, da jabolko ne pade daleč od drevesa.

Enkrat se vedno začne!

Tekla so leta in mala Mela je odrasla. Razvila se je v krepko, mišičasto žival, ki je že komaj čakala na svojo prvo planinsko pot v gore. "Iiaaa, iiaaa, kdaj bom tudi jaz odšla, kdaj bom končno šla? Iiaaa, iiaaa," se je vsak dan glasneje spraševala Mela.

"Nikar se preveč ne veseli, saj bo tvoje delo naporno," ji je vedno znova pravila mama Roža, oče Aleksander pa je le zmajeval s svojo konjsko glavo. Vendar je Mela razmišljala po svoje. Zaradi prikupnosti in mirnega značaja so jo imeli radi vsi, ki so jo poznali. Celó z Mico sta postali pravi pravcati prijateljici, saj se je Mela ob vsaki priliki stisnila k njej, da jo je Mica hočeš nočeš morala pobožati po vihri. Tako res ni bilo čudno, da sta se obe veselili dneva njune prve skupne poti v gore.

"No, Mela, pa si dočakala svoj dan. Jutri greš tudi ti z nama," je nekega večera končno zaslišala težko pričakovano sporočilo. Kar poskočila je od veselja, zahrzala in zaljubljeno pogledala svojo gospodarico. Mica pa je zamrmrala: "Me prav zanima, kako se boš izkazala," se je urno obrnila in trdno zapahnila hlevska vrata.

Jutro je nastopilo še prej, kot je vznemirjena Mela sploh zatisnila oči, saj je vso noč prebedela, tako vznemirjena je bila.

Točno ob treh ponoči se je v hlevu že pojavila Mica. Najprej je na prosto odvedla mamo Rožo, zatem pa se je vrnila še po Melo. Obema je nadela sedli in nanju naložila tovor. Mela je za prvič dobila precej lažjega kot njena mama. V bisagah so varno spravljene tičale sveže rjuhe, brisače, toaletni papir in ostala posteljina, kar naj bi Mela prvič v svojem življenju odnesla naravnost pred kočó na Doliču.

"Uf, tole je pa kar težko," je že na začetku hoje ugotovila novinka, a je vseeno pogumno stopala naprej, ne da bi se ozirala ali upočasnila korak.

"Seveda je težko, pa še težje bo! Saj boš kmalu izkusila, ko boš nosila steklenice, polne pijače," ji je navrgla mama, ki je polno otovorjena hodila pred njo.

"Bravo, Mela! Sem vedela, da se boš dobro izkazala," jo je po dobrih petih urah hoje pohvalila Mica, ko jo je raztovarjala pred planinsko kočó.

"Bravo Mela, bravo! Kar tako naprej," je bila zadovoljna tudi njena mama.

"Iaaa iaaa iaaa," je veselo zarigala ponosna mula, ob njej pa so se že zbirali radovedneži, ki jih je zanimalo, kaj vse je med tovorom. Nekateri so Mici pomagali pri raztovarjanju obeh živali in so s skupnimi močmi hitro prenesli ves tovor v hišo in klet.

"Ooo, ti si pa nova. Kako si postavna in močna," jo je pohvalil znani planinec Miha, ki je na Dolič prihajal tako pogosto kot nekateri na Šmarno goro.

"Iiaaa iiaa iiaa, hvaaalaaa," se je pohvale razveselila Mela in od sreče ji je zaigralo srce, ko ji je drugi planinec ponudil košček sladkorja in jo je tretji ljubeče pobožal po glavi.

"Nikar je preveč ne razvadite," jim je rekla Mica, ki je kot nalašč prav v tistem prišla iz kočó.

Mula je ob njenih besedah postala malo užajljena in tudi žalostna, saj se ji je zdelo, da si je pohvale in cartanje upravičeno prislužila. "Saj sem vendar prinesla ves tovor zanje, zato so pač lahko dobri z menoj," si je mislila.

Gorska zvedavost

Pred kočó sta se sončili tudi gospodična in Dixie. Prijetno toplo sonce je uspavalo dekle, kužika pa si je zaželela malo živalske družbe, zato se je tiho izmuznila od speče skrbnice. Ko je zagledala Melo, se je ustavila za njenim hrbtom in jo glasno ogovorila:

"Hov hov, živijo! A se me spomniš? Pitbulka Dixie iz zadnje doline pod Triglavom sem. Enkrat sva se srečali spodaj ob potoku, a ne!?"

"Iiaaa iiaaa, kako si me prestrašilaaa! Seveda te poznam, a drugič se mi ne prikaži za ritjo, sicer se zna zgoditi, da te kar brcnem od strahu, veš!? Kaj pa delaš tukaj?"

"Kaj jaz delam tukaj? Kaj delaš ti? Midve z gospodično sva danes planinki," je brž zdrdrala važna psička, mula pa se je sklonila do nje in ji šepnila v uho: "Jaz pa sem na hrbtu prvič v življenju prinesla več kot sto kilogramov posteljnine in drugih potrebščin za planince!"

Preden jo je Dixie uspela pohvaliti in še malo poklepetati, so se od kočó zaslišali začudeni glasovi. Le kaj je tako vznemirilo ljudi, sta pomislili obe hkrati, potem pa družno obrnili glavo v isto smer kot vsi ostali. Na bližnji skali je stal

mogočen kozorog. Povsem miren in negiben se je zdel kot kip, zato so hitro vsi umolknil in ga le od daleč občudovali.

Kar malo utrujena Mela pa se je zleknila na tla in z zanimanjem pogledovala proti gorskim vrhovom. Ti so bili tu videti še veliko bližji pa tudi mogočnejši kot v dolini. V visokogorju je vladal poseben mir, ki je mlado tovornico v hipu uspaval. A ni minilo niti polne pol ure, ko se je pred njo spet pojavila Mica in ji ukazala, naj vstane. Mela je takoj ubogala, Mica pa ji je spet nadela sedlo in vreče, polne smeti, si popravila naglavno ruto, spustila naprej že otovorjeno Rožo in potem so jo vse tri v kozjem redu mahnille proti dolini. Pot navzdol je bila veliko bolj prijetna kot navzgor, saj so z Melinega hrbta bingljale le vreče s praznimi konzervami in tetrapaki. "Le zakaj ljudje toliko smetijo?" je vprašala svojo mamo. Roža ni poznala odgovora, pa tudi do pogovora ji ni bilo, zato sta obe živali molčali vse do doma. Ko ju je Mica raztovorila in ju napotila na bližnji pašnik, pa sta tako pre-

šerno zarigali, da sta priklicali Aleksandra. "No, kako ti je šlo, hčerka moja?" je zanimalo konja, ki je ves dan vlačil debla iz gozda.

"Zelo dobro," jo je pohvalila mama, Mela pa se je stisnila k očku in ga tako ljubeče pogledala, da je od veselja dvignil rep in zagalopiral kot kak dirkalni sorodnik. Mela in Roža sta se mu brž pridružili in potem so vsi trije svobodno dirjali po travniku, dokler se ni spet prikazala Mica.

"Jutri greste vsi trije z menoj, zato brž spat," jim je povedala. Usmerila jih v hlev, jih pobožala in zaprla vrata za seboj. Ponosna na vse tri, še posebno pa na Melo, ki se je tako imenitno izkazala na svoji prvi tovorni poti, je Mica trdno zaspala skoraj istočasno kot sosedov petelin, kokoške, ovce in koze, mačke in psi v dolini trentarski, in to ob uri, ko je v Pravljicariji nastopil nov dan in so se najbolj naspani prebivalci že začeli prebujati ... ○

Trentarske tovorniške mule, osli, konji in mezgi bi si prav zares zaslužili svoj spomenik.

Mula Mela in oslica Roža sta otovorjeni čakali pred kočjo, da bosta z gospodarico Mico v dolino odnesli smeti. Ilustracija Jernej Myint

Pozabljena mlina in žaga v Velikih koritih Soče

Raziskovanje kulturne dediščine

V dolini Trente z veseljem aktivno preživljam prosti čas. Ta aktivnost je pogosto zgolj poležavanje na obali Soče, najraje na veliki skali, ki leži sredi Soče na koncu Velikih korit. Med tem poležavanjem sem na desnem bregu Soče opazil ruševine treh zgradb.

Najprej sem pomislil, da gre za ostanke soške fronte, a že bežen ogled ruševin z nasprotnega brega je pokazal, da so mnogo starejše in da način gradnje ne ustreza gradnjam iz obdobja velike morije.

*Ruševine žage in mlinov, kot so jih člani Orlovih ekip videli leta 1952.
Vir Slovenski etnografski muzej*

Ostanki mlinov in žag, kot jih vidimo zdaj. Foto Andrej Kregar

Pri eni od ruševin sem opazil čudno majhno okence. Le zakaj tako nizko in tako majhna odprtina, pa sem le uganil: to je odprtina za os vodnega kolesa! So bili torej tukaj mlini? In to kar trije? Tudi vloga lukenj, ki so po desnem bregu Soče na več mestih vklesane v skale, mi je postala jasna. Vanje so bili pritrjeni stebri, ki so nosili lesene žlebove, speljane od roj do vodnih koles. Tudi vloga police, ki je vse od Tičnka speljana po desnem bregu Soče, mi je postala jasna. Roje so bile speljane po njej!

Ampak kje je stal jez?

Odsel sem raziskovat po robovih korit. Ostanke jezov sem našel zelo hitro, in to ne samo enega. Spodnji jez je stal približno na treh četrтинah razdalje med mostom v Lepeno in koncem korit. Korita Soče so na tistem mestu široka 6,5 metra, do gladine vode je dobrih pet metrov. Na levem bregu je v rob korit vklesano ležišče za tram, ki je široko pol metra, dolgo pa približno meter. Na nasprotnem, desnem bregu je prav tako v skalo vklesanih več lukenj. Vanje je bil torej sidran spodnji jez.

Naslednje ostanke jezov sem našel malo višje. Korita so na tistem mestu prav tako široka 6,5 metra, do gladine Soče pa je celih osem metrov. Na levem bregu je v robu korit prav tako vklesanih več ležišč za tramove, na desnem pa več lukenj in daljših navpičnih zarez. Težko je iz ostankov ugotoviti točen način gradnje, možno je, da sta tam stala dva, če ne trije jezovi. Zagraditi Velika korita Soče se mi je zdel pravi gradbeni podvig, zato sem bil začuden, da o tem ni znanega kaj več.

Poizvedovanje

Začel sem poizvedovati po raznih arhivih, literaturi in muzejih in hitro našel prve zapiske.

V *Planinskem vestniku* s preloma prejšnjega stoletja sem našel, kje so na Soči bili mlini in žage. Takole so zapisali: "Po eden na Žagi in Bočiču, pod Turo, pod Kalom celo z zajezitvijo, pred Kluzami, 'grajski' v Bavšici, v Lepeni, nad Strmcem, in po dva v Vodencah, Dvoru, Čezsoči, Trenti in Logu ter štirje v Soči.

Žage so bile Pod Turo, v Čezsoči, Jablancah, Logu pod Mangartom, na Klancu, v Vrsniku, na Zadnjici v Logu in na Žagi."

V vasi Soča so stali torej kar štirje mlini, žaga, omenjena kot "na Klancu", pa je verjetno tista na koncu korit. Nekaj podatkov sem našel v arhivu Slovenskega etnografskega muzeja, ki hrani zapiske Orlovih terenskih ekip. Poleti 1952 je ekipa Borisa Orla raziskovala način življenja v Trenti, Soči, Bovcu, Čezsoči, Logu pod Mangartom in okolici.

Kaj je ostalo v spominu takrat živečih Sočanov? Ne veliko, nekaj pa: na koncu korit sta stala dva mlina in žaga; vse zgradbe so bile zidane, z leseno streho in so imele po eno mlinsko kolo "na lopate" na zgornjo vodo; da so mlini propadli že pred prvo vojno, da so samo sirk – koruzo torej – mleli. Sirk ali žita so v mlin vedno nosili v kozjih mehovih, nikoli v ovčjih. Meh je držal okoli 40 funtov zrnja, od tega si je mlinar za mletje vzel merico, ki je znašala dva funta. Pet odstotkov torej, zelo skromno; običajno je merica znašala deset odstotkov. Mlinar je revnejšim včasih mletel zastonj ali za pomoč pri vzdrževanju mlina, ni pa to bilo pravilo. Zrnje za mletje so morali ljudje sami prnesti do mlina in potem moko tudi sami odnesti.

Mlinarja in žagar so imeli očitno velike težave z jezom. Ta se jim je nekajkrat podrl, bodisi zaradi visoke vode ali lesa, ki so ga Trentarji plavili po Soči. Zato je v koritih opaziti več sledov. Verjetno so nekajkrat popravljali zgornji jez, kasneje pa zgradili drugega, nižje v koritih. Ta je bil nižji in zato odpornejši.

Drva so predstavljala Trentarjem dodaten zaslužek, za klaftro (3,4 m³) drv, ki so jih spravili do grabelj v Čezsoči, so jim furlanski trgovci plačali do tri goldinarje. Po preračunu je takrat za klaftro drv Trentar dobil okoli 60 evrov.

Kaj nam povedo stari vojaški zemljevidi?

Mlina in žaga na koncu korit sta torej prenehala obratovati že pred začetkom prve svetovne vojne. Kdaj pa so začeli svoje delo?

Najstarejši dosegljivi vojaški zemljevidi so nastali na podlagi ukaza cesarja Jožefa II. in so risani v merilu 1 : 28.800. Do konca leta 1784 je bilo kartirano celotno slovensko ozemlje.

Na jožefinskem vojaškem zemljevidu iz leta 1784 na koncu korit ni vrisanega ničesar. Sta pa žaga in mlin omenjena nižje, pri Kršovcu. Je prišlo do pomote in so korita pri Kršovcu zamenjali s koriti pri Soči? Ostanke objektov, ki bi lahko bili mlin in/ali žaga, tam nisem uspel najti.

Jožefinski vojaški zemljevidi so se s časom pokazali kot premalo natančni, zato je avstrijska vojska leta 1806 začela drugo kartiranje svojega ozemlja, ki se je končalo leta 1869. Trenta je bila kartirana okoli leta 1860 in na teh zemljevidih so žaga in mlina na koncu korit že vrisani. Mlina in žage pri Kršovcu na tem zemljevidu ni.

Tudi na zemljevidih, ki so bili rezultat tretjega vojaškega kartiranja od 1869 do 1887 leta, je na koncu

V skalo vklesano ležišče trama spodnjega jez, leva stran.

Foto Andrej Kregar

Luknje na desnem bregu korit. Vanje je bil sidran spodnji jez.

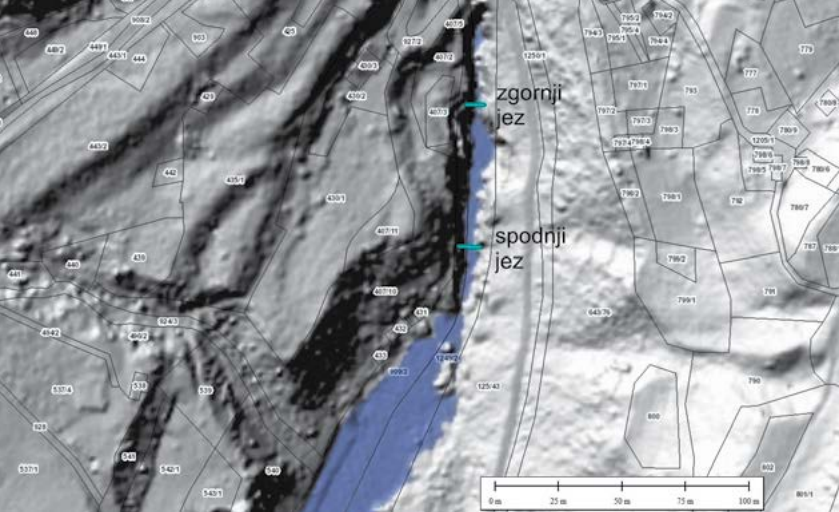
Foto Andrej Kregar

Na fotografiji so vidna ležišča tramov zgornjega jez. Korita so tu tako ozka, da se vidi ležišča na obeh bregovih. Foto Andrej Kregar

Označena sta oba jezova. Mlina sta stala na parcelah 431 in 433, žaga pa na parceli 432. Vir Podatki Geodetske uprave Republike Slovenije

korit vrisano mlinsko kolo. Pridružila sta se jima je tudi mlina v zgornjem delu Lepene in ob sotočju Vrsnika s Sočo.

Leta 1906 je bil na osnovi istega kartiranja izdan nov zemljevid. Mlina na Lepenjici in ob koncu korit ni več, dodana pa je žaga Na skali.

Kaj izvemo iz starih katastrov?

Desni, zahodni breg Soče je v letih 1805–1813 spadal k Napoleonovemu Kraljestvu v Italiji, in sicer k departmaju Passariano s središčem v Vidmu. Francoska oblast je za to območje v letih 1811–1813 izdelala katastrski elaborat, izdelan je bil povsem po milanskem katastru. Avstrija, ki je po dunajskem kongresu leta 1815 dobila del tega ozemlja nazaj, je za te občine kataster le prerisala.

Za levi, vzhodni del, je Avstrija v letih 1818–1828 izdelala svoj katastrski elaborat, franciscejski kataster, imenovan po avstrijskemu cesarju Francu I. Triangulacija in katastrska izmera sta bili v slovenskem Primorju in Istri opravljeni v letih 1817–1825.

Najstarejši kataster je torej francoski iz leta 1813. Obravnavan je samo desni del Soče. Dosegljiva re-

produkcija je slaba, parcelne številke niso vse berljive, vendar so na koncu korit jasno vrisani trije objekti. Mlina in žaga so leta 1813 torej že stali.

Avstrijci so leta 1836 franciscejski kataster dopolnili oziroma reambulirali. Na tem katastru se pojavi domačija Pri Tičnku, v spisovnem delu, napisanem v italijanščini, pa so omenjeni žaga in oba mlina. Lastniki parcel in s tem mlinov in žage so bili Anton Klavora, Jožef Flajs in Janez Komac.

Na parcelah 431 in 433 je naveden "mlin za zrnje z enim kolesom". Žaga, ki je stala na parceli 432, je bila ob reambulaciji brisana in parcela je označena kot prazna – "Sterile".

Tudi na protokolu gradbenih parcel iz leta 1838 sta parceli z mlinoma še označeni kot gradbeni, parcela z žago pa prepisana z oznako, ki pomeni "preorana ledina", torej spremenjena namembnost.

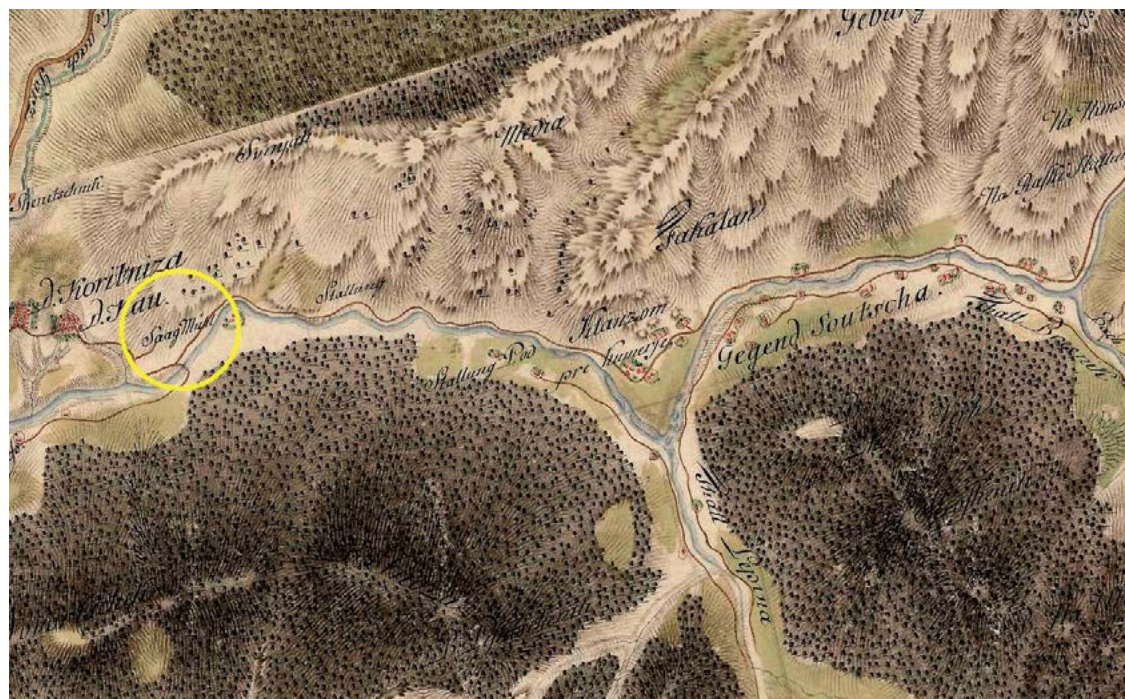
Žaga je prenehala delovati že pred letom 1836. Zakaj? Zaradi težkega dostopa? Še zdaj dobro vidna, čeprav zarasla pot od Tičnka do Soče je precej strma in neugodna za spravilo razžaganega lesa. Se je pojavila konkurenca, je takrat že začela obratovati žaga ob sotočju Soče in Vrsnika, čeprav je na zemljevidu iz drugega vojaškega kartiranja še ni? Je bil dobiček premajhen in davki previsoki?

V spisovnem delu franciscejskega katastra iz leta 1828 sem našel podatek, da je bila ocenjena vrednost mlina Antona Klavore na 600 goldinarjev, žage Jožefa Flajsa na 440 goldinarjev in mlina Janeza Komaca na 650 goldinarjev. Letno so morali lastniki plačati davek v znesku 25, 16 in 26 goldinarjev. En takratni goldinar bi bil danes približno 20 evrov.

Zakaj in kdaj sta prenehala obratovati mlina?

Omenil sem že težave z jezom, morebitne težave z davki, vendar morda to nista bila edina razloga, zakaj sta tudi mlinarja prenehala delo. Ob koncu 19. stole-

Jožefinski vojaški zemljevid Arcanum Maps, Arcanum Adatbazis Kft.

tja je na Kranjskem delovalo približno 1700 kmečkih mlinov, njihovo delo je urejal Mliniski red za Kranjsko iz leta 1770. Uveljavila ga je cesarica Marija Terezija. Predpisoval je sanitarne mere in vseboval določila, ki so stranke štela glede plačila mlinarju. Posebno skrb je mliniski red posvečal skrbi za mlinske kamne. Mlinar je bil prav tako dolžan, da v obdobjih nizkih vodostajev najprej melje za mlevce in šele nato zase. Strogo prepovedano je bilo, da bi mlinarji delali kakršne koli razlike med posameznimi strankami. Mleti so morali po takem vrstnem redu, kot so stranke žito prinašale. Red je določal zaslužek in načine zaračunavanja. Odvisen je bil od zrnja, ki se je mlet, in naj bi znašal med šest in sedem odstotkov mlete količine. Mlinarji se tega niso držali, običajna merica je bila deset odstotkov. Za kontrolo izvajanja mlinskega reda so bila zadolžena zemljiška gospostva.

Mliniski red, ki ga je leta 1814 izdal Franc I. Avstrijski, je le še poostril predpise in dodal nove določbe. Ta red je zahteval primerno strokovno usposobljenost, natančnejše tehtnice, stranke so bile svobodne pri izbiranju mlina, kjer jim bodo mleti žito, dovoljeno je bilo, da je stranka prisotna pri mletju, mlinar pa je bil dolžan zmleti žito vsake stranke posebej in ga ni smel mešati z žitom drugih.

Mlinarjem je dodatno zagrenil življenje še Vodni zakon iz leta 1872, uveljavil ga je Franc Jožef I. Ta je zahteval, da se tisti koristniki vodnih naprav, ki uporabljajo isti jez ali isti potok, združijo v vodne zadrugе. Te je zakon predvideval zaradi vzdrževanja jezov, strug mlinščic, zapor in mostov ob mlinščicah, predvsem pa zato, da mlinarji ali žagarji ne bi drug drugemu kradli vode oziroma vodne energije. Popravila naprav so zlasti ob poplavih zahtevala od mlinarjev dosti truda in stroškov. Kadar je vodne naprave uporabljalo več uporabnikov, so stroške vzdrževanja medsebojno delili glede na korist.

Vodni zakon je zahteval, da je "za vse ostale rabe javnih voda in za vse ureditve v zvezi z rabo voda, ki niso splošna raba, treba pridobiti dovoljenje pristojnega organa". Tovrstna vodna pravica je imetnika zavezovala tudi k postavitvi stalnih točk za označevanje najvišjega dovoljenega vodostaja. Vse vodne naprave so morale imele komisijsko postavljene vizirne mere, kar je bil pogoj za pridobitev oziroma obnovitev vodne pravice. Slednjo je bilo treba imeti, saj je bila "nedovoljena gradnja vodnih in za rabo voda potrebnih objektov, raba voda brez dovoljenja, prestavljanje ali samovoljne preureditve oznak" kaznovana s kaznijo od pet do 150 goldinarjev, ali z zaporom do meseca dni.

Vodne zadrugе so zaživele le malo kje. Tudi če so bile zaradi zahtev zakona ustanovljene do leta 1882, njihovi člani v njih niso bili aktivni, ali zaradi denarja, lenobe, pomanjkanja splošne in strokovne izobrazbe, pomanjkanja primernih voditeljev ali preprosto zaradi pregovornega slovenskega individualizma.

So bile te zahteve tiste, ki so zabile žebelj v krsto mlinarstvu na koncu korit?

Kakor koli, na "Spezialkarte der Oesterreichisch-ungarnischen Monarchie" iz leta 1906 mlinov na koncu korit ni več. Prav tako ni več mlina ob Lepenjici. Tudi v knjigi *Vodni pogoni na Slovenskem*, kjer so naštetni vsi vodni pogoni, delujoči okoli leta 1900, mlinov na koncu korit ni najti. Omenjena sta mlina oz. žaga Na skali in Vrsniku. Mlina sta torej prenehala delovati že pred letom 1900, tako kot so članom Orlove ekipe povedali domačini.

V Trenti so bile žage še Na Logu in Na klancu, v Soči pa Na skali in v dolini ob sotočju Vrsnika in Soče. Mlin je bil tudi v zgornjem delu Lepene, ruševine tega mlina so še lepo vidne in vredno si jih je ogledati.

Žaga Na skali je bila zelo stara in obratovala je le en mesec na leto. Tako je bilo zaradi pomanjkanja vode in strank, saj je delala le za pet domačij. Mlin in žago,

Drugo vojaško kartiranje. Mlinska kolesa na koncu korit so že vrisana.

Vir dlib, *Spezialkarte der Oesterreichisch-ungarnischen Monarchie*

Tretje vojaško kartiranje. Dodana sta mlina na Lepenjici in Vrsniku. Vir dlib, Spezialkarte der Oesterreichischen-ungarnischen Monarchie

ki sta stala ob Vrsniku in pogorela pred drugo vojno, je potem kupil lastnik žage Na skali in ju temeljito obnovil. Ta žaga je na leto obratovala le aprila, maja in junija. V drugem času je bilo vode premalo. Stara žaga Na skali je bila takrat opuščena. Žaga ob Vrsniku je stala že pred prvo vojno, prvič jo najdemo na zemljevidu iz tretjega vojaškega kartiranja. Tako smo našli vse štiri v *Planinskem vestniku* omenjene mline. Dva na koncu korit, ob Vrsniku in v Lepeni.

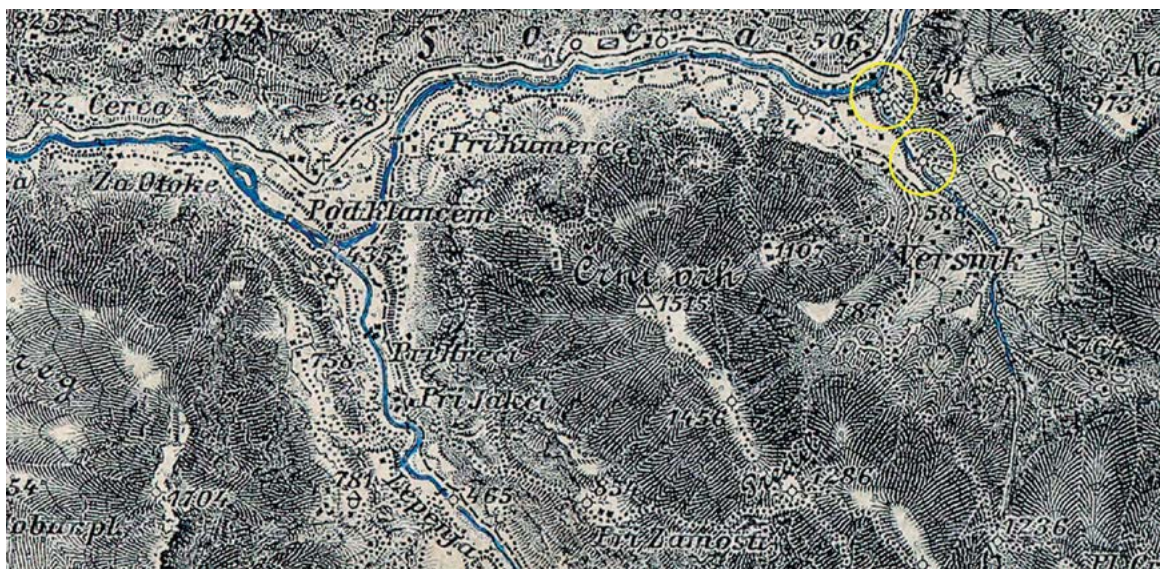
Za konec

Moja začetna domneva, da so tiste ruševine ostanki iz prve vojne, se le ni izkazala za popolnoma napačno. Našel sem ukaz, s katerim je poveljstvo k.k. 44. LID dne 1. 7. 1915 ukazalo zamenjavo madžarskih enot iz okolice Golobarja in enot iz okolice planine Zagreben. Madžari, vajeni ravnin, se v izrazito gorskem bojišču niso izkazali, zato so jih zamenjali z Avstrijci iz okolice Linza. Ukaz med drugim tudi zapoveduje,

da se Pod Klancem (na koncu korit) pripravi "hilf-splatz", prevezovališče, z enim zdravnikom, enim sanitetnim podoficirjem in štirimi bolničarji. Takrat so bil zgradbe že brez strehe, zato so jih zasilno pokrili. Nekaj ranjencev, ki niso preživeli transporta do bolnišnice v vasi Soča, so tam pokopali. V tridesetih letih prejšnjega stoletja so Italijani ostanke teh nesrečnejev izkopali in prenesli na vojaško pokopališče pred Bovecem pri obelisku. ●

Viri
 Archivio di Stato di Trieste, Catasti di Trieste.
 Arhiv Republike Slovenije, Franciscejski kataster za Primorsko, (1811–1869).
 Digitalna knjižnica Slovenije, Spezialkarte der Oesterreichischen-ungarnischen Monarchie
 Albert Struna: *Vodni pogoni na Slovenskem*. Tehniski muzej Slovenije. 1955.
 Janez Planina: *Soča: Monografija vasi in njenega področja*. Geografski zbornik 2 (1954). 214–215.
 Slovenski etnografski muzej, dokumentacijski fond t. i. Orlovih terenskih ekip, Trenta–Bovec, 1952.
 Spletni arhiv *Planinskega vestnika*.

Na zemljevidu iz leta 1906 mlinov na koncu korit ni več, prav tako ne v Lepeni. Vodni kolesi sta narisani le še ob sotočju Vrsnika s Sočo in višje, kjer je stala žaga Na skali. Vir dlib, Spezialkarte der Oesterreichischen-ungarnischen Monarchie

Gora ni hotela

Stari fotri – 4. del

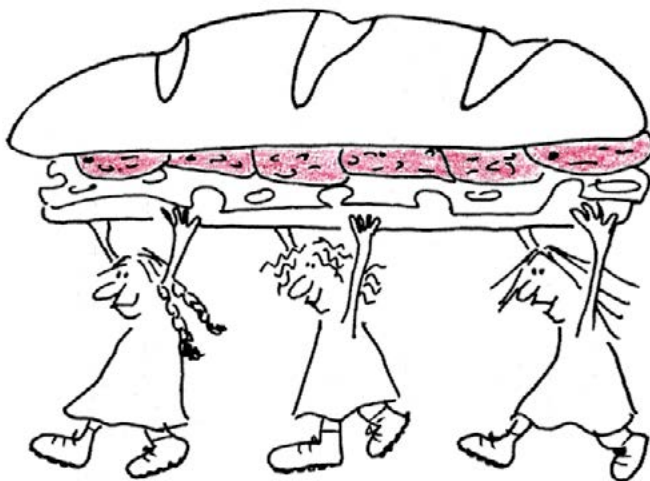
Stari *fotri*, kakor smo jih v osemdesetih letih z vsem spoštovanjem imenovali, so bili zelo izkušeni alpinisti. Od njih sem se naučila, da slabo vreme, ki ti prepreči vzpon, ne pomeni velike katastrofe. Tako pač je. Hujše je bilo, če je po tem, ko si se odločil, da v smer ne vstopiš, posijalo sonce. Na vprašanja prijateljev si v takšnem primeru skomignil z rameni in rekel: "Ja, gora ni hotela." Tak je tudi naslov alpinistične knjige, ki opisuje borbo za preživetje in umik z gore. Stari *fotri* in mi, ki smo se od njih učili, smo uporabljali ta naslov tudi takrat, ko smo enostavno *zalenarili*. Starim *fotrom* posvečam karikature in zgodbe, ki sem jih imela v mislih, ko sem jih risala.

"Dejmo narest' zimsko prečenje Košute," je rekel nekdo. "Gremo prečit Košuto," smo se navdušili ostali.

In smo šli. Oblečeni in opremljeni za zimsko turo smo se namestili v zimski sobi v koči na Kofcah. V sobi se je čez noč shladilo in zgodaj zjutraj ni bilo nobene pravega navdušenja za akcijo. Kdo bo vstal prvi? Potem je vstal Beš,¹ stopil k oknu, podrgnil zarošeno šipo in zamomljal: "O, pizda, slabo vreme je." Nobenega vzklika razočaranja nad tem, da tura odpade, ni bilo slišati. Nasprotno, tiho in spokojno smo se obrnili na drugo stran in spali dalje.

dobro poznali. Tuba kondenziranega mleka je bila vse, kar je Vlasta po navadi za dolge in naporne ture vzela s sabo. Jaz sem jemala s seboj samo tubo Medexovega Apitrima, mešanico medu in matičnega mlečka. Maji sva zabičali, naj se zgleduje po naju. Odločile smo se, da prečimo ta skoraj deset kilometrov dolg greben od desne proti levi, torej od Tolste Košute proti Velikemu vrhu.

Na gozdni cesti je bilo veliko snega in kmalu smo morale parkirati. Potem smo gazile globok sneg skozi gozd in gazenja ter gozda ni hotelo biti konca.

Karikatura
Lidija Honzak

V alpinističnih novicah v *Delu*, kjer je Savenc² skrbno objavljaj vse opravljene vzpone, tako da smo vsi vedeli, kdo, kdaj in kaj, se je potem z debelimi črkami svetil naslov Matičarski poskus prečenja Košute.

Nekaj tednov pozneje, ko je bila še vedno konkretna zima, sem predlagala Maji³ in Vlasti,⁴ da gremo ženske prečit Košuto. Naredile smo načrt, kamor je sodil zelo lahek nahrbtnik s skoraj nič pijače in hrane. To strategijo sva z Vlasto, s katero sva veliko plezali skupaj,

Gazile smo dolgo, zelo dolgo, ura je bila pozna, me pa grebena še niti zagledale nismo. Nazadnje smo si morale priznati, da ne bo šlo, da je preveč snega, da gora pač noče. Usedle smo se v sneg na nahrbtnike in potegnile ven svoje energetske zaloge. Vlasta tubo kondenziranega mleka in jaz tubo Apitrima. Maja pa, ki ni upoštevala najinih navodil, je potegnila ven ogromen sendvič. Res ogromen. Zaradi njenega sendviča in posledično težkega nahrbtnika bi se nam lahko tura na pol poti sfizila in še dobro, da smo obtičale že tu, v gozdu. Šele ko sva dobili vsaka svoj kos sendviča, so kritični pogledi izginili. O tem poskusu prečenja Košute pa Savenc, na srečo, ni napisal nič. ●

¹ Zoran Bešlin.

² Franci Savenc.

³ Maja Dolenc Novak.

⁴ Vlasta Kunaver.

Mateja Pate

Užitno – ali le užitnemu podobno?

Zastrupitve s strupenimi rastlinami

Za vsako bolezen rož'ca raste, je Kekcu razodela moč zdravilnih rastlin teta Pehta. Znameniti švicarski zdravnik Paracelsus iz 16. stoletja bi temu dodal, da je vsaka rož'ca lahko tudi strup, saj prav nič ni neškodljivo in samo odmerek loči zdravilo od strupa. S tem postulatoma je postavil temelje toksikologije kot znanstvene vede.

Rastline se že od pradavnine uporabljajo kot hrana in za preprečevanje ter zdravljenje najrazličnejših bolezni. Tudi danes so zdravilne rastline zelo priljubljene za samozdravljenje, morda zaradi vse pogostejšega sledenja vodilu nazaj k naravi, morda pa tudi zaradi sicer nepravilnega prepričanja, da so popolnoma varne, manj škodljive kot farmacevtski pripravki in da so brez neželenih učinkov. Po podatkih nekaterih raziskav naj bi v Sloveniji zdravilne rastline uporabljalo skoraj tri četrt prebivalcev. Med najpogostejše rastline iz domače lekarne se uvrščajo kamilica, borovnica, žajbelj, rman, poprova meta, šentjanževka, bezeg in lipa, na seznamu pa se znajdejo še šipek, ognjič, kopriva, ameriški slamnik in tavžentroža. Običajno po njih posegamo za blaženje težav s srcem in ožiljem, dihali in prebavili.

Kot vsako zdravilo pa imajo tudi zdravilne rastline tako terapevtske kot neželene učinke, ki so odvisni od odmerka. Terapevtski odmerek je tisti, pri katerem je terapevtski učinek že prisoten, neželeni učinek pa dovolj majhen, da ga lahko prenašamo. Pri večini

zdravilnih rastlin neželeni učinki niso zelo izraziti, se je pa dobro zavedati, da lahko nekatere uporabljamo le pod zdravniškim nadzorom, med drugim tudi zato, ker lahko vstopajo v medsebojno delovanje z zdravili, ki nam jih zdravnik predpiše na recept, in sicer tako, da povečajo ali zmanjšajo učinek zdravil ali pa povečujejo izražanje neželenih učinkov zdravil. Zdravilne rastline, ki najpogosteje vstopajo v interakcijo z zdravili, so baldrijan, česen, glog in šentjanževka. Neželeni učinki zdravilnih rastlin so lahko posledica prevelikih odmerkov in dolgotrajne uporabe, kontaminacije ali zamenjave rastline, neupoštevanja kontraindikacij ter že omenjene interakcije z zdravili. Pogostejši neželeni učinki se kažejo kot alergije, slabost, bruhanje, driska, bolečine v trebuhu, učinki na imunski sistem, srce, jetra in ledvice ter občutljivost kože na sončno svetlobo.

Zastrupitve zaradi zamenjav

Ključno za varno uporabo zdravilnih rastlin je seveda njihovo prepoznavanje, sicer se kaj hitro zgodi, da se v domačih zdravilnih pripravkih ali pa na našem krožniku znajde kakšna strupena zel. Osnovno pravilo je, da tistega, česar ne poznamo, ne nabiramo. Seveda tudi ne nabiramo zavarovanih rastlin in rastlin, ki rastejo na območjih, kjer je nabiranje prepovedano; v Triglavskem narodnem parku je denimo dovoljeno nabirati omejeno količino zelišč le v robnem – tretjem varstvenem območju parka. Flora Slovenije je dobro opisana; med približno 3000 vrstami divje rastočih rastlin je deklarirano strupenih približno tristo vrst, dejansko število pa je verjetno nekajkrat večje. Brez ustreznega znanja se vračanje nazaj k naravi lahko slabo konča.

Največjo nevarnost za zastrupitev po večini predstavljajo tiste strupene rastline, ki so podobne užitim divjim vrstam. Morda najbolj razširjen primer z resnimi posledicami za zdravje je zamenjava priljubljene spomladanske zelenjave čemaža (*Allium ursinum*) z njemu podobnimi strupenimi rastlinami pegastim kačnikom (*Arum maculatum*), jesenskim podleskom (*Colchicum autumnale*), šmarnico (*Con-*

Vsi deli volčje jagode so strupeni.

Foto Anka Rudolf

Navadna ciklama – lepa, a strupena.
Foto Oton Naglost

valaria majalis) in čmeriko (*Veratrum album*). Lahko se nam pripeti tudi, da borovnice zamenjamo za kopinščice (*Vaccinium uliginosum*) in modro kosteničje (*Lonicera caerulea*), saj pogosto rastejo skupaj v gorah. K sreči je strupenost obeh borovnicam podobnih plodov majhna, poleg tega so kopinščice zelo redke, jagode kosteničja pa zelo neprijetnega okusa. Z drnuljami – plodovi rumenega drenea (*Cornus mas*) – lahko zamenjamo plodove nekaterih drugih grmov z rdečimi jagodastimi plodovi.

Če nabiramo rastline za čaj ali sirup, je nevarnost zastrupitve manjša, saj je doziranje drugačno. Najnevarnejša bi bila zamenjava smrekovih vršičkov za vršičke tise (*Taxus baccata*), a je ta k sreči razmeroma redka. Različne mete lahko zamenjamo z zmerno strupenim polajem (*Mentha pulegium*), jagode črnega bezga (*Sambucus nigra*), ki so surove sicer tudi nekoliko strupene, pa z zmerno do malo strupenimi črnimi plodovi različnih grmov, kot so rdeči dren (*Cornus sanguinea*), krhlika in dobrovita (*Viburnum lantana*).

Strupene rastline imajo pogosto privlačno sočne jagode, ki so lahko pravi magnet za majhne otroke. Rdeče plodove razvijejo šmarnica, navadni volčin (*Daphne mezereum*), tisa, pegasti kačnik, navadni bljušč (*Tamus communis*), grenkoslad (*Solanum dulcamara*), navadna trdoleska (*Euonymus europaea*), puhastolistno kosteničevje (*Lonicera xylosteum*) in rdečejagodasti blušček (*Bryonia dioica*). Med rastline z rdečimi plodovi, katerih zaužitje nima pomembne sistemske toksičnosti, lahko pa povzroči gastrointestinalno simptomatiko, spadajo močvirska kačunka (*Calla palustris*), navadna brogovita (*Viburnum opulus*), planinsko kosteničevje (*Lonicera alpigena*), jerebika (*Sorbus acuparia*) in divji bezeg (*Sambucus racemosa*).

Lapuh je pogojno
užitna rastlina.
Vsebuje alkaloide,
katerih učinek se
pokaže šele po
dolgotrajnejšem
uživanju.
Foto Oton Naglost

Med rastlinami s črnimi plodovi nam lahko življenje zagrenijo volčja češnja (*Atropa belladonna*), lovorolistni volčin (*Daphne laureola*), smrdljivi bezeg (*Sambucus ebulus*), volčja jagoda (*Paris quadrifolia*), navadna črnoga (*Actaea spicata*), čistilna krhlika (*Rhamnus catharticus*), navadna krhlika (*Frangula alnus*), mnogocvetni salomonov pečat (*Polygonatum multiflorum*), dišeči salomonov pečat (*Polygonatum odoratum*), navadni bršljan (*Hedera helix*) in navadna kalina (*Ligustrum vulgare*).

Tisa, ki je v naših gozdovih sicer redka, je zelo strupeno drevo. Strupeni so vsi deli, razen ovoja semena in cvetnega prahu. Najbolj strupene so iglice.
Foto Oton Naglost

Čemaž (levo) je priljubljena in okusna spomladanska 'zelenjava'. Njegova zamenjava s strupenim jesenskim podleskom (desno) pa je lahko usodna.

Foto Oton Naglost (čemaž) in Mateja Pate (podlesek)

Zastrupitve zaradi napačnih prepričanj

Previdnost velja tudi pri uporabi pogojno užitnih rastlin, saj je v priročnikih njihova pogojna užitnost morda slabo predstavljena. Tako so gabez (*Symphytum officinale*), lapuh (*Tussilago farfara*) in repuh (*Petasites hybridus*) pogosto priporočena divja zelenjava, kljub temu da vsebujejo zelo nevarne alkaloidne, katerih učinek pa se sicer pokaže šele po dolgotrajnejšem uživanju. Podobno je s praprotni, pri katerih naj bi "užitni" najmlajši poganjki vsebovali največjo koncentracijo strupov. Tudi rastline, ki smo jih zaradi prijetno kiselkastega okusa radi grizljali kot otroci (kislice, zajčja deteljica), so zaradi velike vsebnosti oksalne kisline dokaj strupene. Ali pa strupena robinija (*Robinia pseudoacacia*), katere semena naj bi se uporabljala kot nadomestek fižola.

Zastrupitvam z rastlinami ne botruje nujno nevednost, temveč tudi slabe odločitve zaradi nepravilnih prepričanj (kot je prepričanje, da kar je naravno, ne more biti škodljivo) ter poenostavitev in posplošitev – recimo, da so vse rastline iz določene družine užitne, da določene rastline ni mogoče zamenjati z nobeno drugo ali da so določeno rastlino uporabljali že tisočletja pred nami. Dobro se je tudi zavedati, da so ob nekritični uporabi informacije, pridobljene na spletu, bistveno manj zanesljive od informacij, ki jih dobimo v strokovni literaturi.

Tudi živali na paši so dovzetne za zastrupitve z rastlinami. Da se tega zavedamo, je seveda pomembno predvsem s stališča zdravja živali, posredno pa tudi zdravja ljudi, saj se določene strupene snovi izločajo z mlekom prizadetih živali, ki zato ni primerno za prehrano ljudi. Pri domačih živalih so najpogostejše zastrupitve z jesenskim podleskom, orlovo praprotnjo, hrastom in preslicami. Do zastrupitev običajno pride, kadar živali nimajo na razpolago dovolj paše, sicer se strupenim rastlinam izogibajo.

Čemaž – ali kaj podobnega?

Zastrupitve s strupenimi rastlinami so v Sloveniji sicer redke. Najstniki in mladi odrasli se najpogosteje zastrupijo s halucinogenimi rastlinami, kot sta navadni kristavec (*Datura stramonium*) in volčja češnja. Pri starejših odraslih so zastrupitve v glavnem posledica zamenjave užitnih rastlin s strupenimi, najpogosteje čemaža z jesenskim podleskom, šmarnico in čmeriko. Med letoma 2000 in 2019 so v Univerzitetnem kliničnem centru Ljubljana ugotovili zastrupitev z jesenskim podleskom pri 16 osebah; za štiri je bilo zaužitje te rastline usodno. Strupen je alkaloid kolhicin, ki ga vsebujejo vsi deli rastline. Klinična slika zastrupitve poteka v več fazah. V dveh do dvanajstih urah po zastrupitvi se pojavijo slabost, bruhanje, bolečine v trebuhu in driska, ki je lahko krvava. Druga faza se začne 24 do 72 ur po zaužitju rastline kot sindrom motenega delovanja več organov – srca, jeter, ledvic, trebušne slinavke in pljuč. Zlasti ogrožene so osebe z boleznimi jeter. Če bolnik preživi prvi dve fazi zastrupitve, se po 4 do 5 dneh zaradi zavrnosti kostnega mozga zmanjšata število belih krvnih celic in ploščic, zato se poveča nevarnost za okužbe in krvavitve. Po dveh do treh tednih mu izpadejo lasje in dlake, ki v nekaj mesecih zrastejo nazaj, lahko pa ostanejo trajne posledice na živčevju. Zdravljenje je simptomatsko, protistrupa ni.

Zastrupitve s čmeriko so redkejšje, čeprav njeno koreniko občasno zamenjujejo s koreniko rumelega svišča ali košutnika (*Gentiana lutea*), iz katere pripravljajo žgano pijačo. Klinična slika zastrupitve poteka s slabostjo, bruhanjem, drisko, glavobolom, meglenim vidom, oslabeledostjo, srčni utrip se upočasni, krvni tlak pade, lahko se pojavi prehodna, kratkotrajna izguba zavesti. Potek zastrupitve je lahko hujši pri ljudeh z boleznimi srca.

Še redkejšje so zastrupitve z listi šmarnice, medtem ko je zastrupitev z njenimi plodovi več. Klinična slika vključuje pekočino v ustih, slabost, bruhanje, drisko, omotico in motnje srčnega ritma.

Tudi šmarnico (levo) in čmeriko (desna) lahko zamenjamo za čemaž.
Foto Oton Naglost (šmarnica) in Anka Rudolf (čmerika)

Strupeno lepe

Poleg v prispevku omenjenih rastlin bomo na pohodih po gorah srečali še nekatere, pri katerih se nam lahko oglasi alarm, pa čeprav jih ne bomo imeli na krožniku. Pri nekaterih, kot sta trilistna vetrnica (*Anemone trifolia*) ali navadna kalužnica (*Caltha palustris*), je dovolj le stik gole kože z rastlino, pa si že pridelamo rdečico, vnetje ali mehurje. Tudi ozko-listna preobjeda (*Aconitum angustifolium*), navadna ciklama (*Cyclamen purpurascens* subsp. *purpurascens*), dišeči volčin (*Daphne cneorum*) in navadna pogačica (*Trollius europaeus*) sodijo med strupene rastline; skupaj z Lobelovo (*Veratrum lobelianum*) in črno čmeriko (*Veratrum niger*), šmarnico in volčjo

jagodo si lahko vse v tem odstavku našete rastline ogledamo v alpskem botaničnem vrtu Juliana. Fotografije nekaterih strupenih rastlin pri nas pa so dostopne na spletni strani Centra za klinično toksikologijo in farmakologijo: http://ktf.si/toxi_kategorije/vse-kategorije/strupene-rastline/. 📍

Literatura

- Abazović M. (ur.): O pravilni in varni uporabi zdravil. Izdelki iz zdravilnih rastlin. 14. Dan slovenskih lekarn, 26. september 2018, Ljubljana, Slovensko farmacevtsko društvo. <https://www.sfd.si/wp-content/uploads/2021/06/o-pravilni-in-varni-uporabi-zdravil-izdelki-iz-zdravilnih-rastlin.pdf>.
- Brvar M. (ur.): Toksikologija 2014: zastrupitve s strupenimi rastlinami. Slovensko zdravniško društvo – Sekcija za klinično toksikologijo, Zbornik prispevkov. Ljubljana, 2014.
- Razinger G., Kozelj G., Gorjup V., Grenc D., Brvar M. (2021): Accidental poisoning with autumn crocus (*Colchicum autumnale*): a case series. *Clin Toxicol (Phila)*. 59(6):493–499.
- Nimis P.L., Praprotnik N., Kodele Krašna I. (2014): Spoznajmo 100 rastlin alpskega botaničnega vrta Juliana (Slovenija). Projekt Dryades, Trst. https://www.pms-lj.si/juliana/si/files/default/Juliana/Juliana%20vodniki/Juliana_Book_slo.pdf.

OSPREY POCO IN DAYLITE KIDS

Na voljo v trgovinah: Kibuba, Iglu Šport, Annapurna, Extreme Vital, Intersport, Hervis, Action Mama, Enduro, Elan

Anka Rudolf

Zakleta češkoslovaška odprava v Peru leta 1970

Plaz po potresu z gore Huascarán

Vandranje me je spet zaneslo na Češko, čeprav ta dežela ni kaj prida obdarjena z visokimi gorami. Čehi in Slovenci smo povezani še iz časa nekdanje skupne monarhije. Že takrat so se v domoljubnih glavah neavstrijskih članov, združenih pod črno-žolto zastavo, rojevale sanje o samostojnosti. Družila nas je misel, kako se rešiti avstro-ogrskih železnih spon. Plod takratnega sodelovanja je tudi mična tipična hiška češkega podeželja – kočna na spodnjih Ravneh pod ostenji Grintovca in Kočne.

V baznem taboru dan pred potresom, 30. 5. 1970
Arhiv Lide&Hory

Čehi so že v 19. stoletju pogosto obiskovali naše visokogorje. Njihov najvišji vrh v Krkonošah na meji s Poljsko je le 1603 metrov visoka Snežka. V toku stoletij so se ideje uresničile in danes imamo vsak svojo svobodno državo. Povezave, tudi planinske, pa so ostale, saj v naših Alpah pogosto srečujemo češko govoreče planince. Oni pač nimajo visokih gora, toda razvoj alpinizma jih kljub temu ni obšel. Z enako hitrimi koraki kot drugi so v drugi polovici dvajsetega stoletja plezali daljše in težje smeri. Doma največ plezajo po peščenjakovih stolpih, ki jih imajo v izobilju. Kljub zaprtosti in mračnosti režima po drugi svetovni vojni niso nič kaj zaostajali s prvo odpravo v gorstva izven Evrope.¹

¹ Leta 1964 je v Ande odšla prva jugoslovanska alpinistična odprava. Organizirali so jo akademci – člani alpinističnega odseka Akademskega planinskega društva Ljubljana.

Mladi ljudje, željni pustolovščine

Ideja o odpravi v tuja gorstva se je rodila v glavah mladih alpinistov konec šestdesetih let prejšnjega stoletja, v času praške pomladi, ko je politična togost začela za malenkost popuščati. Češkoslovaški plezalci so želeli zamenjati domače peščene skale za kaj bolj pustolovskega. Njihov cilj je bil priplezati na Mount McKinley oziroma Denali, s 6194 metri najvišjo goro Severne Amerike. Idejni vodja je bil Bohumil Nejedlo, imenovan Bogan. Pridobil je ne le potrebno podporo planinskega društva, temveč je s svojo idejo navdušil tudi sponzorje in številne prijatelje.

Predvideni člani odprave so se zavzeto pripravljali na zahtevni vzpon, med drugim so tudi tekli na smučeh. Tako se je v okolici Bedřichova leta 1968 rodila danes legendarna smučarska tekma Jizerská padesátka. To

je 50-kilometrski tek na smučeh po Jizerskih planinah nad Liberecem v severnem delu Češke. A odprave se je držala smola že vse od začetka. Ker je odpiranje takratne Čehoslovaške republike avgusta leta 1968 preprečil vdor sovjetskih čet in njenih zaveznikov, obisku ZDA politika ni bila več naklonjena. Sanje alpinistov so se razblinile. Na veliko srečo je oktobra 1969 na Češkoslovaškem potekal kongres Mednarodne planinske zveze UIAA, na katerem jim je uspelo vzpostaviti prijateljske odnose s Perujci. Decembra istega leta se je začela pisati zgodovina nove pustolovščine – ekspedicija v Peruijske Ande 1970. Njihov cilj je bila gora Huandoy, visoka 6395 metrov. Sestava odprave se je zaradi političnih preverjanj večkrat spremenila. Na koncu je ostalo šestnajst članov z najrazličnejšimi izkušnjami, od najboljših alpinistov do povprečnih. Velika večina je bila iz plezalske skupine TJ Lokomotiva Liberec,² nekaj pa iz Prage in Ústí nad Labem. Najizkušenejši med njimi je bil Slovak Ivan Bortel.

Končno svobodno v svet

Aprila leta 1970 se je na letalo v Pragi vkrcalo petnajst članov.³ Jiří Bolech iz Libereca ni smel zapustiti Češkoslovaške, češ da to "ni v interesu republike". Politično ustrahovanje in nepravilnost sta mu – kot se je izkazalo pet tednov pozneje – rešila življenje, a pojdemo po vrsti. Odprava je preko Dakarja in Santiaga de Chile brez težav pristala v Limi. Prvo razočaranje so doživeli, ko so ugotovili, da štiri tone opreme, ki so jo poslali s parnikom Hornbelt, še ni v Peruju. Skoraj dvotedensko čakanje so izkoristili za prepotrebno aklimatizacijo. Prtljaga, ki je končno prispela v Limo, se je med potjo dodobra osušila; izginilo ni le nekaj hrane, ampak tudi veliko obleke, opreme in spalne vreče. Alpinisti so morali v naglici nadomestiti ukradeno.

V drugem tednu maja so se končno preselili v bazni tabor ob čudovitem jezeru Llanganuco v Cordilleri Blanca na nadmorski višini 3850 metrov. Dva dni pozneje so postavili še en, višji tabor neposredno pod južno steno svojega sanjskega cilja, pod Huandoyem. Nato je odpravo doletela prva tragedija. Med rutinskim spustom je umrl njihov tehnično najbolj podkovan in izkušen član, Slovak Bortel. Zdrsnilo mu je na ozki poti pri prečkanju gorskega potoka. Padca v globino 30 metrov ni preživel.

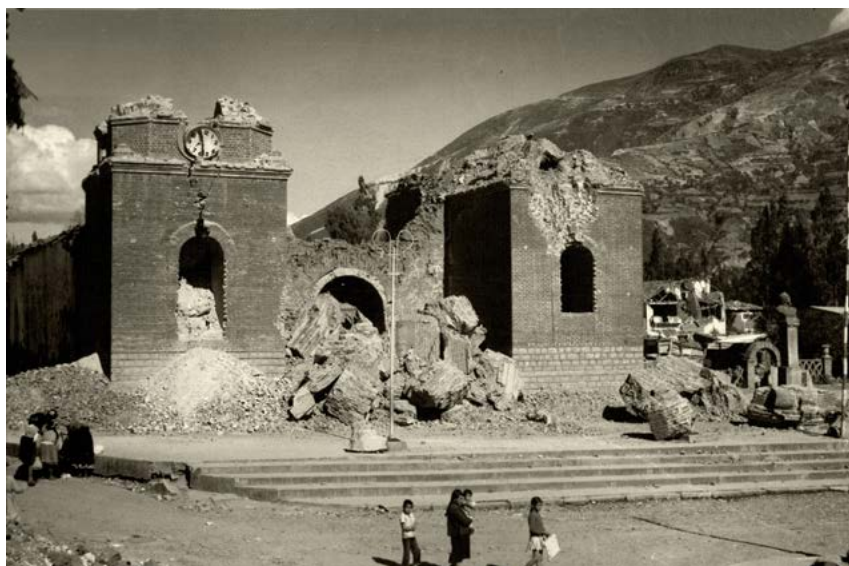
Dogodek je demoraliziral ostale udeležence. Poleg tega so morali poskrbeti tudi za njegov pogreb. Bortel je bil tisti, ki naj bi skupaj z Jarom Krebachom preplezal tehnično zahtevno smer v južni steni Huandoya in s tem uspehom v domovini upravičil odpravo. Brez

² Telovadno društvo Lokomotiva Liberec, prej Sokol, ki ga je komunistična oblast preimenovala.

³ Člani odprave: Ivan Bortel (27 let), Arnošt Černík (44 let), Milan Černý (26 let), Vilém Heckel (52 let), Jiří Jech (38 let), Valerián Karoušek (41 let), Jaroslav Krebach (24 let), Miloš Matras (37 let), Ladislav Mejstnar (34 let), Milan Náhlavský (26 let), Bohumil Nejedlo (38 let), Zdeněk Novotný (32 let), Jiří Rásil (34 let), Svatopluk Ulvr (32 let), Václav Urban (35 let).

Yungay pred potresom Arhiv Lide&Hory

Mestece Yungay po potresu Arhiv Lide&Hory

Ruševine v mestu Huaraz Arhiv Lide&Hory

Spomenik
češkoslovaškim
plezalcem
Arhiv Lide&Hory

vodje začrtanega vrha ni bilo mogoče doseči. Odločili so se za nadomestni cilj, vzpon na 6768 metrov visoki Huascarán. Na najvišjo perujsko goro se je bilo tehnično lažje povzpeti kot na prvotni cilj. Ponovno so se utaborili ob jezeru Llanganuco. Bazni tabor, kjer so taborili še vedno z mislimi na Huandoy, je zasedla japonska odprava, zato so si čehoslovaški alpinisti svoj prostor poiskali više na drugem mestu.

Takega konca si ne bi mogel zamisliti nihče

Bila je nedelja, 31. maja 1970. Člani odprave so se sredi popoldneva vrnili z aklimatizacijskih tur. Kuhali so, čistili in pregledovali opremo. Vreme je bilo kot nalašč za izlete v hribe. Nekaj Peružcev se je tega dne odpravilo tudi k jezeru Llanganuco. Prav oni so pozneje pripovedovali, kaj se je zgodilo malo pred polčetrto popoldne. Točno ob 15:23:31 po lokalnem času je območje prizadel uničujoč potres z magnitudo 7,9 po Richterjevi lestvici. Zrušil se je precejšen del severne strani gore Huascarán in sprožil plaz, v katerem je bilo po ocenah 80 milijonov kubičnih

metrov ledu, blata in kamenja. Plaz je s povprečno hitrostjo od 280 do 335 kilometrov na uro s skoraj kilometrsko širino v dolžini 18 kilometrov rušil pred seboj prav vse. Na svoji poti je zasul češkoslovaški tabor s štirinajstimi člani in čilskim prijateljem, alpinistom Pedrom Nuñezom. Japonce je katastrofa zgrešila le za las. Plaz je popolnoma izbrisal mesto Yungay, naselje Ranrahirca, nekaj manjših vasi in porušil tudi dele Huaraza. Končno število žrtev je bilo 67.000 mrtvih in 800.000 brezdomcev. To je bila največja naravna nesreča v Južni Ameriki, novica o njej se je kmalu razširila po vsem svetu. Družine češkoslovaških alpinistov so še nekaj dni po katastrofi upale v čudež, ki je bil dokončno ovržen 11. junija, ko so vse člane odprave razglasili za pogrešane.

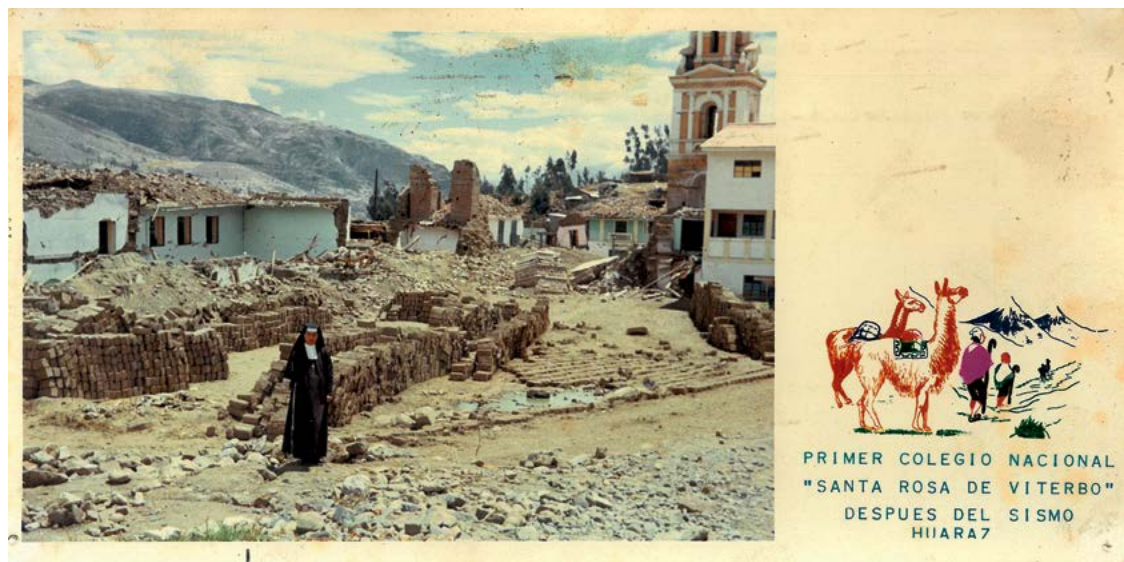
Pozabljeni ne bodo

Leta 2020, ob petdeseti obletnici tragičnega dogodka, ob jezeru Llanganuco ni manjkalo družinskih članov in prijateljev plezalcev. Na kraju nesreče je bila organizirana žalna slovesnost, postavili so jim spominsko obeležje. Predstavljen je bil dokumentarni film z naslovom *Fantje 1970*, ki ga je prav za to obletnico posnela odprava odličnih alpinistov z Marekom Holečkom in Radoslavom Grohom na čelu.

Pokojni člani odprave imajo v rodni Češki spominsko obeležje v Češkem rajju (*Český ráj*), kjer so na peščenih stolpih pridobivali svoje prve plezalne izkušnje, obeležji stojita tudi v bližini Bedřichova in v Pragi. Njim v spomin je bila smučarska tekma Jizerská padesátka preimenovana v Memorial Expedition Peru. Februarja 1970, v zimi pred odpravo, so se je udeležili prav vsi člani. Dirka postaja vse bolj priljubljena in udeležba že presega 8000 prijavljenih. Prvih petnajst startnih števil nikoli ne podelijo, ampak ostajajo rezervirane za preminule alpiniste.

Po besedah Mareka Holečka je bila perujska odprava leta 1970 simbol svobode za Češkoslovaško, svobode za mlade ljudi, ki bi naredili vse, da bi pretrgali pretesne režimske spono. Toda takrat sreča res ni bila na njihovi strani. ○

Mestece Yungay
po potresu
Arhiv Lide&Hory

Peuterey, velegreben Mont Blanca leta 1962

Spomin na obletnico

Mineva šestdeset let od prve slovenske ponovitve celotnega najdaljšega, zahtevnega in veličastnega montblanškega grebena Peuterey Intégral.

Začetki osvajanja grebena Peuterey segajo v leto 1893, ko so se z ledenika Brenva podali v vzhodno skalno ostenje vrha Aiguille Blanche, 4112 m, znameniti montblanški plezalci Paul Güssfeldt, Emile Rey, Christian Klucker in César Ollier. Z Aiguille Blanchea so vzpon nadaljevali na Col de Peuterey, navzgor po steni do vrha Grand Pilier d'Angla in po zahtevnem snežno-lednem grebenu z nakloni nad 50° na Mont Blanc de Courmayeur.

Zadnje probleme grebena Peuterey sta leta 1933 razrešila Renato Chabod in Aimé Grivel iz Courmaye-

urja. S tem je bil greben Peuterey dokončno v celoti preplezan od Aiguille Noirea preko Dames Anglaises, Aiguille Blanche, sedla Peuterey, Grand Pilier d'Angla, Mont Blanc de Courmayeurja, 4748 m, do vrha Mont Blanca, 4809 m.

Alpinist in pisec Erich Vanis je v svoji knjigi *Im steilen Eis: 50 Eiswände in den Alpen* (V strmih ledu: 50 lednih sten v Alpah) slikoviti klasični greben Peuterey uvrstil med 50 najpomembnejših smeri. Vanis v knjigi predstavlja visoke standarde plezanja in bogate opise svojih doživetij s popolnim dokumentiranjem.

Greben Peuterey
Foto Klemen Gričar

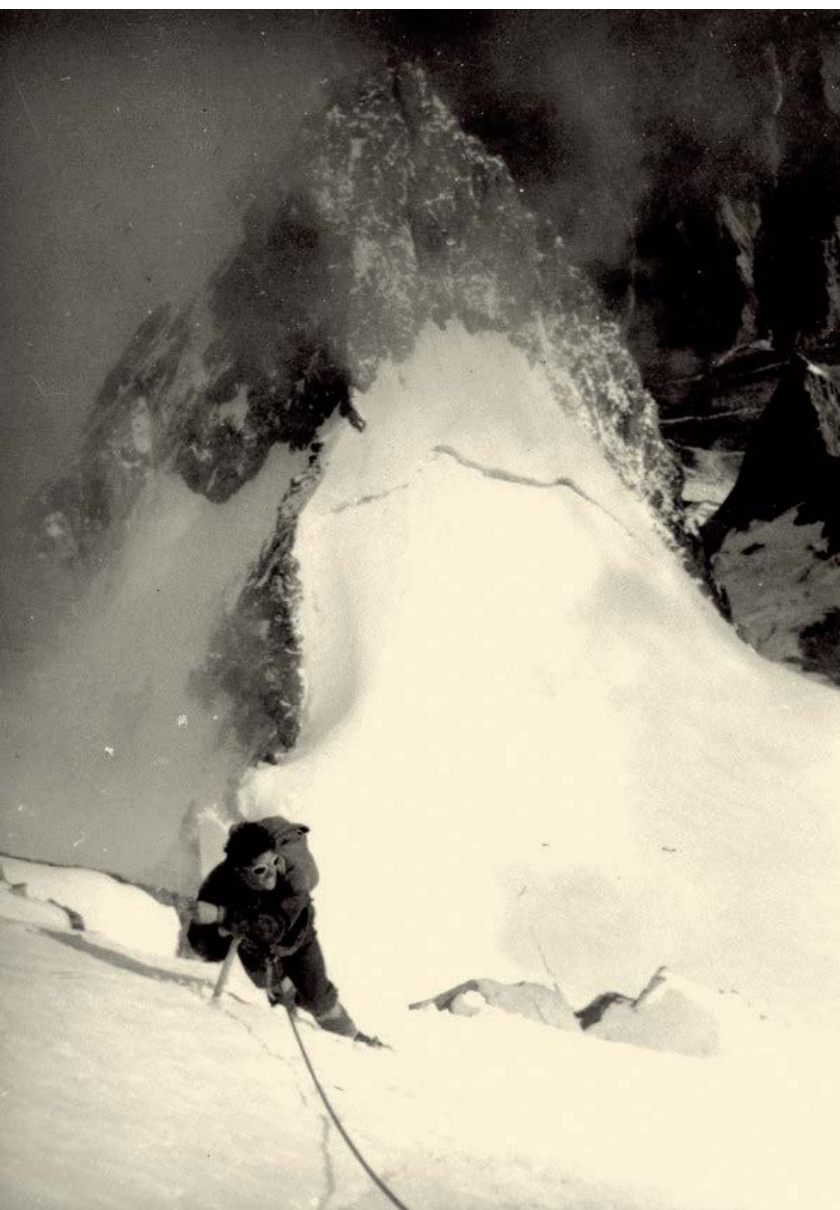

Aiguille Noire de Peuterey in Angleške dame z vzhoda
Arhiv Francija Ekarja

S Col de Peuterey na Pilier d'Angle
Arhiv Francija Ekarja

Na grebenu Peuterey Arhiv Francija Ekarja

In ravno v teh dokumentiranih opisih je velika vrednost izbranih vzponov.

Prečenje Peutereya je uvrščeno tudi med sto najboljših alpskih plezalnih smeri v knjigi Walterja Pauseja in Jürgena Winklerja *Im extremen Fels* (V ekstremnih stenah). Kot sta zapisala, je bila izbira plezalnih smeri skrbno premišljena, pri njej so sodelovali takrat izstopajoči izjemni plezalci, alpinistične avtoritete iz petih alpskih držav.

Prvi poizkus v južnem delu grebena na Aiguille Noire je že leta 1913 opravil Paul Preuss; uspelo mu je priti do prvega stolpa po vrsti, do Pointe Gamba. Po prvi svetovni vojni sta Münchencana Willo Welzenbach in Eugen Allwein prišla na naslednji stolp, pozneje poimenovan Welzenbach. V tretjem poskusu leta 1930 je naveza Karel Brendel in Hermann Schaller nadaljevala od Welzenbachovega stolpa čez dva še nepreplezana stolpa, priplezala na vrh Aiguille Noire in zaključila začeto delo predhodnikov, prvenstveno smer po znamenitem in zahtevnem južnem delu verige.

Avgusta 1944 so znani alpinisti Maurice Herzog, Gaston Rébuffat in Lionel Terray opravili prvenstveni vzpon v južnem delu grebena Aiguille Noire de Peuterey. Ocena težavnosti smeri je D/3/IV, do 60°; celoten greben so ocenili s TD+/3/5c/VI.

Peuterey, v Alpah greben vseh grebenov, smo od slovenskih alpinistov prvi preplezali Milan Valant, Tomaž Ažman, Srečo Travnik in Franci Ekar. Ponočili smo prečenje od Aiguille Noire do zadnjega, najvišjega vrha Mont Blanca. Težavnost V+, 55°, TD+, dolžina 4500 m, trajanje dva do štiri dni. Nekateri ple-

zalci navajajo za posamezne krajše odseke tudi višjo oceno, VI. stopnjo.

Za ta zahtevni alpinistični cilj smo se odločili tudi zaradi tega, ker ga Slovenci še niso prečili. Milana Valanta so navdušile tri legende tedanjega klasičnega jeseniškega alpinizma Janez Krušič, Uroš Zupancič in Rado Hočevar.

Ko smo z Aiguille Noire priplezali do Angleških dam, za katerimi je na ostenje Aiguille Blanche "prilepljen" zračni bivač Piero Craveri, se je v večernih urah razbesnel snežni vihar, ki je trajal še ves naslednji dan. V sredo, 7. avgusta, smo zgodaj zjutraj zapustili bivač in v sveže zasneženih strminah uspeli priplezati do širitisočaka Aiguille Blanche, 4112 m. Plezanje in spuščanje po vrvi v mogočnem Peutereyu v nam je uspelo dokončati 8. avgusta 1962 pozno ponoči, in to kljub novozapadlemu snegu in zahtevni težavnosti stopnji.

Nato nas je čakal še drugi, južni del grebena. Naveza Milan Valant, Tomaž Ažman in Franci Ekar je (žal brez Sreča Travnika, ki je zaradi ozeblin ostal v dolini) kljub pomanjkanju in iztrošeni alpinistični opremi v nedeljo, 12. avgusta 1962, vstopila v zahtevno smer po grebenu Aiguille Noire. Rahlo zaskrbljeni smo se spomnili opozorila znanega Münchenskega alpinista Hermana Froiddla: "Ta ekstremni granitni greben je v viharnem vremenu neusmiljen."

Po prvih raztežajih četrte stopnje smo nad stolpom Pointe Gamba zaplezali v *petico* in zaradi nekam počasnega plezanja začeli razmišljati o vrnitvi. Toda ocenili smo, da bi bil povratek pretežak in tvegan. Spomnili smo se tudi zapisanega opozorila, da gre za "greben brez vrnitve".

Kljub zahtevni orientaciji, težavnosti pete stopnje (francoska ocena), pomanjkljive osebne in tehnične opreme smo pod večer priplezali na vrh stolpa Welzenbach, 3355 m. Brez spalnih vreč smo bivakirali pod milim nebom.

V zgodnjih jutranjih urah smo nadaljevali že močno utrujeni. Težavnost ni popustila, nasprotno, prešla je v šesto stopnjo. Pozno popoldne smo premagali velikopotezno smer čez zadnja dva grebenska stolpa, Pointe Brendel, 3586 m, in Pointe Bich, 3753 m, se

Cepin ašenbrener izpred prve svetovne vojne
Arhiv Francija Ekarja

Gorenjski alpinisti Tomaž Ažman, Franci Ekar, Milan Valant in Srečo Travnik pred bivačom Craveri med prvo slovensko ponovitvijo prečenja grebena Peuterey Arhiv Francija Ekarja

Tomaž Ažman in Franci Ekar na vrhu Aiguille Noire
Arhiv Francija Ekarja

povzpeli še na znameniti vrh Aiguille Noire, 3773 m, in dosegli zastavljeni cilj.

Pod vrhom, že na vzhodni strani grebena, smo morali zaradi noči ponovno bivakirati. Grebenski spust v dolino Val Vény je bil zahteven tudi zaradi naše hude izčrpanosti. Vendar smo bili notranje zadovoljni, ponosni, da nam je uspelo opraviti dve prvi slovenski alpski ponovitvi v Zahodnih Alpah. Obenem smo tudi vedeli, da je to alpinistično dejanje dobro tudi za afirmacijo in razpoznavnost slovenskega alpinizma. Celotni greben Peuterey smo preplezali tudi s pomočjo izjemne sreče.

Marjan Keršič - Belač je v časopisu *Polet* zapisal: "Kombinirani navezi najboljših plezalcev iz Kranja in Jesenic je uspelo preplezati skrajno zahtevni greben Peuterey, za kar gotovo zaslužijo vse priznanje." Na naslovnici je Belač v svojem članku posebej za ta dosežek leta 1962 z velikimi črkami zapisal: "Naši alpinisti v areni mednarodnega alpinizma." ●

Vid Legradić

Samota, ki to ni

Družba v Gamsovem skretu

Gamsov skret je plitva in pokončna ledeniška krnica na južni strani Kamniško-Savinjskih Alp. Čeznjo vodi neoznačena pot na Velike pode pod Skuto. Na sredini je ločen s skalno polico, ki s svojo izpostavljenostjo od napredovanja odvrne marsikaterega planinca. Zaradi manka množic je to brezpotje pravi bombonček za ljubitelje gora.

*Klopca in odprtina v sviščev dom pod njo; v ozadju vrh Štruce.
Foto Vid Legradić*

Skret obiščem vsaj enkrat letno. Brez družbe in kolektivne tekme proti cilju se glava spočije, um pa užije gorski mir. Ob pogledu na zglajene stene si lahko predstavljam ledeniške jezike, ki so nekoč segali v dolino. Ob odsotnosti markacij se mi ponuja podoba divjine iz časa, ko v te kraje človek še ni zašel. Veliko podrobnosti je bolje zaznavnih, če je človek sam. To razmišljam vsakokrat, ko krenem s poti na Kokrsko sedlo desno na lovsko pot, ki me vodi do izteka Malega hudega grabna in naprej v oster desni ovinek.

In vendar me prav tam, nad hudourniški nanosi, s svojim nezgrešljivim glasom pozdravi gams. Nekaj trenutkov se gledava, nato pa prestrašen izgine za poševnimi macesni. V mislih mu zaželim dobro jutro in po nekaj nadaljnjih korakih skoraj stopim na močeradi parček, ki si je za zmenek izbral utor mokre skale. Počepnem, si ju ogledam in v mislih razmišljam o samici, vedoč, da bo svojega edinega mladiča v sebi nosila kar tri leta. Tako dolg je namreč čas brejosti planinskih močeradov, katerih mladiči so ob rojstvu že popolnoma razviti.

Z umikom dreves kamenju se lovsko pot izgubi. Takrat pred seboj že zagledam zloglasno skalno polico, čez katero v bolj mokrih mesecih estetsko pada slap. Najbolje je slediti strugi, ki vodi do njega, saj se da po napolavljenih skalah vzpeti kot po stopnicah. Tam nekje, malček levo od slapa se začne plezalni del običajnega prečenja Skreta. To je moja smer. Ko te kraje obiščejo pravi plezalci, pred slapom zavijejo še bolj levo, na prostran travnik, ki se razteza pod steno 2100 metrov visokega Kogla. Ta manj znan vrh ponuja v svoji južni steni stabilno skalo in odlično plezanje.

Pogled mi s stene preusmeri šest rogatih pojav, ki med cveticami počivajo tik pod njo. Kozorogi, ogromen samec s svojo čredico. Za "ogled" teh živali se običajno odpravimo na Bovški Gamsovec ali planino Pecol, splošno manj pa je znano, da jih najdemo tudi v Kamniško-Savinjskih Alpah. Tako kot v Julijce so jih tudi nad dolino Kamniške Bistrice ponovno naselili. Na njihovo srečo človeka srčni križ – hrustančna tvorba v kozorogovih srcih, ki naj bi varovala pred nevarnostmi – ne zanima več. Ker sem velikokrat na tistih koncih, vem, da se šesterica seli navzgor do Podov pod Skuto, navzdol v Žmavcarje, pozimi pa si poiščejo zatočišče v gozdovih vse do Kamniškega

*Črna močerada na zmenku
Foto Vid Legradić*

Dedca. Pravi pravcati premiki divjih živali. Ob ogledu majhne črede se sprašujem, koliko jih je tam okoli še ostalo. Lepo bi bilo, da bi še dolgo krasili Grintovce. Pozdravim jih in se vzpnem čez zloglasni skalni skok. Vstop v desetmetersko steno je nekoliko težje najti, a ko se najde, je poplezavanje pravi užitek. Dobri oprimki kmalu pripeljejo do nekoliko daljše in izpostavljene stene, čez katero vodi jeklenica. Ta je edina, ki v smislu človeškega posega "razdeviči" Gamsov skret. Pri vzponu niti ni preveč potrebna, pri sestopu pa dobrodošla. Zahtevnejši del zaključim na travniku, ob robu katerega stoji čudovita klopca z napisom: "Poglej in se nasmej." In res se začnem smejati. Ne zaradi tega, ker so pogledi tako lepi. Že res, da se proti jugu vidi vse do Snežnika, na severu pa stojita lepotici Štruca in Skuta. Nasmeš na obraz mi nariše svizec, ki me sumničavo gleda iz svoje votline, izkopane natančno pod sediščem klopce. "Odlično verando imaš," mu polaskam in se usedem nanjo. Odgriznem del jabolka, ga postavim med svoje noge in v tišini negibno čakam. Vem,

Nenavaden živelj. Morda kdo ve, katera živalca je to?
Foto Vid Legradič

da so svizci izbirčni. Jedo le cvetove rastlin. Ni minilo dolgo, ko je moj novi družabnik pomolil svoj nos iz luknje in si privoščil ponujeno malico. Za nekaj trenutkov sva skupaj občudovala razgled. Svizec izpod klopce in jaz. Kaj takega!

Nad klopco strmina popusti. Pojavijo se vrtače in trava se začne umikati kraškemu svetu podov. Tukaj je gamsov na pretek. Parček se pase na moji levi, na bližnjem melišču pod Velikim Grebenom, jih je še nekaj. Njihove vajeti, črne črte čez obraz, se razločijo že na daleč. Plaha narava teh živali mi ne dovoli, da bi se jim približal. Zato se zadovoljnim z opazovanjem čmrcljev in žuželk, ki letajo, pojejo in se igrajo med skalami. Oko mi pritegne majhna kosmata mokrica, ki se nastavlja toploti sončnih žarkov. Kakšen insekt bi to lahko bil? Sprva sem jezen, ker ga kot ljubitelj narave ne znam poimenovati, a se kmalu pomirim sam s seboj. Tudi Sokrat je nekoč dejal: "Vem, da nič ne vem." Naj nekatere skrivnosti ostanejo skrite. V tem je čar.

Naključno vijuganje med skalnimi monoliti me končno pripelje do markirane planinske poti Kokrško sedlo–Kamniško sedlo. Na tej točki se Gamsov skret konča. Odločim se, da vanj pogledam še zviška, z vrha Kogla. Do tam je manj kot trideset minut hoda. Preskočim nekaj skalnih raz in pazim, da mi kje ne spodrsne. Markacije se še enkrat izgubijo, a vrh je viden že od daleč. Škraplje me povedejo do kupa kamnov, ki označujejo vrh. Za njimi je prepad, ki se pne nad mojo pravkar prehojeno krnico. Plezalna stena je zdaj natančno pod mano in se nastavlja soncu. Poiščem si udobno travno zaplato in si iz folije začnem odvijati sendvič.

"Ar-ar, ka-ka-ka," zaslišim za svojim hrbtom. Obrnem se in gledam med skale. Prav nič ni opaziti. In nato spet enak zvok. Ta me obrne v pravo smer. Tam je belka, snežni jereb. Zaradi pozne pomladi je že izgubila del svojega belega perja in se v popolnosti zilila z rjavimi travami in svetlim apnencem. Morda je imela v bližini gnezdo. Ker je ogrožena, sem jo pustil na miru, hvaležen, da sem jo videl. Malice ni bilo več, zato sem obrnil prazno folijo, da so drobtine padle na tla. To sem se navadil delati že pred časom. Malo za šalo in malo zares. Na tak način se odkupim mravljam, ker vem, da jih na vsakem vzponu nezavedno nič koliko pohodim. Tako vsaj malo poravnam svoj dolg, pa še zabavno jih je gledati, ko se mučijo s prenašanjem večjih drobtin.

Za konec se še enkrat nagnem čez Koglovo steno. Tam doli v travi, kakšnih tristo metrov niže še zmeraj ležijo kozorogi. Nad njimi se pasejo gamsi. Od zgoraj jih vidim več, vsaj deset. Belka se potika nekje za mojim hrbtom, nad mano se v vzgorniku prepirata ujeta in krokar. Presenečen ugotovim, da čeprav ni živega človeka na spregled, sploh nisem sam. Prišel sem na le obisk v košček divjine, ki prekipava od množice življenj. To je njihov dom, jaz pa sem le obiskovalec. Ugotovitev, ki me sili k razmisleku ...

Kozorog pod steno
Kogla
Foto Vid Legradič

Zdenka Mihelič

Koča na Loki pod Raduho, 1534 m, v Kamniško-Savinjskih Alpah je koča II. kategorije. Foto Zdenka Mihelič

Višje cene nočitev in oskrbe

Priporočene najvišje cene nočitev in hrane v kočah

Slovenska planinska društva upravljajo 179 planinskih koč, zavetišč in bivakov, med njimi je 161 takih, ki ponujajo prenočišče in planinsko hrano. Na letošnjem zboru gospodarjev so sprejeli višje priporočene cene nočitev in osnovne hrane, to so najvišje cene, ki jih lahko zaračunajo v planinskih kočah. Upravni odbor PZS je na marčni seji cene tudi potrdil.

Kot pravi strokovni sodelavec PZS Dušan Prašnikar, je bil "dvig cen predlagan, ker so se v zadnjih mesecih izjemno povečale cene surovin, materialov in tudi storitev. Tako je ta dvig zgolj prilagoditev."

Vse cene so priporočene najvišje cene nočitev, lahko so nižje, a višje ne smejo biti. Višina članskega popusta v kočah je točno določena in je obvezna. Na ležiščih v sobah koč I. kategorije znaša popust 30 odstotkov, na skupnih ležiščih koč I. kategorije in na vseh ležiščih (v sobah in na skupnih ležiščih) v kočah II. in III. kategorije pa znaša 50 odstotkov. Pozimi se lahko obračuna dodatek za ogrevanje do največ 2,50 evra na nočitev. V kočah III. kategorije, to so predvsem nižje ležeče kočice, cene prenočevanja upravljavci oblikujejo samostojno, obvezno pa morajo upoštevati 50-odstotni članski popust.

V cene spanja ni vključena uporaba posteljnine, ki pa je pri prenočevanju obvezna, najem posteljnine določi upravljavec kočice in mora biti objavljena na ceniku. PZS priporoča uporabo lastne posteljnine.

Za prenočevanje z lastno posteljino v kočah III. kategorije morajo upravljavci koč obračunati popust v minimalnem znesku en evro.

Najvišje cene in popusti pri spanju

V kočah I. kategorije je v sobah z dvema posteljama zdaj priporočena cena na ležišče s 30-odstotnim popustom 23 evrov za člane (33 evrov za nečlane), kar je povišanje za 3,05 evra pri članih in 4,50 evra za nečlane. V sobah s tremi do šestimi posteljami je priporočena cena na ležišče s 30-odstotnim popustom 21 evrov za člane (30 evrov za nečlane). Na skupnih ležiščih s sedmimi do dvanajstimi posteljami je nova cena za člane 13 evrov (26 evrov za nečlane) na ležišče, na skupnih ležiščih z več kot dvanajstimi posteljami pa 11 evrov (za nečlane 22 evrov). Med kočice I. kategorije spadajo kočice v visokogorju, do katerih je najmanj uro hoje, oprema in hrana sta preprosti, take so na primer Cojzova koča na Kokrskem sedlu, Češka koča na Spodnjih Ravneh, Frischaufov dom

Priporočene najvišje cene prenočevanja	Koče I. kategorije			Koče II. kategorije		
	osnovna cena (€)	popust (%)	članska cena (€)	osnovna cena (€)	popust (%)	članska cena (€)
soba (2 postelji)	33,00	30	23,00	26,00	50	13,00
soba (3–6 postelji)	30,00	30	21,00	22,00	50	11,00
skupna ležišča (7–12 postelji)	26,00	50	13,00	20,00	50	10,00
skupna ležišča (nad 12 postelji)	22,00	50	11,00	18,00	50	9,00

Priporočene najvišje cene osnovne hrane in pijače	Koče I. kategorije	Koče II. kategorije
enolončnica z mesom	8,00 EUR	7,00 EUR
čaj 0,25 l	2,00 EUR	1,80 EUR
voda 1,5 l (plastenka)	5,00 EUR	3,00 EUR

na Okrešlju in Kranjska koča na Ledinah, Dom na Komni, vse koče v okolici Triglava, Koča na Planini pri Jezeru, Koča pod Bogatinom, Gomiščkovo zavetišče na Krnu, Krekova koča na Ratitovcu, Koča Draga Karolina na Velikem Snežniku, Koča na Kriški gori, Roblekov dom na Begunjšci itd.

V kočah II. kategorije, kot so na primer Aljažev dom v Vratih, Blejska koča na Lipanci, Dom dr. Klementa Juga v Lepeni, domovi na Kofcah, Lubniku, Menini planini, Zelenici, Peci in Smrekovcu, Koča v Krnici, koče na Vršiču in pod njim, še vedno velja 50-odstotni popust pri prenočevanju tako v sobah kot na skupnih ležiščih ne glede na število ležišč. V sobah z dvema posteljama je od letos priporočena najvišja cena na ležišče 13 evrov za člane (26 evrov za nečlane), v sobah s tremi do šestimi posteljami 11 evrov za člane (22 evrov za nečlane), na skupnih ležiščih s sedmimi do dvanajstimi posteljami je cena na ležišče 10 evrov (20 evrov za nečlane), na skupnih ležiščih z več kot dvanajstimi posteljami pa je nova cena za člane 9 evrov (za nečlane 18 evrov) na ležišče.

Za družine še vedno velja ugodnost, da imajo v vseh kočah ob nočitvi dveh odraslih oseb otroci do sedmega leta starosti nočitev brezplačno; enako so do brezplačnega prenočevanja upravičeni gorski reševalci in markacisti na akciji. PZS planinskim društvom priporoča, da brezplačno prenočevanje na skupnih ležiščih omogočijo tudi registriranim vodnikom PZS in mentorjem planinskih skupin, ki vodijo organizirane planinske skupine z vsaj osmimi udeleženci. Zadnji predlog je odličen za koče ob lahkih planinskih poteh, saj to zdrži priporočila Vodniške komisije (VK) PZS, ki določa največje priporočeno število vodenih na vodnika PZS. V kočah, do katerih vodijo zahtevne in/ali zelo zahtevne planinske poti, pa ta predlog ni v redu, saj je največje priporočeno število vodenih na vodnika PZS mnogo manjše. Tako bi bilo smiselno, da bi PZS podala priporočilo in pri tem upoštevala normative za vodenje VK PZS.

Cene osnovne oskrbe

Pri prehrani PZS določa le cene osnovne oskrbe, to je enolončnice z mesom, čaja in vode v veliki plastenki (1,5 litra). Priporočena najvišja cena enolončnica z mesom bo v kočah I. kategorije 8 evrov (kar je od

dosedanje cene višje za 1,2 evra oz. 17 odstotkov), v kočah II. kategorije pa 7 evrov (kar je višje za 1,7 evra oz. 32 odstotkov). Za čaj bo treba v kočah I. kategorije (predvsem visokogorskih kočah) odšteti 2 evra (kar je višje za 11 odstotkov), v kočah II. kategorije pa 1,8 evra (višje za 20 odstotkov). Za vodo v liter in pol veliki plastenki v kočah I. kategorije zdaj cena znaša 5 evrov (povišanje za 13,6 odstotka), v kočah II. kategorije pa 3 evre (povišanje za 20 odstotkov). Koče (I. in II. kategorije) lahko ponudijo te dobrine tudi po nižjih cenah, cene ostalih priboljškov v obliki hrane ali pijače pa določajo same. V mnogih kočah vode v plastenki 1,5 litra pogosto sploh ni mogoče dobiti, ampak samo pollitrške, cene zanje torej določajo koče same – in mnogokrat so cene ekstremno visoke. Cene v planinskih kočah III. kategorije niso del priporočil in so oblikovane prosto. PZS ob prenočevanju v planinski koči svetuje koriščenje polpenziona oz. nočitve z zajtrkom. Obiskovalcem, ki pri mizi v koči uživajo lastno hrano ter hrane ali pijače v koči ne naročijo, lahko koča zaračuna strošek pogrinjka enega evra na osebo (ne velja za predšolske in osnovnošolske otroke).

Turistična in promocijska taksa

Obe taksi sta definirani z Zakonom o spodbujanju razvoja turizma. Turistična taksa je, pravi ta zakon, pristojbina za prenočevanje, ki jo zavezanci plačajo kot nadomestilo za določene storitve in ugodnosti, ki so jim na voljo na turističnem območju in se jim ob vsakokratnem koriščenju ne zaračunajo posebej; promocijska taksa pa je pristojbina, ki je namenjena za načrtovanje in izvajanje trženja ter promocijo celovite turistične ponudbe Slovenije. Posamezna občina, v kateri stoji planinska koča, določi turistično takso v znesku do 2,5 evra. Promocijska taksa pa znaša 25 odstotkov zneska obračunane turistične takse. Občina lahko s svojim predpisom določi osebe, ki so v celoti ali delno oproščene plačila turistične takse. Tako so na primer otroci in mladi med 7. in 18. letom starosti upravičeni do plačila polovične turistične in promocijske takse. ●

Več o priporočenih najvišjih cenah nočitev, osnovne hrane in pijače ter o taksah najdete na spletni povezavi <https://www.pzs.si/vsebinska.php?pid=17>.

Veronika
Hladnik Zakotnik¹

Ko zapiha preko grebenov in dolin

Kakšni vetrovi pihajo pod Triglavom

Brezvetrje, sapica, šibak, zmeren in močan veter, nato še vihar in orkan. Nekako tako bi lahko stopnjevali vetrovnost – hitrost vetra. Po nižinah smo vajeni prvih treh, v hribih pa je veter pogosto zmeren, tudi močan. Če bi govorili le o smereh vetra, bi omenjali jugo, burjo, fen ter druge vetrove, ki jih poimenujemo glede na smer neba, iz katere pihajo.

Mogočni Triglav
Foto Oton Naglost

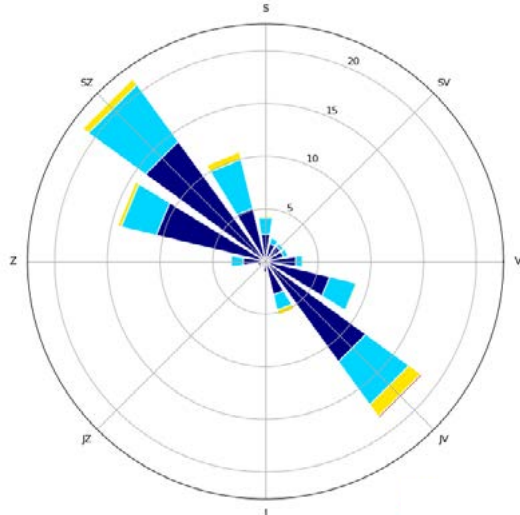
V preteklih prispevkih smo že omenili, da zaradi Alp ob tipičnih vremenskih situacijah nad večjim delom Slovenije najpogosteje pihajo vetrovi dveh smeri, in sicer jugozahodni vetrovi (vetrovi, ki pihajo iz jugozahoda proti severovzhodu) ter severovzhodni vetrovi (ki pihajo iz severovzhoda proti jugozahodu). Prvi prinašajo našim krajem iznad morja toplejši in bolj vlažen zrak, drugi pa hladnejši in bolj suh zrak iznad celine. A zaradi same orografije je ob tipičnih vremenskih situacijah smer vetra lahko tudi nekoliko drugačna. Veter lahko med potovanjem po dolinah ali sedlih spremeni prevladujočo smer, ki je zato na nekaterih mestih drugačna kot v okolici. V hribih (pa tudi v dolinah) zato na smer vetrov vpliva slemenitev vrhov oziroma grebenov.

Prevladujoče smeri vetrov na določenem območju lahko razberemo iz tako imenovane vetrovne rože ali rože vetrov. Za nami je vetrovna zima, pogosto so pihali vetrovi severnih smeri, ti so k nam prinašali precej suh zrak, padavin pa je bilo zelo malo. Je to zgolj slučaj ali je to običajno v zimskih mesecih? Dotaknimo se tokrat kar konkretno vetra na Kredarici, njegovih značilnih sunkov in smeri, pa ne samo pozimi, temveč zaradi primerjave tudi v drugih letnih časih. So najpogostejše smeri in hitrosti kako posebne? Poglejmo na primer, kakšni vetrovi so v zadnjih petih letih pihali na Kredarici v vsakem od letnih časov. Kakšne so bile hitrosti, ki jih je veter dosegal v sunkih (sunek vetra določimo kot trisekundno povprečno hitrost vetra), in katere so bile prevladujoče smeri? Osnovna enota za veter je v meteorologiji sicer meter na sekundo (m/s), a ker si ljudje bolje predstavljamo hitrost v kilometrih na uro (km/h), smo podatke v vetrovnih rožah prikazali v km/h. Pretvornik med enotama je $1 \text{ m/s} = 3,6 \text{ km/h}$. Meritve vetra pa se po standardu izvajajo na višini 10 m nad tlemi.

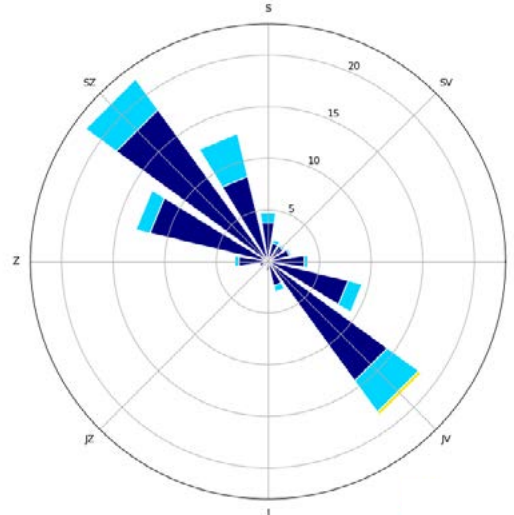
Pogled na vetrovne rože je zgovoren. V vseh letnih časih sta na Kredarici prevladujoči smeri iz severozahoda (SZ) in jugovzhoda (JV). Po smeri vetra pa izstopa zima. V zadnjih petih letih je pozimi prevla-

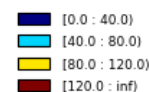
Vetrovna roža smeri in hitrosti sunkov vetra za 5-letno obdobje na Kredarici jeseni.

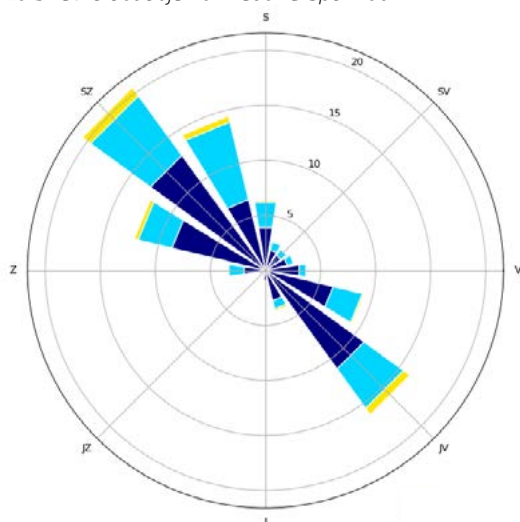
Vetrovna roža smeri in hitrosti sunkov vetra za 5-letno obdobje na Kredarici poleti.

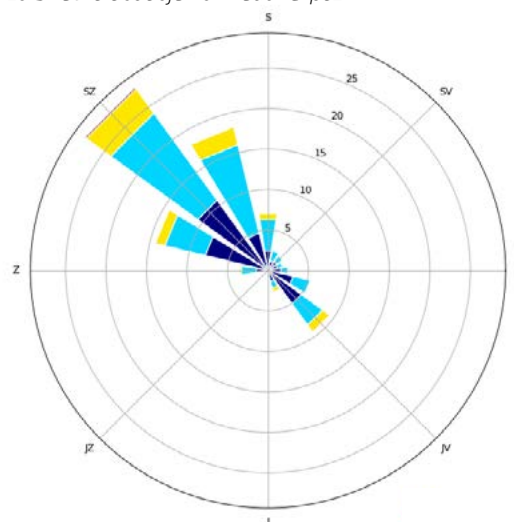
Vsak krog predstavlja 5 % podatkov, ki pripadajo določeni smeri vetra. Barve prikazujejo hitrost sunkov vetra v km/h. Smer vetra je določena glede na to, iz katere smeri veter piha. Na primer SZ pomeni, da veter piha iz severozahoda proti jugovzhodu.

Vetrovna roža smeri in hitrosti sunkov vetra za 5-letno obdobje na Kredarici spomladi.

Vetrovna roža smeri in hitrosti sunkov vetra za 5-letno obdobje na Kredarici pozimi.

dovala severozahodna smer vetra, te je bilo okoli 5 % več kot v ostalih letnih časih. Jugovzhodne smeri vetra pa je bilo pozimi le za vzorec – okoli 10 % manj kot v ostalih letnih časih. Pa hitrosti sunkov? Tudi te so bile največje pozimi. Glavnina sunkov je imela hitrosti med 40 in 80 km/h. Iz severozahodne smeri jih je bilo pozimi okoli 5 % takih, ki so presegali hitrosti 80 km/h. Poleti pa je bilo ravno nasprotno – sunkov s hitrostjo, večjo od 80 km/h, je bilo le za vzorec. Tudi nasploh so bili poleti vetrovi na Kredarici šibkejši kot v ostalih letnih časih. Prevladovali so vetrovi s hitrostjo sunkov do 40 km/h. To sicer ne pomeni, da ob nevihtah ne zapihajo močni nevihtni piši, le da so ti kratkotrajnejši in se pojavljajo manj pogosto, niso pa zato nič manj nevarni, saj nas lahko presenetijo nepripravljene ravno na izpostavljenih in prepadnih mestih. Če predpostavimo, da so podobne razmere vsaj glede sunkov vetra tudi drugod v visokogorju, je zaradi varnosti gotovo primernejši obisk hribov v toplejši polovici leta, saj pozimi v visokogorju naletimo na sneg, nizke temperature, na močnejši veter, ki občutek mraza še poveča.

Ob odhodu v hribe vedno preverimo vremensko napoved, ne glede na letni čas. Pozimi posebno pozornost namenimo nevarnosti snežnih plazov, predvsem v hladnejši polovici leta tudi megli, v toplejši polovici leta nevihtam, vse leto pa močnemu vetru. Zakaj vetru? Močnemu vetru se želimo izogniti predvsem, kadar hodimo po izpostavljenih grebenih, pa tudi kadar se gibamo po gozdovih, kjer lahko močan veter lomi veje in podira drevesa, ki nas lahko poškodujejo ali pa samo padejo na našo pot, zaradi česar je napredovanje oteženo ali se moramo celo odpraviti nazaj. Ob odhodu z avtom proti domu lahko naletimo na padlo drevje in veje. V takem primeru si pomagamo z motorno žago, če jo le imamo s seboj v prtljžniku, in seveda, če znamo tudi rokovati z njo. Pozimi ne smemo pozabiti tudi na lastnost (močnega) vetra, da ta prenaša sneg, pri čemer se vidljivost izjemno zmanjša (vejavica), poleg tega tvori snežne nanose. In prav na spihanih mestih je povečana verjetnost za nastanek ledenih plasti. Pod snežnimi nanosi so pa lahko zakrite kakšne druge pasti, ki jih skrivajo naše gore. ●

Nesreče v gorah v letu 2021

Ko megla prepreči reševanje s helikopterjem.
Foto Gabrijel Rožič

Pojav novega virusa, ki se je razširil po celem svetu, se je odrazil tudi pri obisku gora in s tem vplival na število nesreč. Nekoliko umirjeno leto 2020 s 485 posredovanji gorskih reševalcev je bilo kot zatišje pred viharjem v naslednjem letu.

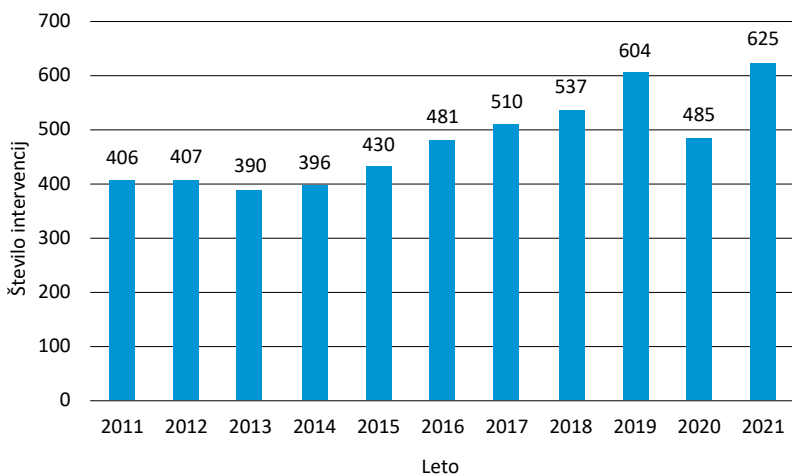
¹ Komisija za informiranje in analize, Gorska reševalna zveza Slovenije.

Po delni omejitvi sprva zelo strogih ukrepov je spet prišlo do odprtja meje. Zaradi tega dejstva ter zaradi uvrstitve Slovenije med zelo zaželeno turistične cilje je prišlo do ponovnega obleganja gora, kar smo občutili tudi gorski reševalci. Število reševalnih akcij se je povzpelo na 625 in prav bojimo se, kako obvladati situacijo, če se bo trend s takim tempom še nadaljeval. Čeprav je med nami precej mladih reševalcev, je še posebej zaskrbljujoča povprečna starost reševalcev, ki sodelujejo na reševalnih akcijah. Ta se giblje med 45 in 50 let. Zaposleni namreč vedno težje dobijo prost izhod iz službe. Ljudje si tudi velikokrat predstavljajo gorsko reševanje preveč enostavno: pokliče se na pomoč, prileti helikopter, pobere ponesrečenca in stvar je končana. Da temu ni ravno tako, pove podatek, da več kot 60 odstotkov intervencij poteka še vedno na klasični način: reševalci se peš, otovorjeni z reševalno opremo, podajo do mesta nesreče in prenesejo ponesrečenega v dolino, kjer ga predajo ekipi nujne medicinske pomoči. Kot že vrsto

Nepredvidna hoja med podrtim drevjem Foto Jani Bele

Število intervencij GRZS v zadnjem desetletju

let so po številu reševalnih in iskalnih akcijah najbolj obremenjene postaje GRS Tolmin, Bohinj in Bovec. Zadnjo zimo je najbolj zaznamovala tragedija v Kramarjevi smeri v Storžiču, kjer so se smrtno ponesrečili gorski reševalec (nekdanji podpredsednik Gorske reševalne zveze Slovenije), vrhunska alpinistka in alpinistični pripravnik. Med reševanjem je bil poškodovan tudi zdravnik gorski reševalec.

Med glavno planinsko sezono je občutno porasel obisk tujcev v naših gorah – tudi kar se števila tujih ponesrečencev tiče. Pri tujcih (pa tudi pri naših obiskovalcih gora) moramo ločiti dve kategoriji. V prvo spadajo tisti, ki stalno hodijo v gore, so dobro pripravljeni, opremljeni in se poslužujejo možnosti izobraževanja – sklepam po udeležbi na tečajih, ki jih organizirajo gorski vodniki, planinska društva in društva GRS ter razni zasebniki. To so predvsem zimski tečaji in tečaji *feratanja*, discipline, ki je zadnja leta postala

pravi bum. Na drugi strani so bolj naključni obiskovalci gora, ki se pripeljejo z avtom do izhodišča (tu prednjačita Vršič in Mangartsko sedlo), vidijo ljudi, ki se vzpenjajo na bližnje vrhove, in jim brez pomisleka sledijo. Ali pa v Bohinju pogledajo na zemljevid, vidijo, da je do Črnega jezera le kratka razdalja, in zagrizejo v Komarčo. Iz leta v leto se povečuje reševanje nepoškodovanih oseb. Kar nekaj klicev je bilo v poznih popoldanskih oziroma zgodnjih večernih urah, ko so bili klicatelji oddaljeni od koč ali doline še najmanj dve uri hoje. Z dobro opremo, predvsem z uporabo baterijske svetilke in oblečeni v topla oblačila lahko pridemo do cilja tudi brez pomoči reševalcev. Predvsem pa ne bi škodila malo boljša logistika v načrtovanju in izvedbi ture.

Precej ljudi se je v gorah tudi izgubilo. Ni dovolj samo gledanje v mobilni telefon, včasih je treba pogledati, kje so markacije, ter imeti s seboj zemljevid. Pojavljati so se začele nesreče zaradi odvisnosti od mobilnega telefona in fotografiranja *selfijev*, ena celo s smrtnim izidom. Vedno več je tudi takih, ki med hojo ne gledajo pod noge, ampak s prsti švigajo po tipkovnici. Poleti sta bili dve zelo zahtevni stenski reševanji. Prva je bila v severni steni Triglava, kjer se je pri padcu smrtno ponesrečil plezalec. Zaradi previsne stene ni bilo možno izpeljati reševanja s helikopterjem; reševalce je helikopter nad mestom nesreče samo odložil, potem pa odletel, kajti v steni sta se zgodili še dve nesreči. Reševalci so s pomočjo vrvnega manevra s škripcem potegnili na varno preživelega alpinista, potem pa so morali prekiniti reševanje zaradi bližajoče se noči. Reševanje so nadaljevali naslednji dan.

Drugo zahtevno reševanje je bilo v steni nad Tamarjem, kjer se je smrtno ponesrečil BASE padalec. Tudi tu reševanje s helikopterjem ni bilo možno; reševalci so morali splezati do ponesrečenega, ki so ga potem s pomočjo improvizirane žičnice transportirali do mesta, kjer so ga končno lahko dvignili v helikopter. Vedno pa se ne odzovemo na klic na pomoč. Kot na primer pri klicu Romuna, ki je zahteval od zdravnika GRS, naj pridejo ponj s helikopterjem, ker bo sicer zamudil letalo. Ko mu je bilo razloženo, da GRS ni

Hitenje pred nočjo Foto Jani Bele

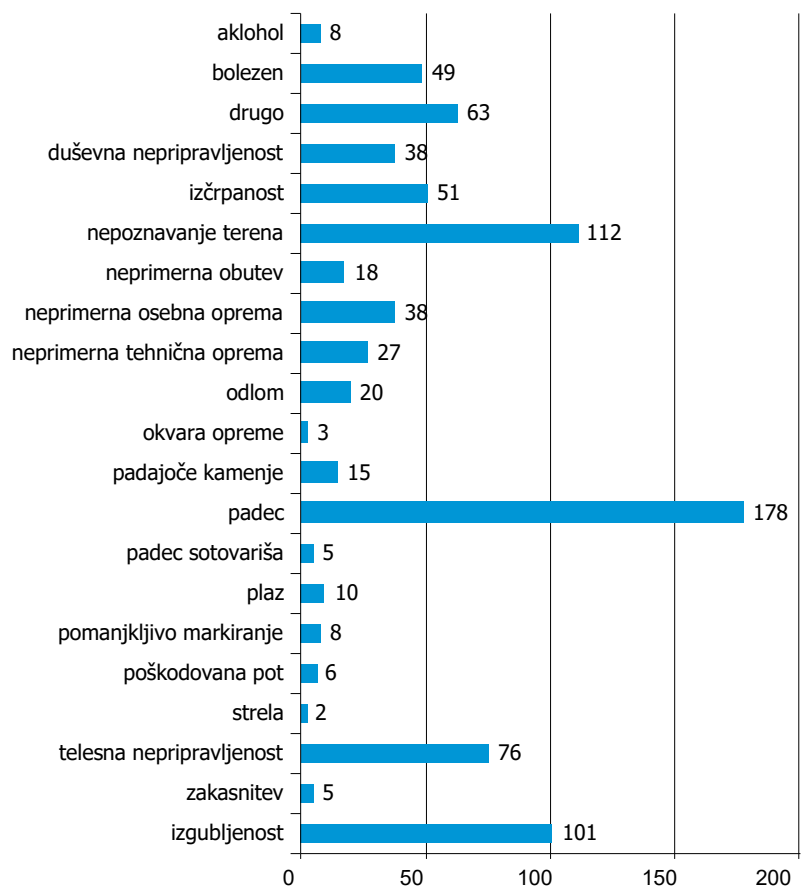

taksi služba, je začel groziti, da se bo pač ponesrečil – no, potem je zdravnik prekinil zvezo. Že čez dva dni so reševalci istega društva GRS prejeli klic dveh, ki sta se zatekla pred nevihto v Staničev dom. Reševalce sta prosila za spremstvo v dolino, mimogrede pa naročila, naj kdo skoči še na Begunjski vrh, kjer sta pustila nahrbtnika.

Pri reševanju, predvsem pa pri iskalnih akcijah, gremo tudi gorski reševalci v korak s časom. S pomočjo sponzorskih sredstev smo kupili dron, ki smo ga že večkrat uspešno uporabili. ●

Reševalci na sidrišču v Tržaški smeri
Foto Gregor Oblak

Vzroki in število gornjskih nesreč v letu 2021

Pico na Azorih

Uzpon na najvišjo goro Portugalske

*Pogled z vrha
Arhiv Janeza Mihovca*

Koronska pandemija nam je v preteklih dveh letih pošteno zagodla. Že izginule meje so se naenkrat spet pojavile in potovanje po svetu je postalo težavno. V takšnih okoliščinah je bilo treba izkoristiti tisto, kar je bilo na razpolago in Azori so se ponujali sami po sebi. Otočje sredi Atlantika, subtropski raj, a kljub temu del Evropske unije z ustrežno delujočim zdravstvenim sistemom.

Devet večjih otokov, množica manjših otočkov in čeri tvorijo otočje, ki administrativno spada pod Portugalsko. Morda najbolj markanten otok je Pico, ki je ovalne oblike z največjim premerom kakšnih dvajsetih kilometrov. Stoji neposredno ob Veliki atlantski prelomnici, ki poteka od Severnega ledenega morja v smeri Južnega Atlantika in se konča na Antarktičnem polotoku. Na Picu so kar tri vrste vulkanov: vulkani havajskega tipa, za katere je značilna ščitasta oblika, po kateri teče viskozna lava, ki se razliva daleč naokoli; druga vrsta vulkana je islandski tip v obliki razpoke, ki teče po eni izmed stranskih prelomnic; tretja vrsta pa je stratovulkan vezuvskega tipa. Gora Pico, ki se dviga 2351 metrov nad morsko gladino, je vulkan vezuvskega tipa. Vendar je treba vedeti, da je okoliško morje globoko približno 6000 metrov, kar pomeni, da celoten vulkan tvori eno najvišjih svetovnih gora.

Pico je še vedno aktiven vulkan, ki vsaj začasno miruje. Portugalci so otoke naselili v sredini 15. stoletja in še takrat je bilo več močnih izbruhov. Prvi je bil v letih 1562–1564, drugi leta 1718 in tretji v letu 1720. V vseh treh primerih izbuhi niso prišli iz glavnega žrela na vrhu gore, pač pa iz njenih novonastalih stranskih razpok na pobočjih. V vseh treh primerih se je lava izlivala v tokovih, ki so dosegli morsko obalo in tvorili lavine delte. Še danes je na pobočjih gore večje število fumarol, iz katerih uhajajo vulkanski plini.

Na višini okoli 2250 metrov je vršni krater, ki ima okrog petsto metrov premera. Notranja stran se prepadno spušča v kaldero približno trideset metrov nižje. Na enem izmed robov kraterja je kot posledica sekundarnega izbruha v geološki zgodovini zrasel Piquinho z relativno višino kakšnih sto metrov, ki je hkrati tudi najvišja točka Pica. Portugalska država je svojo najvišjo goro leta 1972 zavarovala s tem, da je njeno pobočje spremenila v narodni park. Uprava skrbi za floro in favno na gori in ureja dostope na vrh.¹ To je zelo upravičeno, tudi zaradi varstva vseh nas, ki smo si prizadevali, da bi se povzpeli na vrh tega zanimivega vulkana. Celotno otočje ima namreč zelo spremenljivo podnebje. Na teh otokih je večna pomlad, povprečne temperature se skozi celo leto sicer zelo malo spreminjajo, zato pa je dnevno vreme toliko bolj spremenljivo. Otočje smo obiskali v avgustu, ki naj bi bil najbolj sušen mesec, a je kljub temu dnevno od petkrat do desetkrat deževalo, pihal je močan veter. Deževje sploh ni bilo nedolžno pršenje, ampak siloviti nalivi, ki te premočijo v trenutku. Takšne vremenske razmere so nasploh značilne zlasti za Pico, saj je gora tako mogočna, da

¹ 320 ljudi na dan, stanje september 2018 (op. ur., vir <https://www.wikiloc.com/mountaineering-trails/montanha-do-pico-piquinho-pico-azores-28618280>).

sama sebi ustvarja vreme. Njena pobočja so precejšen del leta zavita v oblake.

Pico kot najvišji vrh na Portugalskem vse ostale gore v državi presega za dvakratni faktor. Zato je zaželen cilj številnih planincev, tudi nas. Vzpon je celodnevna avantura. Izhodišče je mestece Madalena na severu otoka. Iz mesta pelje ovinkasta cesta do višine 1200 metrov. Gibanje po gori je omejeno. Nekaj zaradi varovanja okolja, precej bolj pa zaradi varnosti obiskovalcev. V sprejemnem centru vsak dobi GPS sledilnik za 25 evrov in se zdi, da ga je pametno imeti. V centru spremljajo gibanje obiskovalcev. Če gornik zaide v težave, lahko pokliče na pomoč, ker sledilnik deluje tudi kot *walkie-talkie*. Po drugi strani pa nadzornik v centru v trenutku, ko opazi, da je GPS sledilnik zašels predpisane in edine poti na vrh gore, pokliče najemnika naprave in ga usmeri nazaj na pravo pot. Organizirano je tudi reševanje. V primeru poškodbe je brezplačno, onemoglost pa stane 1200 evrov. Kot pravemu Gorenjcu mi je seveda takoj prišla na misel nesramna ideja, da bi se bilo v primeru onemoglosti najbolje še poškodovati, a morda kaj takega ne bi bilo najbolj pametno.

Gora skriva tudi neprijetna presenečenja, zato se predstavica centra potrudi, da nam podrobno predstavi navodila za vzpon na goro. Ta je označena z rumeno rdečimi markacijami, ki so ekvivalent našim Knafeljčevim markacijam. Te so sicer koristne, a precej bolj učinkovita je vrsta 47 lesenih drogov, ki so v vidni razdalji postavljeni ob celotni poti vse do vrha.

Planinski vodnik pravi, da je do vrha štiri ure hoda, prav toliko pa rabimo tudi za spust. Za naše gore to ni nič kaj posebnega, a vsekakor vsakega izmed nas zanima, kako je s tem na Azorih.

Že takoj na začetku vse skupaj ni bilo videti preveč obetavno. Prejšnji večer so se okoli vrha potepali *lenticularisi*, lečasti oblaki, ki običajno prinašajo veter in slabo vreme. Zaposlena v centru se zaradi položaja ni pustila motiti in nas je gladko pustila na pot. Mimogrede, ima namreč pravico, da zapre pot na goro, in tudi pravico, da pokliče nazaj vse tiste, ki so se na pot že odpravili.

Že kmalu postane jasno, da so gore na Azorih drugačne kot pri nas. Pot ves čas vodi po lavinih potokih, ki so nekoč tekli po pobočjih gore. Dobra stvar pri vsem skupaj je, da je bazalt nekoliko hrapav in ne drsi. Če bi šlo za naše skalovje, bi se na vlažni in drseči podlagi najmanj vsi temeljito potolkli in umazali. Tu pa kar gre. Najprej je vsa okolica porasla z grmovjem, nato s praprotjem in mahovi, na koncu gre za golo pokrajino.

Najprej gremo mimo dveh stranskih vulkanskih stožcev, ki sta se oblikovala pri sekundarnih izbruhih. Potem se pot vedno bolj postavlja pokonci. Kmalu se dvignemo do baze oblakov in nato vstopimo vanje. Gora leži v subtropskem pasu, zato je precej topla. A vse skupaj deluje kar strašljivo. Vlažna megla se spremeni v dež, veter vedno bolj pridobiva na moči. Največji problem je vidljivost. Vsaj v teoriji naj bi se videlo od enega lesenega droga do drugega. V resnici

Pogled na Pico iz letala
Arhiv Janeza Mihovca

ni tako in precejšen del poti pomeni tavanje v megli. Na srečo obstoječi drogovi niso prvotni, ampak so že najmanj tretji po vrsti, saj se vidijo temelji predhodnih, ki so bili aluminijasti in plastični. Torej je kar nekaj orientirjev. Brez tega bi bil vzpon na goro nevarna stvar.

Pravzaprav niti ne vem, koliko časa je trajalo vzpenjanje. Zdelo se je, kot da nikdar ne bo končano. Vzpon se je ob enakomernem vzpenjanju skrčil na opazovanje številke na kolih. Pri številki 44 se povzpemo na vrh kraterja. Smo na višini okoli 2250 metrov in zdi se, da do vrha ne bi smelo biti več težav.

Na vrhu
Foto Janez Mihovec

Vendar je resnica nekoliko drugačna. Notranjost kraterja je kaldera, trideset metrov nižje, do nje se da spustiti po prepadnih stenah. Na robu petsto metrov širokega kraterja znotraj kaldere naj bi bil tudi observatorij za opazovanje ozračja. Moram reči, da ga niti videl nisem. Vidljivost se je zmanjšala na nekaj deset metrov, postalo me je kar malo strah. Do vrha Piquinha se je namreč treba sprehoditi po obodu kraterja in

Čez pobočja pokrita z
lavinimi tokovi
Foto Janez Mihovec

najti kol številka 45, ki vodi na vrh. V primeru, da se v megli izgubiš, si v resnih težavah.

No, nekako je šlo in začel se je še zadnji vzpon. Najprej nekaj serpentin, nato je tik pod vrhom precej strm žleb, kjer je treba malce poplezati. Ni prehudo. Vse skupaj je morda slaba enka. Splezam iz žleba, nato je še nekaj minut hoje po grebenu. Na vrhu zagledamo pokončno vzdani bazaltni kamen in precej veliko kovinsko ploščo.

Svetovni splet pravi, da naj bi se na vrhu obiskovalec običajno dvignil nad oblake in da naj bi se z njega videlo po osrednjih petih otokih. Ničesar od tega se ne spomnim, le silovitega vetra in že ledenega dežja, ki me je bičal. Na najvišji točki se nisem zadržal kaj dosti več kot pol minute. Naredil sem samo nekaj posnetkov, nato pa ubral pot navzdol skozi meglo. Pošteno sem bil vesel, ko sem spet našel številko 44, ki čez rob kraterja vodi navzdol do izhodišča. Od tu naprej so bile stvari jasne. Postavljanje ene noge pred drugo in po osmih urah od začetka vzpona sem bil spet v planinski koči na izhodišču. V domačih gorah ob takem vremenu niti slučajno ne bi pomislil na izlet v gore. Na Pico se gre pač le enkrat in zato, ne čisto po pameti, tvegaš nekoliko več. Vsekakor sem se v kočjo vrnil tak, kot da bi izstopil iz pralnega stroja, ki se mu je pokvarila centrifuga. Čisto opran in temeljito premočen.

V planinskem domu sem dobil certifikat o osvojeni gori, vrnil GPS sledilnik in kupil spominsko knjigo o Azorih. Danes, ko je vzpon za mano, se mi zdi prav lepa izkušnja. Med samim vzponom o tem nisem bil povsem prepričan, a na srečo se je vse skupaj lepo končalo. Vendar niso bili čisto vsi uspešni. Od skupine petnajstih se nas je za vzpon odločilo osem. Trije smo prišli na vrh. Ostali so se na neki točki obrnili. ◉

SMAR in perspektivni alpinisti na Škotskem

Slovenski plezalci predvsem v zadnjih desetletjih večkrat obišejo stene na Škotskem, navadno v sklopu organiziranih srečanj in taborov. Prvi slovenski izlet v tamkajšnje stene sega v leto 1937, ko sta Mira Marko Debelak in Edo Držaj skupaj s Škotom Sandyjem Wedderburnom preplezala prvenstveno smer v še nepreplezani severozahodni steni Ben Nevisa. Navezo je vodil Edo, Mira je bila druga, Sandy pa tretji. Škotsko vreme v takratnih časih ni bilo nič drugačno od današnjega. Tudi med njihovim vzponom je deževalo, v nekem trenutku celo lilo kot iz škafe, tako da so čez steno padali slapovi. Vreme se torej do danes ni spremenilo, se je pa način plezanja. Med obema vojnoma so za varovanje uporabljali kline, danes pa je klin bolj izhod v sili, ko ni mogoče postaviti nobenega od premičnih varoval. Najbolj zapriseženi tovrstnemu plezanju raje preplezajo kakšen meter brez varovanja več, če je mogoče, kot da bi zabili klin. Tako poleti kot pozimi se torej za varovanje večinoma uporabljajo le metulji in različne vrste zatičev. Metulji nudijo veliko varnosti v suhi skali, medtem ko v zasneženih in zaledenelih počeh ni nujno tako. Tedaj večje zaupanje pripade različnim zatičem. Še ena od škotskih domisljic je ta, da se zimski vzponi opravljajo le, ko je stena poprhana s snegom. Suha skala torej pride v poštev le za letne vzpone. Vse to pripomore k dolgotrajnemu vodenju raztežajev, tako da večurno in tudi celodnevno plezanje dvo- ali triraztežajne smeri ni nič neobičajnega. Zimsko plezanje ima na Škotskem dolgo tradicijo. Že med vojnoma so razmišljali, da bi lahko v vseh letnih smereh poskušali plezati tudi pozimi. Od sekanja stopinj in golorokega plezanja po zasneženi skali so počasi prišli do današnjega orodjarjenja, ki je na Škotskem naredilo prve resne korake (tako da se je izključno z orodji preplezal celoten raztežaj) že

na samem začetku osemdesetih let. Za tujce je plezanje na Škotskem posebna in nepozabna izkušnja. Naši plezalci so bolj redno začeli zahajati v tamkajšnje stene na začetku preteklega tisočletja, ko je Britanska gorniška organizacija začela organizirati mednarodne taborne. Slovenski plezalci so se taborov redno udeleževali. Ti so potekali izmenično pozimi oziroma poleti.

Letošnji slovenski obisk pa ni bil opravljen v sklopu omenjenih taborov, pač pa se je zgodil kot posledica ideje Luke Stražarja in njegovega britanskega kolega Toma Livingstona. Zamislila sta si plezalno izmenjavo med slovenskimi in škotskimi plezalci. Naslednje leto tako Škote čaka obisk naših gora. Ideja je kmalu dobila več interesentov in od 13. do 20. februarja se je delno že uresničila. Akcije so se udeležili člani Slovenske mladinske alpinistične reprezentance in prijavljeni perspektivni alpinisti. Vodja je bil Bor Levičnik, udeleženci pa Marija Jeglič, Sara Jaklič, Anja Petek, Gašper Pintar, Domen Košir in Andrej Jež.

Andrej, Domen, Bor in Sara so odpotovali dan pred drugimi in se po pristanku v glavnem mestu Škotske Edinburgu zapeljali v kraj Aviemore v narodnem parku Cairngorms. Prvi dan so plezali v stenah gore Coire an Lochain, 1215 m. Andrej Jež, Domen Košir in Tim Exley so preplezali **Savage Slit** (V/6, 80 m) in **The Hoar-master** (V/6, 60 m). Bor Levičnik in Will Lewallen sta preplezala **Fallout corner** (VI/7, 70 m) in **Savage Slit** (V/6, 80 m), Sara Jaklič in Tom Secombe pa **Torquing Heads** (VI/8). Naslednji dan, 15. februarja, so se pridružili še preostali člani. Še naprej so plezali v Coire an Lochainu. Domen Košir in Will Lewallen sta tehnično opravila s smerjo **Ventriloquist Auricle** (VI/7, 90 m), Bor Levičnik in Tim Exle pa sta poskusila v smeri **Daddy Longlegs** (VIII/9, 70 m). Andrej Jež in Matt Glenn sta preplezala **Fallout Corner** (VI/7, 70 m) in **The Migrant Ewen B.** (VI/6, 90 m). Anja Petek, Marija Jeglič in Sara Jaklič so preplezale smer **The Migrant** (VI/7, 95 m). Gašper Pintar je s Tomom Seccombejem preplezal **Ventricle** (VII/8, 95 m).

16. februarja so nekateri obiskali stene Coire an T-Sneachda v masivu Beinn

Eighe. Masiv leži na severozahodu Škotske. Domen Košir je s Timom Exleyem preplezal **The melting pot** (V/7, 90 m), Andrej Jež in Sara Jaklič pa sta poskušala preplezati **Fluted Buttres Direct** (IV/4). Anja Petek in Marija Jeglič sta ostali v Cairngormsu in v Coire an Lochain preplezali **Fallout corner** (VI/7, 70 m). Naslednji dan je Anja s škotskima soplezalce-ma preplezala **Jenga Buttress** (IV, 70 m) na vrh Cha-No. 18. in 19. februar sta bila zopet dneva za zahtevne vzpone. Bor in Gašper sta poskusila preplezati **Sundance** (VIII/8, 95 m) v Far East Wallu v masivu Beinn Eighe. V isti steni sta Domen in Tim Exley preplezala **Kami-kaze** (VI/7, 100 m). V Fuselage Wallu v istem masivu sta Marija in Sara preplezali **Bombs away** (VI/7, 70 m). Zadnji dan pred odhodom sta Domen in Tim Exley preplezala **Shang-High** (VII/7, 120 m) v Eastern Ramparts. Gašper in Tom Seccombe sta preplezala **Blood, sweat and frozen tears** (VIII/8, 100 m) v West Central Wallu, Anja, Marija in Andrej pa so ponovno obiskali Coire an Lochain in preplezali smer **Torquing heads** (VI/8).

*Plezanje na Škotskem v lepem vremenu
Foto Marija Jeglič*

V patagonski navpičnici Foto Gregor Šegel

Druga ponovitev smeri *There is no spoon* v Tamarju
Foto Leon Ramšak

Patagonija

Letos so prve patagonske izkušnje dobili štirje mladi slovenski alpinisti. V sklopu programa Mladi alpinisti, ki se je začel v neugodnem koronskem času, so udeleženci postopoma dobivali izkušnje v različnih situacijah. Lani je program lepo stekel, žal pa so bile priprave na odhod v Patagonijo zaradi epidemije nepredvidljive, kar je eden izmed razlogov za manjše število udeležencev. Po mnenju vodje Luke Krajncja so v ekipi na ta račun ostali le najbolj motivirani. Odprava je trajala od 14. januarja do 8. februarja. Udeleženci so bili vodja Luka Krajnc (AO Celje Matica), njegov pomočnik Luka Lindič (AO Celje Matica), člani pa Gregor Šegel (AO Ljubljana Matica), Blaž Karner (AO Ljubljana Matica), Krištof Frelj (AO Radovljica) in Andraž Šparovec (AO Radovljica). Na odpravarskem področju manj izkušeni alpinisti so pod neinvazivnim usmerjanjem izkušenih vodij svojo kakovost pokazali tudi na jugu južnoameriške celine. Že takoj po prihodu se je pokazalo okno lepega vremena, ki so ga dobro izkoristili. Blaž in Gregor sta 19. januarja v Aguja Saint Exupery preplezala **Italijansko smer** (6c, 700 m). Krištof in Andraž sta na isti vrh priplezala po smeri **Chiaro di Luna** (6b+, 750 m). Vodja in pomočnik sta medtem začela plezati v novi smeri v južni steni Aguja Poincenot. Ob naslednjem oknu sta Blaž in Gregor v dveh dneh preplezala smer **Mate, Porro y Todo** z vmesno varianto in nadaljevanjem po **Gringos Perdidos** (6c, 900 m) v stebri Goretta v Fitz Royu. Zaradi padajočega ledu sta se odpovedala vrhu. Krištof in Andraž sta v Aguja Guillaumet preplezala kombinacijo **Brenner-Moschioni** in **Comesana-Fonrouge** (6b, 300 + 200 m). Oba Luka sta nadaljevala plezanje v prvenstveni smeri in odkrila ključni prehod, ki bo omogočal vzpon do vrha. Vsi so se vrnili v bazo in naslednje jutro opazili svetlobni signal SOS visoko v Cerro Torre. Po preplezani prvenstveni smeri se je odlični italijansko-argentinski navezi na sestopu pripetila nesreča. V reševalni akciji, ki je sledila, je sodelovalo več kot štirideset ljudi. Majhna mednarodna ekipa se je odpravila proti steni, Luka pa sta z druge strani doline z daljnogledi opazovala dogajanje v steni in z radijskimi

postajami informirala reševalno ekipo. Rešitev je žal dočakal le en alpinist iz nesrečne naveze. Tragedija je vplivala na vzdušje in potek odprave. Obdobje slabega vremena, ki je sledilo nesreči, je prišlo prav za urejanje misli. Zadnje vremensko okno pred odhodom domov so člani izkoristili v stenah Aguja Guillaumet. Začeta smer v Poincenotu bo na končni vzpon počakala do naslednjega obiska.

Slapovi

Dolgo je bilo treba čakati, a na začetku marca je **Stiriofobija** (WI6, 110 m) v dolini Belega potoka le ponudila dovolj ledu za prve letošnje ponovitve. Prvi znani vzpon v slapu letos je 6. marca opravil Anže Čokl s soplezalcema in še isti dan je slap preplezala tudi naveza Aleš Rovšnik-Tadej Oražem. Prvi so svečo preplezali po desni strani, druga naveza pa levi, kjer je bilo manj kapljanja vode. Slap je bil prvič preplezan v prvi polovici devetdesetih in ob tem velja omeniti, da so se prvi trije vzponi po njem dogajali v marcu oz. konec februarja. Stiriofobija nudi čudovito visoko svečo in tudi današnjim rodovom daje intenzivno plezalno izkušnjo. Ne zamrzne vsako leto, zato predstavlja pravi dragulj. V Zajzeri je bilo dobro narejenih več slapov. Med novitete spada vzpon po smeri **Panta rei** (M8, WI6, 50 m). Roman Benet, Tine Cuder, Andraž Avbelj in italijanski plezalec Zeno Cecon so ga obiskali sredi februarja in preplezali povsem po ledu. Sveča, ki je med prvim vzponom visela nekaj metrov nad tlemi, je letos dosegla tla in omogočila direkten vzpon. V Visoki polici v dolini Mrzle vode sta Tine in Zeno sredi marca preplezala še en lep, strm slap z imenom **Tridente** (WI6, 90 m). "Trizobi" slap sta marca 1996 prva preplezala Alessandro di Lenardo in pokojni Luca Vuerich. Ta naveza je tam preplezala več prvenstvenih slapov, med drugim sta istega leta kot Tridente preplezala še tamkajšnjo klasiko **Rifreddo** (WI5, 500 m). Tudi ta je bila letos nekajkrat preplezana. Kar se prvenstvenih linij tiče, sta bila najbolj na udaru Zadnja Trenta in Remšendol. Na območju vedno zaledenelih Zapotoških slapov so bile preplezane tri prvenstvene linije. Desno od obeh Zapotoških slapov sta bila prepleza-

na **Hanin slap** (WI3+, 200 m) in **(Z)izi** (WI3, 200 m). Prvega sta preplezala Leon Ramšak in Sebastian Hamberger, drugega istega dne Maja Dobrotinšek in Barbara Medved. Levo od Zapotoških slapov je bil prvič preplezan **Tijin slap** (WI4+/WI3+, 400 m). 9. marca sta ga preplezala Janez Elija Kos in Sebastian Hamberger. Kmalu je bil tudi ponovljen. V Remšendolu sta Tine Cuder in Zeno Cecon preplezala prvenstveno **Remšendol Uprising** (WI4+, 200 m). Sosednji **Prvi slap** (WI5, 150 m) je Cecon letos preplezal že prej. S soplezalcem je verjetno opravil prvi vzpon povsem do vrha. Slap je leta 2011 verjetno prva poskušala preplezati slovenska naveza, a zaradi nesreče ni dosegla vrha. 12. marca letos sta prvo znano ponovitev za Ceconom opravila Andraž Avbelj in Hana Hutar. Še en prvenstveni vzpon je bil opravljen desno od vseh omenjenih slapov. Opravila sta ga Tomo Orbanič in Andrej Gabršek. Poimenovala sta ga **Zadnji slap** (WI3+, 90 m). Pred tem sta opravila še prvo znano ponovitev slapu Remšendol Uprising.

V Tamarju so bili slapovi v dobrem stanju. **Centralni slap** je bil celo lažji kot običajno. Med nekonvencionalne vzpone v dolini spada druga ponovitev smeri **There is no spoon** (II/6+, M7, 30 m). Preplezal jo je Leon Ramšak v družbi Roka Pintarja. Do smeri sta dostopila po Centralnem slapu. V smeri je Leon užival, očitno je bilo plezanje estetsko, a hkrati ravno prav zahtevno. Po Leonovem mnenju je bila težavnost nekoliko večja, kot pravi ocena v Kresalovem plezalnem vodniku.

V Krnici sta 22. februarja Marjan Kozole in Anže Javoršek preplezala novo, po grapi potekajočo smer pod ostenjem Rakove špice in Rogljice. Smer je sestavljena iz več kaskad, med katerimi so položne kotanje. Detajl smeri je bil v tretjem raztežaju, kjer sta plezala po zaupanju nevredni sveči. Zjutraj sta se plezalca še spogledovala z idejo, da bi vzpon zaključila na vrhu škrlatnega ostentja in sestopila v Vrata, toda ko sta vrh grape pogledala na uro in pomislila na obveznosti naslednjega dne, sta turo raje zaključila.

Smer sta poimenovala **Grapa med Rakovo špico in Rogljico** (III/WI4+, M4, 450 m).

*Strah pred ledenimi svečami – Stiriobija
Foto Anže Čokl*

Smučanje

Tudi v februarju in marcu se je suša nadaljevala. Strme grape in pobočja so alpinistični smučarji redno obiskovali, a glede na suhe razmere eksotičnih spustov ni bilo pričakovati. En poseben je vseeno uspel Petru

Hervis
SPORTS

Welcome
nature

25
LET

KILIMANJARO

ekskluzivno v Hervisu

Pehancu, ki je presmučal redko presmučano severno steno Razorja. Do letošnje sezone je bilo zabeleženih le pet alpinističnih spustov, štirje po Kugyjevi in eden po Kalteneggerjevi smeri. Peter je 28. februarja povezal obe smeri in v spodnjem delu stene spust zaključil po Zimski smeri. Spusta ni začel na vrhu Razorja, ker je bil sneg na vršni glavi spihan, pač pa tik pod njo. Ker gre za kombinacijo več smeri, je v izognitev zmede smer smučanja pomenljivo poimenoval **Labirint** (VI, 600 m). Poleg nenehne izpostavljenosti je k visoki težavnosti ture svoje prispevala tudi zahtevna orientacija.

Novice je pripravil Mitja Filipič.

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Upravni odbor (UO) PZS se je 17. marca sestal na 19. seji v mandatnem obdobju 2018–2022, posvetil se je pripravam na skupščino PZS, ki bo 23. aprila v Sevnici, poleg tega pa tudi tematiki planinskih koč in poti ter športnemu plezanju. Prisotnih je bilo 20 od 23 članov UO, kar je 87-odstotna udeležba. Podal je soglasje k vsem poročilom in programom in jih bo posredoval skupščini v potrditev. Na temo planinskih koč so sprejeli najvišje priporočene cene oskrbe v planinskih kočah in na predlog GK potrdili izbris Koče na planini Stador iz registra planinskih objektov PZS. UO je na podlagi Pravilnika KPP soglašal, da se opusti naslednje odseke planinskih poti: Padna–Vela njiva–Grbska vala; Vela njiva–Nad Čehuti–Nova vas; Nad Čehuti–Posestvo policaja; Krkavče–Mačkujek–Sv. Peter–Nad križiščem–Križišče; Sv. Peter–Raven (OPD Koper), Brezovica–Škrijl V (PD Črnomelj) in Podblica–Jamnik Z (PD Kranj). Hkrati je UO soglašal z odprtjem novih odsekov planinskih poti, in sicer Pogorišče–Kale–Apno (PD Šempeter v Savinjski dolini), Apno–Malo Apno–Ponikva (PD Žalec), Grad Kozje–Log, Kozje–Vetrnik S–Vetrnik Z–Županove ravne–Vetrnik, Župano-

ve ravne–Vetrnik S in Stari trg–Vilni vrh (PD Atomske toplice Podčetrtek). UO je soglašal z imenovanjem selektorjev reprezentanc v športnem plezanju: Gorazd Hren, selektor članske reprezentance, Ajda Remškar, selektorica mladinske reprezentance, in Gregor Selak, selektor paraplezalne reprezentance. UO je potrdil namero o včlanitvi in se strinja z mnenjem KŠP za Plezalni klub Kinezis (Škofja Loka) in Plezalno društvo Prava smer (Novo mesto); društvi lahko podata vlogo za včlanitev v PZS. V članstvo PZS pa je UO sprejel Športno plezalno društvo Vizija (Brezovica), mentor katerega bo PD Rašica. Z vidika varstva gorske narave je bilo podano opozorilo o bivakiranju po vrhovih in divjanju z motornimi sanmi.

Predsednik Republike Slovenije (RS) Borut Pahor je 2. marca na posebni slovesnosti v Predsedniški palači petim športnim trenerjem izročil državna odlikovanja red za zasluge, med njimi tudi Romanu Krajniku, ki je prejel red za zasluge za izjemne dosežke na področju športa, ki jih potrjujejo vrhunski uspehi slovenskih in tujih športnih plezalk in plezalcev, med njimi Mina Markovič, Maja Vidmar, Gregor Selak, Domen Škofic, Urban Primožič, Jure Raztresen, Gašper Pintar, Martin Bergant, Gregor Vezonik, Avstrijca Jakob Schubert in Jessica Pilz ter najboljša športna plezalka sveta in olimpijska prvakinja, naša Janja Garnbret.

Zveza za šport invalidov Slovenije – Slovenski paraolimpijski komite Slovenije je 22. marca na slavnostni prireditvi na Brdu pri Kranju podelila nagrade za najboljše športnike v letu 2021. Med posamezniki sta priznanji dobila plezalka Manca Smrekar in strelec Franček Gorazd Tiršek, med ekipami pa športni ribiči.

Med 23. in 26. marcem se je na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani odvil sejma Alpe–Adria, na katerem je z razstavnim prostorom, s plezalnim stolpom in sejemskimi popusti sodelovala tudi PZS. Predstavljali so se še njeni partnerji: Slovenski planinski muzej, Češka podružnica SPD, gorniški vasi Luče in Jezersko ter gorski reševalci GRS Ljubljana. PZS je v sklopu sejma organizirala dva večja dogodka, in sicer alpinistično-plezalni večer s

podelitvijo priznanj najuspešnejšim v letu 2021 in premiero filma Češka kočica in češko-slovensko planinsko sodelovanje. Vsak dan so se predstavljale tudi planinske kočice z različnih koncev Slovenije, PZS je približala turno kolesarstvo in tekmovalno turno smučanje v okviru PZS, planinsko kočico s poudarkom na Domu na Kofcah s štrukturo ter krožno turnokolesarsko pot Juliana Bike in navezovalno turno kolesarsko omrežje.

24. marca je PZS na Gospodarskem razstavišču podelila priznanja za vrhunske dosežke v alpinizmu, športnem plezanju in turnem smučanju za leto 2021. V športnem plezanju sta lovoriko osvojila Janja Garnbret in Luka Potočar, za življenjsko delo v alpinizmu so se poklonili Dušanu Kukovcu, najuspešnejša alpinista sta Anja Petek in Luka Stražar, najturna smučarja pa Karmen Klančnik Pobežin in Luka Kovačič. V uvodnem delu večera je predaval alpinist Andrej Grmovšek. Več o priznanjih v posebnem članku tega Vestnika.

PZS je povabila organizacije članice k sodelovanju z izvedbo programa rekreacije, in sicer planinskih pohodov, planinskih orientacijskih tekmovanj, turnokolesarskih tur ter alpinističnih in športnoplezalnih aktivnosti.

Odbor inPlaninec. V okviru akcije Slep in slabovidni po Slovenski planinski poti se je skupina petindvajsetih slepih, slabovidnih in spremljevalcev 19. marca odpravila na Zelenico. V Domu na Zelenici je potekala tudi akcija Gluhi strežejo v planinskih kočah, udeleženci tečaja znakovnega jezika pa so že naročali s kretanjem. Začela se je letošnja akcija Gibalno ovirani gore osvajajo (GOGO 2022), ki bo tudi letos pod častnim pokroviteljstvom predsednika RS Boruta Pahorja. V letu 2022 se bodo potepali 14. aprila na Plačkem stolpu, 14. maja po Gori Ojlika, 22. maja od Zavetišča v Gozdu do Koče na Kriški gori, 29. maja na Kalu nad Hrastnikom, 9. junija na vseslovenskem inkluzivnem pohodu na Toško čelo, 18. junija na Svetini, 19. junija po Ermanovcu, Bevkovem vrhu in Sivki, 27. avgusta po Veliki planini, 10. septembra na Trdinovem vrhu, 18. septembra na pohodu v neznano, 24. septembra na Bohorju in 29. septembra na Završkem stolpu.

Mladinska komisija (MK) je s prvim pohodom na Krim 26. marca začela izvajati dijaške planinske izlete, ki so namenjeni izključno dijaški populaciji. Na podlagi podpisane pogodbe o sodelovanju in podpisanega letnega načrta sodelovanja med Slovensko vojsko in PZS je MK objavila razpis za cestne prevoze opreme za planinske tabore v letu 2022.

Med 23. in 31. julijem bo v Planinskem učnem središču Bavšica potekalo že 12. usposabljanje za mladinske voditelje. Če si mlad ter imaš rad hribe in delo z mlajšimi člani mladinskih odsekov oz. planinskih društev, ki v planinstvo šele vstopajo, si iz »pravega testa« in te MK vabi, da se prijaviš in postaneš mladinski voditelj. Rok prijav je 1. maj.

Gospodarska komisija (GK). PD Kočevje išče oskrbniški par za oskrbovanje Koče pri Jelenovem studencu nad Kočevjem, delo bo potekalo celo leto vsak konec tedna in ob praznikih. Najemnika Koče na Gozdu iščeta sodelavci za čas poletne sezone (predvidoma med majem in oktobrom) za pomoč v strežbi, kuhinji in pri urejanju sob. PD Tolmin razpisuje delovna mesta oskrbnika, kuharja in pomočni-

ka pri različnih delih v Koči na Planini Razor nad Tolminom, najemnik Domžalskega in Črnuškega doma na Mali planini pa išče pomoč za delo v obeh kočah.

Komisija za planinske poti (KPP) je 18. marca v prostorih Ekonomske fakultete v Ljubljani pripravila redni zbor načelnikov markacijskih odsekov planinskih društev; izvolili so novo vodstvo komisije z načelnikom Urošem Zagoričnikom na čelu, ostali člani novega izvršnega odbora KPP pa so še Dejan Černilogar (PD Ajdovščina), Igor Mlakar (PD Bovec), Uroš Vidovič (PD Ptuj), Matej Planko (PD Slivnica pri Celju) in Jurij Videc (PD Laško). Dosedanji načelnik KPP Bogdan Seliger je predstavil poročilo o delu KPP in v poročilu za štiriletno obdobje med drugim poudaril, da imamo v Sloveniji trenutno 10.097 kilometrov planinskih poti. Najvišje priznanje KPP, Knafelčevo diplomno za življenjsko delo na področju planinskih poti, je prejel markacist PD Prebold Dušan Vedenik, priznanje Alojza Knafelca pa sta prejela inštruktor PD Bovec Janko Šeme in markacist PD Avtomontaža Branko Lombar.

KPP je objavila razpis za zbiranje kandidaturo za izvedbo dneva slovenskih markacistov 2022, ki bo 2. julija. Kandidature so sprejemali do 30. marca na e-naslov poti@pzs.si.

Komisija za varstvo gorske narave (KVGN) je 19. marca na Kopah pripravila zbor odsekov za varstvo gorske narave. Pred zborom je v istih prostorih potekalo licenčno izpopolnjevanje za varuho gorske narave.

Letošnje usposabljanje za naziv varuh gorske narave bo sestavljeno iz spletnih predavanj in treh praktičnih delov. Rok prijav je 18. april oziroma do zapolnitve prostih mest.

Komisija za alpinizem (KA). Prva patagonska izkušnja je šestčlanska ekipi alpinistične odprave Patagonija 2022 ponudila kompletno zgodbo s pozitivnimi in negativnimi stranmi alpinističnega udejstvovanja v gorah. Stene nad Grohotom so se izkazale za odlično izbiro alpinističnega tabora mladih alpinistov KA med 14. in 16. januarjem pod vodstvom Andreja Ježa. Luka Stražar in Tom Livingstone sta se domislila, da bi organizirali izmenjavo angleške in slovenske ekipe alpinistov. Angleži so tako slovenskim

MAURO CORONA

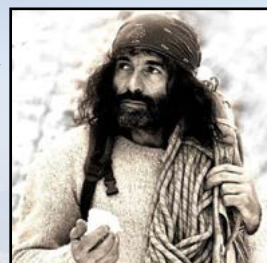
ZADNJE IZPOVEDI

»Ne verjamem, da so moje besede boljše od tišine, a če bi molčal, bi umrl nerazumljen.«
- Mauro Corona

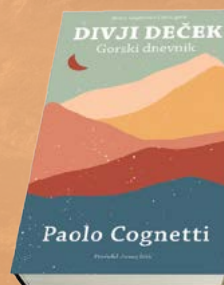
Življenjska premisslanja in pripovedi, intimni dnevnik sanjača so literarni avtoportret, osebni čustveni izbruh o kulturi in politični aktualnosti.

Mauro Corona (1950) je furlanski pisatelj in alpinist, ki živi in deluje v alpski dolini Vajont.

NAPOVEDUJEMO Paolo Cognetti

- DIVJI DEČEK

Cognettijevo raziskovanje divjega sveta, soočenje s samoto, srečanja in prijateljstva z gorjani v dnevniškem zapisu pristne bivanjske pustolovščine bralca osvobaja in navdihuje.

- V spletni knjigarni bukla.si je poleg knjig založbe UMco na voljo več kot 2000 izbranih knjižnih novosti in uspešnic drugih založb.
- Za ugodnejši nakup pobrskajte po naših akcijah in si izberite knjige po svojem okusu.

knjigarna www.bukla.si

Naročila: na spletni strani www.bukla.si • po telefonu 01/520 18 39 • po e-pošti knjigarna@umco.si

alpinistom med 13. in 20. februarjem predstavili slovito plezanje na Škotskem. Naslednje leto bodo Slovenci gostili angleške alpiniste.

Mednarodnega lednoplezalnega tabora UIAA med 20. in 26. februarjem so se v kraju Guillestre udeležili štirje Slovenci.

KA je objavila razpis za seminar in izpite za alpinista, ki bodo potekali v aprilu in maju.

Komisija za športno plezanje (KŠP) je posredovala razpis Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport za izbor predlogov za sofinanciranje investicij v izgradnjo novih plezalnih centrov in plezalnih sten v letu 2022.

KŠP je v sodelovanju s Športnoplezalnim društvom Korenjak za 2. in 3. april v Logu - Dragomerju razpisalo prvo tekmo državnega prvenstva v balvanškem plezanju v vseh kategorijah.

Komisija za gorske športe (KGŠ), 6. marca je bilo na Zelenici izpeljano posamično državno prvenstvo v turnem smučanju. Poleg nastopa v eni od štirih tekmovalnih kategorij se je bilo mogoče preizkusiti tudi v rekreativni kategoriji. Članski državni prvak je postal Luka Kovačič, drugo mesto je dosegel glavni organizator dirke Nejc Kuhar, tretjo stopničko pa je zasedel Matjaž Mikloša. Naslov državne prvakinja je osvojila Karmen Klančnik Pobežin, sledile so ji Ana Čufer na drugem mestu in Špela Zupan na tretjem mestu.

13. marca so reševalci GRS Celje v sodelovanju s TSK Lima izvedli Memorial celjskih reševalcev. Tekmovanje je štelu za državno prvenstvo v parih. Med člani sta zmagala Luka Kovačič in Klemen Španring, med članicami Veronika Šenk in Špela Zupan, med veterani Guido Španring in Stane Lotrič, v kategoriji GRS pa Anže Šenk in Urh Karničar.

Po dveh letih premora je 26. marca ponovno potekalo državno prvenstvo v lednem plezanju, in sicer na plezalni steni v Domžalah.

Planinska založba (PZ) je objavila razpis za odkup digitalnih fotografij za *Planinski koledar 2023*. Glavna tema in rdeča nit sta Slovenska planinska pot in Knafelčeva markacija.

PD Mozirje je povabilo na odprtje dobrodelne slikarske razstave za Mozirsko kočico. Na razstavi, ki je bila na

ogled v Galeriji Mozirje do 13. aprila, so bila na ogled in za prodajo razstavljena likovna dela udeležencev enajstega tabora ljubiteljskih slikarjev in fotografov Slovenije, ki ga je organizirala Zveza likovnih društev Slovenije in je v lanskem letu potekal v idiličnem okolju Mozirskega gaja. Sedemindeset udeležencev je svoja dela podarilo PD Mozirje za pomoč pri izgradnji Mozirske kočice.

Himalajski plezalci pišejo brez rokavic je razstava o slovenskih alpinistih, ki so svoje osvajanje osemtisočakov popisali v knjigah. V Slovenskem planinskem muzeju bo razstava na ogled do 8. maja.

Zdenka Mihelič

U SPOMIN

Peter Keše – Šoder

(1934–2022)

21. marca 2022 nas je v 88. letu starosti nepričakovano zapustil Peter Keše – Šoder, veteran gorski reševalec Društva Gorske reševalne službe Kranj. V vrste GRS Kranj se je vključil leta 1953 kot že usposobljeni alpinist. Bil je vsestransko talentiran športnik in smučar, kot človek pa preprost in skromen. Tovarištvo, solidarnost in pomoč sočloveku v stiski so bile njegove vrline. V sebi je imel tudi vedno veliko mero vedrine in veselja. Nemalokrat smo slišali, da je Šoder na gori, v steni ali na melišču.

V GRS v Kranju je bil poleg aktivnega članstva tudi na seznamu aktivnih reševalcev in je bil pač v primeru nesreče skupaj z drugimi poklican na reševanje. Vedno se je brez zadržkov

odzval. Nekaj časa je bil tajnik, sprejel pa je tudi delovno funkcijo gospodarja zavetišča GRS na Kravvcu. Bil je tudi med prvimi tekmovalci v vožnji z aki reševalnimi čolni in dosegal dobre uvrstitve. Svoje alpinistično in smučarsko znanje je prenašal na mlade gorske reševalce, da so tudi oni postali dobro usposobljeni za varno gibanje v gorskem svetu, in to v vseh letnih časih. Sodeloval je tudi na prvi zahtevni helikopterski vaji s starodobnikom "Bardušem" v ostenju Kokrske Kočne in Dolcev leta 1969. Bil je tudi sprejet kot imenovan član v štab civilne zaščite Mestne občine Kranj. Zanimivo in zahtevno je bilo Šodrovo "grintovsko smučanje" z vrha Grintovca po polici in ozebniku v Dolce. Smučke je imel Šoder spravljene le nekaj metrov pod iskrškim bivakom, tako da se je hote ali nehote vračal v lepote Kokrske Kočne. Keše je bil strojni tehnik in inženir ter vodja livarne v kranjski Iskri. Torej je bil njegov poklic še kako prikladen, da je lahko alpinistom, ki so bili vedno na tesnem z denarjem, v prostem času amatersko izdeloval odlitke za "Markerjevo" okovje za smuči. Orodja za odlivanje pa so prav tako naredili odlični orodjarji alpinisti.

Ni bil samo dober gorski reševalec, ampak tudi dober alpinist. Opravil je številne plezalne vzpone doma in v tujini – od Julijskih Alp, Visokih Tur, Valiških in Zahodnih Alp, Dolomitov ... Izbran je bil v moštvo alpinistične odprave PZS v Kavkaz leta 1963.

Peter Keše – Šoder je bil vedno vsestransko aktiven: pri reševanjih, pri izdelavi in izbiri alpinistične opreme in pri ostalem delu v GRS in pri planinskem društvu Kranj. Velikokrat je prostovoljno sodeloval na številnih planinskih izletih v vlogi gorskega reševalca in vodnika, za kar smo mu še posebej hvaležni. Bil je cenjen in spoštovan tudi kot član upravnih odborov. Prejel je številna priznanja in pohvale za svoje prostovoljno delo, še posebej je bil počaščen in vesel, ko je prejel status veterana gorske reševalne službe.

Dragi Peter, hvala za vse, kar si naredi za varnost v gorah, hvala za pomoč ljudem v stiski in hvala za vedno prijazno in veselo družbo.

Franc Ekar

**POČITNIŠKA
PLEZALNA
ŠOLA**

AKTIVNE IN ZABAVNE POČITNICE | ZA ZAČETNIKE IN IZKUŠENE MLADE PLEZALCE
10 TERMINOV PREKO CELEGA POLETJA | WWW.PLEZALNICENTER.SI

PLEZALNI
CENTER
LJUBLJANA

**U prihodnjih številkah Planinskega
vestnika boste lahko prebrali ...**

TEMA MESECA

Požarna varnost v kočah, reke v Alpah, 110 let GRS

INTERJU

Marko Lukić

Z NAMI NA POT

Parenzana, okolica Šentjurja

gorenjska televizija
www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

*Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.*

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

**99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz**

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore-ljudje

LAHKOTNOST GIBANJA NA PROSTEM

Nove Keb Agile Trousers

Za **boljšo izkušnjo** narave izberite oblačila in opremo, ki se odlično prilagodijo in delujejo perfektno. Nove lahke hlače *Keb Agile Trousers* združujejo svobodo gibanja, vzdržljivost in zaščito. Izdelane so iz dvojno tkane, hitro sušeče raztegljive tkanine z uporabo recikliranega poliamida in elastana. Žepi in deli pri kolnihh so izdelani

iz materiala *G-1000 Lite Eco Stretch*, ki nudi dodatno odpornost proti obrabi. To so značilnosti hlač, ki bodo vašo pot pospremile s čistim udobjem. In to vsako vašo pot. Dobrodošli na fjallraven.com ali pri vašem najbližjem prodajalcu Fjällräven.

www.fjallraven.com